yazko
somut

25 MART 1983
50 LİRA

Yıl: 3 Sayı: 34/8

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

Bu sayıda

2 Tarihe geçmek
Çevrenin Yorumu
Sanat alanındaki araştırmalarda yöntembilimin önemi ve işlevi

3 "Sportmen gençlik" nasıl yetişecek?

4 Diploma mı, alyans mı?
Anne! Sana benzemeyebilir miyim?
Felaketler değişmiyor
Bir kürtaj tanıklığı daha
Basından seçmeler

5 Cinsellik minsellik
İlkçağ uygarlıkları ve müzik

6 Bir çocuk var, uzakta...

7 Kara noktalar

8 Yürü bre Hızır Paşa
Ortak-dil, karşı-dil

9 Soruşturma: Doğumunun 100. yıldönümünde hikayeci Memduh Şevket Esendal
Ne tatlı şey şu perspektif
Edebiyatı özlemişim
1981'de Almancaya çevrilen Türk yazarları

11 Donma noktasının kısıyındalar
Oyun "Mine"den film "Mine" ye
TRT'de ahlak dengesi

12 "Film müziği önemlidir"

Ayrıca...

Çevre, yöntembilim, spor, cinsellik, müzik, eğitim, bilim, sinema, plastik

Nereden nereye

Ah İstanbul ah.
Sen bugünleri de mi görecektin.
Onca saltanattan sonra
Müflis bir bankaya mı dönecektin!

CAN YÜCEL

320 öğretim üye ve yardımcısı "uzaklaştırıldı"

"İthal malı" profesörler aranıyor

Yeni kurulan üniversitelerde alt yapı sorunu hâlâ çözülemedi

Yönetmelikler henüz kavram kargaşası yaratmaktan ileri geçemedi

...VE YÖK BİLANÇOSU

"Bu kanunun amacı, yüksek öğretimle ilgili amaç ve ilkeleri belirlemek ve bütün yüksek öğretim kurumlarının ve üst kuruluşlarının teşkilatlanma, işleyiş, görev, yetki ve sorumlulukları ile eğitim-öğretim, araştırma, yayım, öğretim elemanları, öğrenciler ve diğer personel ile ilgili esasları bir bütünlük içinde düzenlemektir."

(Resmi Gazete, Yüksek Öğretim Kanunu, Sayı: 17506 Tarih: 6 Kasım 1981)

Kabul tarihi 4 Kasım 1981'di. Ve o tarihten daha öncesinden de başlayan bir YÖK yaşıyoruz. "YÖK" sözcüğünün oluşması sürecinde, şu güne dek (belki biz baskıdayken sayı artmıştır ama) 320 öğretim üye ve yardımcısının üniversiteden ayrılmasına (ya da uzaklaştırılmasına) seyirci olduk. Çağdaş Türkiye'nin üniversite ve öteki yüksek öğretim kurumları tarihinde en büyük tasfiyenin yapıldığı, bu süre içinde, yüksek öğretim başaşağı geldi. YÖK, yüksek öğretim kurumlarını, yaygın bir deyimle "Yömyök" yapıverdi!..

Şimdi neredeyiz? Şimdi, "temizlenen" yüksek öğretim kurumlarımıza, "ithal malı" profesörler arıyoruz. Hem de "Ortadoğu ülkelerinden sağlanacak eğitim fonlarının' karşılayacağı astronomik rakamlarla...

Şimdi neredeyiz? Şimdi, sınav yönet-

Akademileri izleyerek, üniversite ve öğretim üyelerinden tepkilerde gelmeye başlıyordu. İ.Ü. İşletme Fakültesi Dekanı Prof.Kemal Kurdaş **"İdari özerkliğin bu kadar kaldırılması, bilimsel özerkliği zaafa uğratır"** derken. A.Ü.Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof.Cevat Geray **"kanunun özerkliği zedelediği"**'ni ileri sürüyordu.

Bilimsel-idari özerklik tartışması sürerken Kasımın ortalarında **"imzalı"** karşı çıkışlar başladı. İ T Ü 465, İstanbul Üniversitesi 1447 imza ile kanuna karşı olduklarını açıklıyorlardı. Bu arada bir üniversite ilk kez resmi olarak Yüksek Öğrenim Kanunu'na karşı çıkıyordu.

Kanunu olur mu olmaz mı, bu kanun bilimsel özerkliği mi yoksa idari özerkliği mi zedeler tartışması sürerken, devreye YÖK giriyor, tartışmalar kanundan

Sosyal ve İdari Bilimler Bölümü 'yanlışlıkla' kapatılıyor. Rektör yardımcısı Prof. Mümin Köksoy "Konuyu ben de bilmiyorum daha" diyordu.

1982 yılının ortaları ve 83 yılının başı 'tasviyeler' ayıdır. 82'de 'Yılın adamı' adaylarından olan Doğramacı 'Tasviye diye birşey yok. Sadece 192 öğretim görevlisinin sözleşmesi yenilenmemiştir." derken bu açıklama sırasında üniversitelerden ayrılanlar 200'ü geçiyordu. Tek-tek ayrılmalar toplu istifalara dönüşürken, ayrılmamakta direnenler de YÖK kararıyla görevden uzaklaştırıldı.

Ayrılmalar-atılmalar bir yönüyle bilimsel çalışmayı ülke içinde olanaksızlaştırırken, ülke dışına çıkışların ve bilimsel çağrıların 'izne' bağlanması da uluslararası bilgi üretimini olanaksızlaştırıyordu.

1983 yılı başında 'tasviyeler' yeni bir biçim aldı. Sıkıyönetim Komutanlığı üniversitede bulunması sakıncalı görülen "öğretim üye ve yardımcılarının görevine son vermeye başladı. Bunlar içinde Anayasa yapanlardan 'dünyanın sayılı bir-iki bilim adamından biri' olarak adlandırılanlar da vardı.

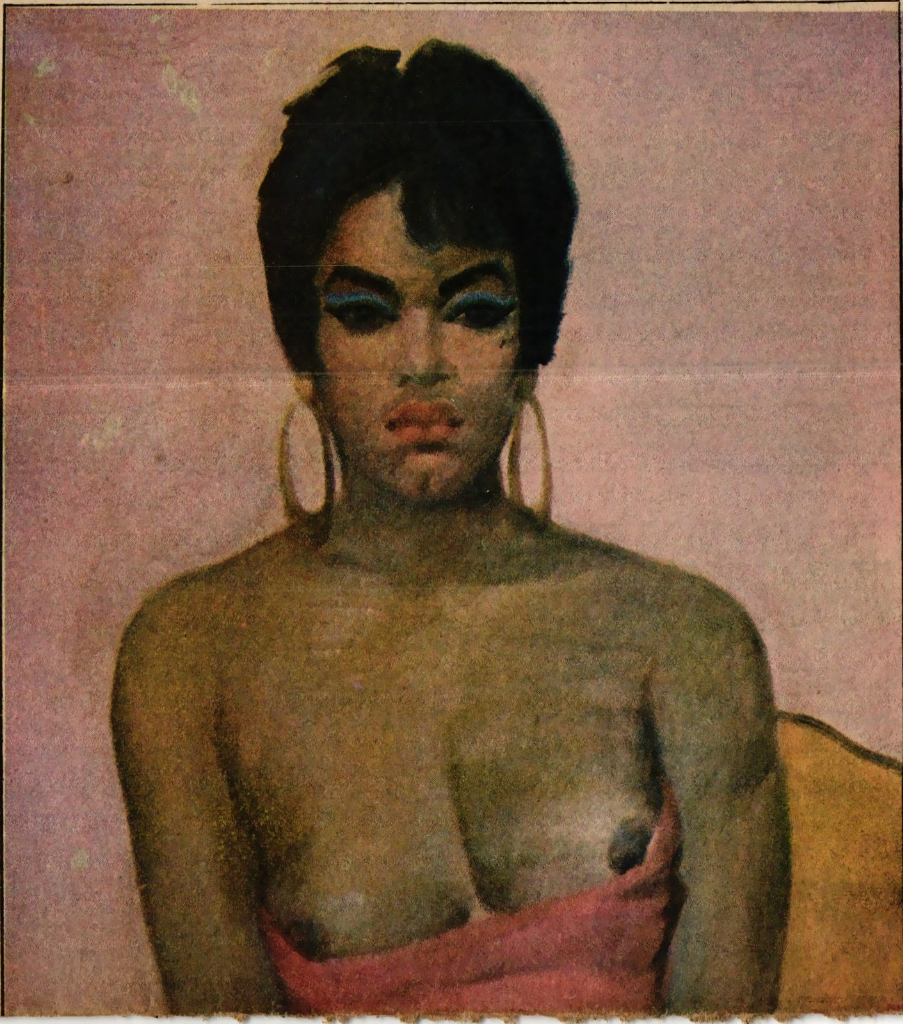

yazıları...

Okur ilişkileri, sanat çizelgesi, satranç, bulmacalar, ilan tahtası ve "İnsancıklar"

fakültedeki kargaşalığı el yordamıyla düzeltmeye çalışan yüksek öğretim görevlilerinin şaşkınlığını görüyoruz.

Şimdi neredeyiz? Şimdi, kalkıyor bir Danışma Meclisi üyesi ve diyor ki: "Öğrenci lehine olan herşeyin yanındayız demesine karşın, öğrenci affını YÖK engelliyor!" Ve öğrenciler bakıyor duruma...

Şimdi neredeyiz? Şimdi, üniversite yapılan akademiler, açılan yeni üniversiteler için hazırlanmayan alt yapının yokluğunu öğrencisiyle, öğretim üyesiyle en acı biçimde çeken bir kitleyi öylece izlemekteyiz.

Neleri izledik şimdiye kadar? Bir bakalım. Yüksek Öğrenim Kanunu'nun çıkışını izleyen ilk tartışmalar akademilerden geldi. 19-20 Kasım tarihinde yaptıkları toplantı sonucunda tüm akademiler,Yüksek Öğrenim Kanunu'nu üç noktada eleştiriyordu: Devam zorunluluğunun konması, (bu çalışan öğrencilerin okumasını olanaksızlaştıracaktır.) İkinci nokta üniversite giriş sınavlarının sınırlandırılması (fırsat eşitliğini zedeler) ve üçüncü nokta akademilerin yeni konumu.

kurula kayıyor.

YÖK, gerek oluşturulma sürecinde gerek ilk uygulamaları ile tepkileri üzerine çekti. Kendisine işlerlik kazandırmak için çıkarttığı her tüzük ve yönetmelik bilimsel özerkliğe ve eğitim kurumuna bir darbe oluşturuyordu.

25 Ocak 1982'de ilk yönetmelik yayımlandı- **"Öğretim Üyeliğine Yükselme ve Atanma Yönetmeliği."** Bu yönetmelikle öğretim üyeliğine atanma neredeyse Doğramacı'nın 'icazetine' bağlanıyor, Danışma Meclisiüyelerine kadar tepkiyle karşılanıyordu. Bu arada 14 Nisan'da MGK kanunda bir değişiklik yaparak, **"üniversite öğretim üyelerinin YÖK tarafından görevden alınabileceği"** hükmünü getiriyordu. 21 Ağustos'ta yayımlanan YÖK Disiplin Yönetmeliği ise üniversitelerdeki **'idari düzenlemeyi'** sağlama bağlıyordu.

Kanun ve yönetmelik birbiri peşine çıkarılırken üniversitelerde de kargaşa giderek artık anlaşılamaz boyutlara ulaşıyordu. Akademiler üniversitelere, çoğunlukla da yeni kurulan üniversitelere bağlanırken bazı bölümlerin neden kapatıldığı, bölüm yetkililerince bile anlasılamıyordu. Hacettepe Üniversitesi

Bu arada Ordinaryüs Prof.Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu 'yıllardır bilimsel çalışma yürüttüğü Hukuk Fakültesi'ne 'cenazesinin getirilmemesini' vasiyet ediyordu.

Peki YÖK'ün hiç mi başarısı yok! Bu kadarı da şüphesiz haksızlık olur. Tabii ki var. En başarılı ürünü de YÖK sözlüğü...

Edip Hakkı Köseoğlu (1904),Martinikli kadın, Tual Üzerine y.boya, 1961,60x81cm

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu Yasa Tasarısı geri alındı

Milli Güvenlik Konseyi üyesi ve Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Tahsin Şahinkaya'nın Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu kurulması hakkındaki yasa önerisi, Milli Eğitim Komisyonu'nca geri alındı.

M.E.Komisyonu Başkanı Selçuk Kantarcıoğlu, Danışma Meclisi gündeminde bulunan yasa tasarısını, Başkanlık Divanı'na gönderdiği bir yazı ile geri istedi. M.E.Komisyonu, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu Tasarısı'nı 2450 sayılı Atatürk Kültür Merkezi kurulması hakkındaki yasa ile uyum sağlamak için geri aldı.

Aziz Nesin'in yargılanmasına başlandı

Aziz Nesin'in 22 yıl önce Öncü Gazetesi'nde yazdığı **Sosyalizm Ahlâktır** başlıklı yazıda **"komünizmi övdüğü"** savıyla İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanmasına baslandı.

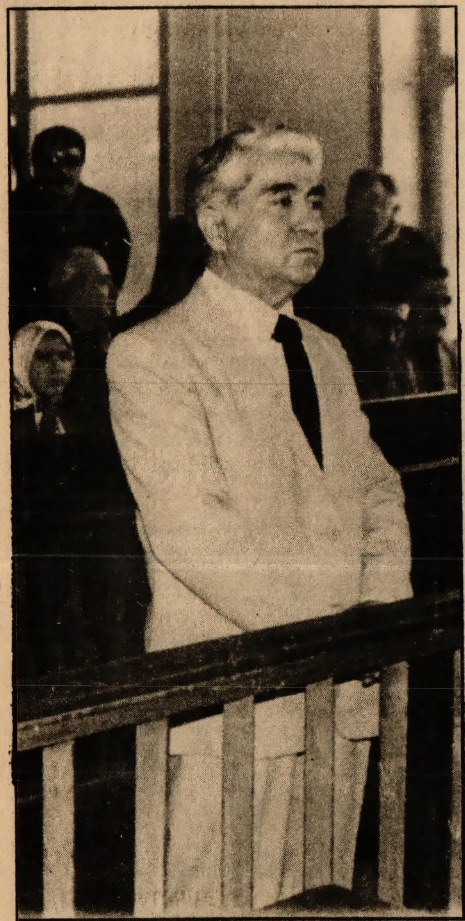

5 baskı yapan **Az Gittik Uz Gittik** adlı kitabında yer alan **Sosyalizm Ahlâktır** yazısı nedeniyle açılan davada, Aziz Nesin'in söz konusu yazıda komünizmi överek TCK'nın 142/1-4'e, bu yazı kitaba alındığı için de ayrıca 162/1 maddelerini ihlal ettiği belirtildi ve bu maddeler gereğince 5-10 yıl arası hapisle cezalandırılması istendi.

Duruşmada sorgusu yapılan Aziz Nesin, söz konusu yazı ile ilgili olarak şöyle dedi:

"O zaman da yargıçlar vardı, savcılar vardı. Sizler de vardınız. Devletin polisi, jandarması vardı, mahkemeleri vardı. Ama bu yazı şimdiye değin hiç bir kovuşturmaya uğramadı. Kovuşturmaya uğraması da gerekmez. Herhangi bir gazeteden iktibas edilen bir yazıda ne kadar komünizm propagandası varsa, bu yazıda da o kadar komünizm propagandası vardır. Ben komünizmi övmedim. Komünizmin ne olduğunu biliyorum bir. Komünizm propagandasının ne olduğunu biliyorum iki. Deneyimli, bir yazarım üç. Bu iddiayı yapanlar kadar bunu biliyorum dört."

Mahkeme Aralık 1961 günlü Öncü Gazetesi'nın getırılmesine, bu yazı nedeniyle gazete hakkında toplatma kararının alınıp alınmadığına ve dava açılıp açılmadığının sorulmasına, ayrıca dosyanın mütalaaya verilmesine, Aziz Nesin'in duruşmadan vareste tutulmasına karar vererek duruşmayı 10 Mayıs'a erteledi.

Bulgaristan Devlet Başkanı Jivkov'un kitabı toplatıldı

Önümüzdeki aylarda Türkiye'yi resmen ziyaret etmesi beklenen, Bulgaristan Halk Cumhuriyeti Devlet Konseyi Başkanı Todor Jivkov'un **'Sosyalizm ve Dünyadaki Gelişme'** adlı kitabı toplatıldı.

nasılsınız

Doğa, bütün herşeye sahip olma açlığı ve bütün herşeye sahip olma güçsüzlüğü içinde yarattı insanları. Ve sahip olma tutkusu elde etme yeterliğini daima aştığından, insanlarda sahip oldukları şeylere karşı gizli bir tiksinti doğar; çok geçmeden de, insanların kendi kendilerinden hoşnutsuzlukları eklenir buna. Talihlerindeki köklü değişiklikler böylece belirginleşir. Gerçekten de: Bazıları daha çok şey elde etmeyi isteye isteye, bazıları ise elde etmiş olduklarını yitirmekten korka korka, önce sürtüşmeye, sonra savaşa sürüklenirler. Bu da, bir imparatorluğun bir başka imparatorluğun doğuşuna yarayan batışı demektir.

MAKYAVEL

22. Dünya Tiyatro Günü'nde

"Darülbedayi"den Turizm ve Kültür Bakanlığı'na

Bu yıl Türkiye'de Prof. İrfan Şahinbaş tarafından kaleme alınan bildiride Türk Tiyatrosu gerçekten gıpta edilecek denli sorunsuz

25 Şubat tarihli sayımızda "Şehir Tiyatroları'nın Kültür ve Turizm Bakanlığı'na Bağlanıyor" başlıklı haberi geçmiştir. Cumhuriyet döneminden bu yana, gerek ilk önemli sahne olması, gerekse, şimdiye değin ortaya koyduğu çalışmalar ile, kültür yaşamımızda önemli bir yere sahip olan Şehir Tiyatroları'nın, bu "bağlanma" olayı kuruluşunun 70'inci yılını kutlamaya hazırlandığımız bir döneme denk geliyor. Şehir Tiyatroları'nın kültür yaşamımızdaki önemini de göz önünde tutarak bu sayımızda bazı uzmanların görüşlerini yayınlıyoruz.

VASFİ RIZA ZOBU (İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları Genel Sanat Yönetmeni):

Şehir Tiyatroları'nın Belediye'den ayrılıp Kültür Bakanlığı'na bağlanması bir zarar vermez, belki bir faydası dokunur. Ancak bir şartla, o da yetmiş yıllık bir mazisi olan ve 1914'te bugünkü Türk tiyatrosunun temelini teşkil eden Şehir Tiyatrosu'nun ki asıl adı Darülbeday'dir -tiyatro tarihinin bir eseri olarak, tıpkı eski devirden kalma, abidelerimizi, yalılarımızı, konaklarımızı muhafaza eder gibi korumalıyız.

Sokak aralarındaki harap ahşap evleri mimarimizin eseridir diye yıkmıyor, restore ediyorsak, yetmiş yıllık Türk tiyatrosunu da kapatıp başka kılığa sokmak, yıkmak olmaz. Olmamalıdır. Özetle Kültür Bakanlığı'na bağlanması bizi sarsmaz. Elverir ki tarihi kıymeti takdir edilsin ve Devlet Tiyatroları bünyesine alınmasın, bağlanmasın.

Yani ismi şöylece değişmiş olacak: Kültür Bakanlığı İstanbul Şehir Tiyatroları.

RECEP BİLGİNER

İstanbul gibi, ülkenin gözbebeği eski bir kültür merkezinin Belediyesi, en eski sanat kuruluşlarımızdan olan Şehir Tiyatroları'nı başından atmaya kalkışacağı yerde, önce, şunları sormalıydı kendine:

— Şehir Tiyatroları nasıl yönetiliyor, nasıl yönetilmeli, yöneticiler yeterli mi?

— İstanbul halkına ne veriyor, ne vermesi gerek?

Bunların cevabı alınmadan, Şehir Tiyatroları'nı, bir kalemde Kültür Bakanlığı'na devretmekle, Belediye en kolay yolu seçmiş oluyor. Böylelikle bütçe yükünden kurtuluyor. Peki, bu kuruluşu, sağlıklı, bilinçli bir düzene kavuşturmamış olmanın vebali ne olacak?

Sorularımızı daha da yaygınlaştırabiliriz:

Şehir Tiyatroları, Türk tiyatrosuna hangi katkıda bulunuyor?

Türk yazarına karşı nasıl davranıyor?

Dünya tiyatrosunun en iyi örneklerini -ki amaç maddesine göre, görevlerinden biri bu- seyirciye sunuyor mu, yoksa, gelişi güzel bir repertuvar düzeni mi var?

Bu sorulara, olumsuz cevap alınırsa Belediye, o zaman bütçe açıklarının ötesinde, Şehir Tiyatroları'nı Kültür Bakanlığı'na devretmek için daha inandırıcı bir sebep bulmuş olur.

Yalnız şu da var:

Kültür Bakanlığı'na devredilse bile, Şehir Tiyatroları'yla Devlet Tiyatroları birleştirilmemeli. Bu iki kuruluşun kadrolarının oluşum kaynakları başka, dolayısıyla uslûplarıda.

Şehir Tiyatroları'nın "Kültür Bakanlığı'na bağlı, İstanbul Şehir Tiyatroları" adı altında çalışmalarını sürdürmesi, daha sağlıklı bir yol olarak görünüyor bana.

Geçmişte Türk tiyatrosuna büyük katkıları olmuş bir kuruluşu düzeltelim, ama ortadan kaldırmayalım.

NECATİ CUMALI

Bu konuda yanıt verenlerin Şehir Tiyatroları'nı geçmişi ve bugünü ile iyi tanımaları gerekir. Bu bir sansasyon konusu değildir. Ancak görünen durum şudur: İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları'nı mali külfeti dolayısıyla başından atmak durumundadır. Kültür Bakanlığı da alıp, almamakta kararsızdır. Şehir Tiyatroları'nın bir revizyona ihtiyacı vardır şüphesiz. Fakat bu ayaküstü çözülecek bir konu da değildir. Bu revizyonun Şehir Tiyatroları'nın tarihi çizgisi ve kendi yapısı içinde düşünülmesi gerekir. Bu da ciddi çalışma isteyen bir iştir.

SABAHATTİN KUDRET AKSAL

İstanbul Şehir Tiyatroları'nın Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlanmasında bir zorunluk var mı, bilmiyorum. Varsa bağlanır. Ama böyle bir çözüme gidilecekse büyük bir duyarlıkla, üstünde durulması gereken bir sorun ortaya çıkmaktadır ki, bence o da şudur: Sanatçı kadroları kendi bünyeleri içinde korunmalı, birbirine karıştırılmamalıdır. Çünkü, oyuncuları sahneleyiş bakımından olsun, kişisel oyun bakımından olsun, diksiyon bakımından olsun çok belirgin olarak üslupları farklıdır bu tiyatroların.

Öte yandan bu yılki Dünya Tiyatro Günü 27 Mart Pazar günü kutlanıyor. Uluslararası Tiyatro Enstitüsü'nün kararı gereğince, 1978'den bu yana Tiyatro Günü Bildirisi'ni her ülkenin kendi sanat ve kültür adamları hazırlıyor. Bunun nedeni, her ülkeye kendi tiyatrosunun sorunlarını açma olanağını sağlaması. Buyıl Türkiye'de Prof.İrfan Şahinbaş tarafından kaleme alınan bildiriye bu açıdan bakıldığında Türk Tiyatrosu gerçekten gıpta edilecek denli sorunsuz. O kadar ki bütün bildiride yalnızca tiyatronun eski çağlardan bu yana "evrensel" görevi üstünde durulmuş.

Peki ya "yöresel" görevleri!..

İngiliz oyun yazarı Arnold Wesker geldi

Ingiliz oyun yazarı Arnold Wesker, 22 Mart salı günü İstanbul'a geldi. Yurdumuza, Türk-İngiliz Kültür Derneği'nde, kendi yapıtları ve Sanat Kavramları, Tiyatroda Yaratıcılık-Yorumlama, Tiyatro Terminolojisi, Sanatta Özdeşleşmenin Anlamı üzerine bir dizi seminer vermek üzere gelen Wesker, 28 Mart pazartesi günü de yine aynı yerde, Türkçe yeni yayınlanan kitabını imzalayacak.

KISACA

GERÇEK SAYGISI

FETHİ NACİ

TARİHSEL ROMAN VE DİL

Türk Dili dergisinin özel sayıları bir hazinedir. ("Hazine"den çağrışım: Hilmi Yavuz'un **Gösteri**'nin son sayısındaki şiirlerinden iki dize takıldı dilime, günlerdir tekrarlayıp duruyorum: "Uzak gözler! Siz kuşlardınız/ve sanki hüzün hazineleri") Geçenlerde, 1971 Mart'ında yayımlanmış olan Eleştiri özel sayısı II.'yi kim bilir kaçıncı kez gözden geçiriyordum. George Steiner'in "Gyorgy Lukacs ve Şeytan'la Anlaşması" başlıklı yazısının altını çizdiğim satırlarını yeniden okudum. "Tarihsel roman ve dil" sorunu bizde de bir aralık gündeme gelir gibi olmuştu; Steiner, Lukacs'ın tarihsel romanın gelişimi konusunda yaptığı araştırmaları inceleyerek şunları yazmış: "... Lukacs, eski dilin ne kadar ustaca kullanılırsa kullanılsın, aslında geçmişi kafamızda canlandırmaktan uzak olduğunu görür. Tarihsel romanın bilinen ustaları günün diliyle yazarlar. Bugünkü tarihsel durumun yanılsamasını da, hayal gücüne gerçeklik kazandırarak ve geçmişteki tarihsel durumla kendi çağları arasındaki sürekli ve canlı ilişkiyi yaşayarak yazarlar. Bu canlı süreklilik duygusu artık yürürlükten kalktığı, yazarın ussal anlayışı tarihin güçlerine yetişemediği zaman tarihsel roman sarsılır. Yazar da, çağdaş yaşama karşı çıkarak, her gün bizden boyuna uzaklaşan, yabancılaşan geçmişe döner. Bunun sonucu, tarihsel roman yerine emektar 'kazıbilim'i buluruz karşımızda. **Parma Manastırı**'nın gizlediği tarih şiirini **Salambo**'daki eşsiz işçilikle karşılaştırın. Flaubert'den daha az işçiliği olduğu halde bu anlamdaki ustalık eski dilin kullanılmasıyla artmıştır. Romancı konuşmaları, söz konusu dönemin saydığı söz ve anlatım biçimleriyle vererek dile getirdiği geçmişe sahicilik kazandırmaya çalışmaktadır. Tıkız bir yoldur bu. Shakespeare, II. Richard'ı Chaucer dönemi İngilizcesi ile konuşturşaydı bir şey kazanır mıydı?"

Üzerinde düşünmeye değer.

KOLAY YARGILAR

Varlık'ın Mart 1983 sayısında "Dış basından" bir yazı var: Demirtaş Ceyhun'un **Lotus** dergisinde yayımlanan "Günümüz Türk Öyküsü ve Romanı" başlıklı yazısı. Yazıda katılmadığım yorumlar var, akıl almaz bilgi yanlışları (**Aşk-ı Memnu**, Demirtaş Ceyhun'a göre, 1890'da yayımlanmış!) var; onlar üzerinde durmayacağım; sadece bir yargısına değinmek istiyorum Demiştaş'ın. Şöyle diyor: "... Ve ilginçtir zamanın iktidarı CHP, 1942'de ilk kez açtığı 'CHP Hikâye ve Roman Mükâfatı'nın birincilik ödülünü Sinekli Bakkal'a, üçüncülük ödülünü de Fahim Bey ve Biz'e vermiştir. Sadece bu örnek bile, romanımızın gerçekçilikten uzaklaşıp bireyci bir çizgiye kaydırılmasının egemen güçlerce nasıl planlandığını göstermektedir."

İkincilik ödülünü kim kazanmıştı? Demirtaş Ceyhun'un, aynı paragrafta, "1920'li yıllarda seçkin yapıtlarını vermiş" dediği Yakup Kadri: 1932'de yayımlanan ünlü **Yaban**'la. Demirtaş Ceyhun, birincilik ve üçüncülük ödüllerini kazanan romanları anıyor da **Yaban**'ı niçin anmıyor?

"Romanımızın gerçekçilikten uzaklaşıp ("uzaklaştırılıp" demek istiyor.-FN) bireyci bir çizgiye kaydırılmasının egemen güçlerce" planlanması... Peki, 1946 yılı CHP şiir ödüllerini nasıl yorumlayacak Demirtaş Ceyhun? Birincilik ödülünü Cahit Sıtkı Tarancı, ikincilik ödülünü Attilâ İlhan, üçüncülük ödülünü Fazıl Hüsnü Dağlarca kazanmıştı. Bu ödüllerle "egemen güçler" neyi planlıyorlardı?

İNCELİKLER

Ahmet Hamdi Tanpınar, **19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi**'nde, Ahmet Mithat'ın romanlarını incelerken **Mihnetkeşan**'ı da ele alır ve şöyle der: "... İyi musiki bilen, boş zamanlarında şiir yazan ve edebiyatı seven Dakik Bey, Midhat Efendi'ye yeni edebiyat hakkındaki fikirlerini söylemek fırsatını verir. Hatta 'şiir bir şuur işidir' diyerek şiirin tarifini de yapar."

Tanpınar, bu tümceden sonra hemen bir dipnotu düşer: "Mustafa Nihat Özön, 'Türkçe'de Roman'ında, buna bizden evvel dikkat etmiştir."

Emeğe saygının bu unutulmaz örneğine, böylesi inceliklere özlem duymamak elde değil.

Söz gelimi günümüzde bir eleştirmen dergileri sabırla tarayarak kimsenin farkına varmadığı güzel bir şiiri ya da hikâyeyi ortaya çıkarır; bir başkası hemen hazıra konar, o şiiri ya da hikâyeyi övmeye başlar; dahası var: Aynı tümceyi alıntılar; dahası var: Aceleden bir de yazarın adını yanlış yazar! Aklına gelmeyen tek şey vardır: Tanpınar'ın inceliği!

KÖŞE YAZILARI

Çağdaş Eleştiri'nin Mart 1983 sayısında Tomris Uyar'ın bir yazısı var: "Kendinden Menkul Değerler Piyasası."

Tomris Uyar, "haftalık bir sanat-edebiyat dergisi"nin hazırlığında "dört ay süreyle bedava emek ve zaman" harcadığını anlattıktan sonra şöyle diyor: "... Yine düşünüyorum: Onca tutucumuz, gericimiz, bağnazımız var da muhafazakârımız neden yok? Bu piyasaya kendimize biçtiğimiz değerlerle yerleşmek onurumuzu yaralamıyor mu? (Yazko'nun çıkarttığı benzer dergideki köşe kapmaca telâşını gördükten sonra devlet katına bir öneriyle çıkmak isterim: Bütün yazar çizerlere çabuk çekilebilir cinsten birer lastik mühür yaptırılmalıdır!)"

Tomris Uyar, bunca yıldır "bu piyasa"nın içindedir; "bu piyasaya kendimize biçtiğimiz değerlerle" yerleşmenin mümkün olabileceğine sahiden inanıyor mu? Öyle olsaydı, bu piyasa, çoktan, "evde kalmış dâhiler"le dolardı!

Yazko'daki köşelere gelince... O işin "telâş"la ilintisi olup olmadığını, belirli ölçütlere bağlı olup olmadığını anlatmak bana düşmez; ama bir şeyi Tomris Uyar'a anımsatmak isterim: Köşe düşmanı Tomris Uyar, bir sanat dergisinde köşe yazıları yazmıyor muydu? İlk köşe yazısını unutmadım: Bayağı heyecanlanmıştı.

"Köşe yazıları" konusunda "ilk taş"ı atmak herhalde Tomris Uyar'a düşmez...

TARİHE GEÇMEK

GENCAY GÜRSOY

Bu güne kadar, "...bir daha kamu hizmetinde çalıştırılmamak koşulu ile" üniversitelerden uzaklaştırılan öğretim üyelerinin sayısı 40'ı geçti sanıyorum (3. Mart 1983). Herhalde bu uygulamanın, tarihi ve numarası belli bir yasaya göre yapıldığını dikkate alarak "yasal" olduğunu kabul etmek zorundayız. Konunun bu yönü tartışabileceğimiz alanın dışında kalıyor.

Benim burada üzerinde durmak istediğim nokta göreve son verme işleminin üniversiteye ilişkin son basamağını oluşturan ve ilk bakışta biçimsel bir ayrıntı gibi görünen "bildirim mektupları". İsim, tarih v.b. özellikler dışında hep aynı ifade biçiminin kullanıldığı, 3-4 satırlık tek bir cümleden ibaret olan bu mektuplardan okumak fırsatını bulduklarım, "Rektörlük" imzasını taşıyor: "......bir daha kamu hizmetinde çalıştırılmamak koşulu ile görevinize son verilmiştir." Hepsi bu kadar.

Yıllarca üniversitelerde hizmet vermiş bilim adamlarına, Üniversite Rektörleri tarafından gönderilen ve bildirim mektubundan çok "infaz hükmü" gibi kaleme alınan bu yazılardaki ifade biçimi, herhalde ilgili yasa ya da makam tarafından dikte ettirilmiş değildi. Okurken insanda adeta yarım kalmış izlenimini bırakan, geleneksel resmi yazışmalardaki kalıplaşmış "nezaket" sözcüklerine bile yer verilmeyen bu mektuplar, altındaki imzalarla birlikte, üniversite tarihimizin sanırım en ilginç belgeleri arasında yerini alacaktır. Tıpkı 500 yıl önce, zamanın ünlü bilim merkezlerinden Semerkant Medresesi'nde geçen bir olay gibi. Bu olayı YÖK'ün üniversitelerde okunmasına izin verdiği yazarlardan Adnan Adıvar'ın 1944'de yazdığı "Akademik Hürriyet (x)" adlı makalesinden aktarıyorum: Adıvar yazısına "Geçen bir makalede, ilim ve san'atın her vakit serbest, hür olması lazım olduğunu ve bu hürriyetin bazı memleketlerde takyid edildiğini söylemiştik" diyerek başlıyor ve önce ünlü İngiliz filozofu Bertrand Russel'ın, New York'taki bir üniversiteden uzaklaştırılmak istenmesi olayını anlatıyor. Bilindiği gibi, 1940'ların Amerika'sında Russel'ın "din ve ahlak aleyhtarı" olduğunu ileri sürerek üniversiteden atılmasını isteyen Manning adlı piskoposun açtığı kampanyaya ilk karşı çıkan, aynı piskoposun kilisesine mensup olan New York Üniversitesi Rektörü Chase'dir.

Adnan Adıvar, bilim özgürlüğüne yöneltilen saldırılar ve bu saldırılara karşı gösterilen onurlu tepkilere, XV. yüzyıldan unutulmaz bir örnek vererek yazısını bitiriyor:

"Sahne, meşhur büyük Türk astronomu Maveraünehir Hükümdarı Uluğ Bey'in (1393-1494) Semerkant'daki medresesidir. O medresenin başmüderrisi, yani rektörü bizim Yeşil Bursa'dan, sırf müsbet ilimler tahsili için, dağlar aşarak, çöller geçerek Türkistana kadar göçen büyük riyaziyeci ve astronom Kadızade-i Rumî idi. Uluğ Bey, bir gün sık sık ziyaret ettiği rasathanesine ve medresesine gelmiş ve Kadızade'yi yerinde bulamayıp birkaç günden beri gelmediği haberini alınca hemen evine gitmiş ve devamsızlığının sebebini sormuştur. Kadızade bir müddet evvel kendi riyasetinde bulunan medresenin dört başhocasından birinin kendisine danışılmadan azledilmesi üzerine evine çekildiğini şu suretle ifade etmiştir:

"Biz mansıb-ı tedrisi azil cari olmayan menasıptan zannederdik; ondan ötürü kabul ettik. Halbuki refikimiz azle duçar olıcak, gördük ki Cah-ı tedris bizim umduğumuz gibi değildir; bu işden farik olduk."

(*) *Akademik Hürriyet.: Abdulhak Adnan Adıvar. (1944). Bilgi Cumhuriyeti Haberleri s. 57-60 Tasvir Neşriyat Ebüzziya Matbaası, İstanbul 1945.*

ÇEVRE

ÇEVRENİN YORUMU

Anadolu'ya yalnızca Osmanlılık ya da İslamlık adına bakmak çarpıklığında olanları mı istersiniz; Efes'i Grek bilip, "taşları gemilere yükleyip yollayıverelim" diyenleri mi?.. Türkiye evinde çadır izleri arayanlar da bir yanda...

Sonra bir de bakıyor ki, o toprakların üzerindeki çağdaş köyün duvarlarında da el izleri basılı ya da boyalı... Binlerce yıllık bir sürenin iki ucu bir araya geliveriyor sımsıcak olmuş yüreciğinde..

İzmir'de arkeoloji öğrencisi H.K., Klozomenai'deki kazı yerinden şunları yazıyordu geçenlerde:

"Nekropol (gömütlük) de birlikte çalıştığımız arkadaşımla, bir akşam dönüşünde kollarımıza takılan mor çiçekleri farkettik. Yaşar birkaç tane kopardı, bana verdi. Kazı evinde, geceleri çalıştığımız masanın üzerine koydum onları, bir şişe içinde. Sonra lahit parçaları çiziyorduk, birden ikimiz de bir

gömütlerinin ayrıntılarının, bugünkü çağdaş zahire ambarlarında milimi milimine, tıpkı tıpkısına sürdüğünü saptamanın, bir tek yapıda Roma'yı, Bizans'ı, Selçuk'u, Osmanlı'yı bir arada, el el üstünde bulmanın, kişiyi nice duygulara vardırdığını, bu ülkede benim gibi birçok insanın biliyor olması gerek.

El el üstünde derken "el" leri Roma, Bizans, Selçuk, Osmanlı gibi kaba çizgilerle anlatıvermek gerçekte ne denli yanlış... Ne denli eksik... Hepimiz biliyor muyuz?

Heinrich Glück'ün yıllarca önce bir betiğime almadan edemediğim bir sözünü burada da anmak istiyorum:

"Selçukların bu parıldayan ornamentiğin-

YÖNTEMBİLİM

Sanat alanındaki araştırmalarda yöntembilimin önemi ve işlevi

Araştırma, inceleme, eleştiri gibi sanatçıyı, sanat yapıtını okuyucuyla, izleyiciyle karşı karşıya getiren çalışmalarda, yöntembilime önem verilmesi zorunluluktur. Bu tür çalışmaları salt duyusal algılamayla yürütürsek birçok yanlışlığa düşeriz

CENGİZ BEKTAŞ

İnsanlık geçmişinin bilinen en eski toplu yerleşim yeri, üzerinde yaşadığımız topraklarda...

Tarih öncesinin, mağara yaşamının, Antalya'nın Karain'inde 50.000 yıl öncesine varan izleri bir yana, Çatalhöyük yerleşmesi, bugünün bulgularıyla İsa'dan önce 7. bini aşıyor. Gene bugüne dek bilinenlerle bile Anadolu'nun neredeyse insan eli değmemiş yöresi yok.

Bu ülkede bir yandan, insan elinin doğayı değiştirişine ve bunu son çağlara dek, onunla savaşmaktan çok istediğine, bir bakıma onu sömürmeden, yaralamadan, kirletmeden, barış içinde elde etmeye bakmasına tanık olurken: bir yandan da bu çevrenin, üzerinde yaşamaya gelenlerin yoğurduğunu, eğittiğini, kendisinin ya da kendisinde ettiğini görüyoruz.

Hepimiz görüyor muyuz gerçekten?

Bir arkeolog, Beyşehir yöresinde kazı yapıyor. Toprak altından, binlerce yıl öncesinden, el biçiminin baskı kalıplarını buluyor.

içindeki çiçekler, lahitlerin üzerindeydi. Belki biraz stilize edilmişti ama tanıdık, bildikti. Nasıl şaşırdık, sevindik."

Lorca, Flamenko müziğindeki "AY, AY, AY, AY!" çığrışı üzerine yazıyor:

"Şu bir tek hecelik sözcükte neler var neler... Taa Hindistan'dan İspanya'ya bütün ülkelerden renkler, sesler..."

Sözcükleri tıpkı tıpkısına böyle değildi belki Lorca'nın... Nerdeyse çeyrek yüzyıl önce okumuştum, unutmuşum... Ama Timur'un Hindistan'dan sürüp çıkardığı çingenelerin, orada burada bölüne parçalana İspanya'ya dek uzanan yolculuklarının sonunda, bu yolun izlenimlerinin, yüzyılların ve bir sürü ülkenin renklerinin, seslerinin bir tek "AY" çığlığına sığdırılışını anlatıyordu Lorca...

Biz bir Anadolu çığlığında neler olduğunun bilincinde miyiz?

Biz?. .. Çoğumuz?..

Likya bölgesinde yıllardır dolanıp duruyorum. Her gezide biraz daha şaşırarak. Bundan ikibuçuk bin yıl öncesinden Likya

de birlikte kaynaşan, İran, Horasan, Suriye, Arap, Ermeni, Hind, Orta Asya, öğelerini ayrıştırabilmek, bizim daha çok çalışmamızı gerektirecektir. Bu yapıtlara, Selçuklulara özgü kişiliği veren Türk ruhunun, yukarıda sayılan öğeleri bir birliğe doğru yoğurması yüzünden bu iş daha da zor olacaktır."

Bir tek "Selçuk" sözcüğü için böyle söylenebiliyor...

Ya "Anadolu" deyince neleri, nasıl ayrıştıracağız ki?..

İçinde doğup büyüdüğümüz bu çevreyi, son birkaç yüzyılla, giderek birkaç bin yılla ya da birkaç tarihsel adla anlatıvermek olası mı?

Değil...

Gerçekten değil...

Değil de... Yirminci yüzyılda çevrelerinin bilincinde olmayanların sanıldığından da çok oldukları da gerçek...

Anadolu'ya yalnızca Osmanlılık ya da İslamlılık adına bakmak çarpıklığında olanları mı istersiniz; Efes'i Grek bilip, "taşları gemilere yükleyip yollayıverelim" diyenleri mi?.. Türkiye evinde çadır izleri arayanlar da bir yanda...

(Soracaklar şimdi:

Yok bu bu izler?

Olsun... O da olsun...

Ama bütün bunlar ne denli yufkalıklardır, dokuz bin yılın Anadolu sentezini açıklayabilme yolunda?...) Daha neler var, neler? Sabahattin Eyuboğlu'nun,

"Eriten biziz, eriyen de. Biz bu toprakları yoğurmuşuz, bu topraklar da bizi. Onun için en eskiden en yeniye ne varsa yurdumuzda, öz malımız bizim. Halkımızın tarihi, Anadolu'muzun tarihidir." sözüne sonuna dek inanıyoruz, katılıyoruz, yürek koyuyoruz...

Ama bu da yetmiyor çevremizin renklerini, seslerini ayırt etmeye ..

Asurlu gelmiş ... Bir alış veriş...
İranlı gelmiş ... Bir alış veriş...
Grek gelmiş ... Bir alış veriş...
Romalı gelmiş ... Bir alış veriş...

Gelin de doğru dürüst saptayın, ne alınmış ne verilmiş...

Çoğu yerde Anadolu çevresinin renkleri, Anadolu coğrafyasıyla bitmiyor.

Anadolu'da birçok antik kentte, en üstte Roma çağı izlerini bulunca, başlıyorlar örneğin İtalyanlar Roma gözüyle bakmaya...

Sanki Roma'lı gelmiş, yapıp da gidivermiş... Yalnızca "Roma" sözcüğüyle nasıl açıklanabilirler ki bu yapılar?

"Bizans" sözcüğü, Bizans'ı Roma'dan da,. Doğudan da ayırmak için son yüzyılda tarihçilerce üretilmedi mi?

Anadolu sanatının kimi dönemlerini bile yalnızca "Roma", "Hellen" sözcükleriyle anlatamayız. Ne yalnız başına Roma'yı, ne de yalnız başına "Anadolu"yu demeyen sözcükler gerekli bence. Bu sözcükleri ve de başkalarını o yapıları yapanların -hepsini bir tamam yapanların- bizler bütün çağların renk, ses izlenimleriyle Anadolu'lular olduğuna inandığımız gün bulabileceğiz.

Benim ülkemde sözümona kendi izlerini sürüp de, olanı biteni yalnızca bir ulusun uygarlık ürünleri gibi görenlerden bıktığımızı da söylemekten korkmayalım artık.

Efelendiğimi sanmayın...

Efelenemem...

Önce bizler bu kültür çevresi yorumunu, öyle dine mine, üç-beş ulus adına takılıp kalmadan, insanın perdesiz gözüyle yapmayı bileceğiz.

Yaptık mı böyle bir yorumu?

Yapabildik mi?

Yaptık da kendi içimizdekileri olsun inandırabildik mi?

Çağıdır, bu çizgilere gelmenin.

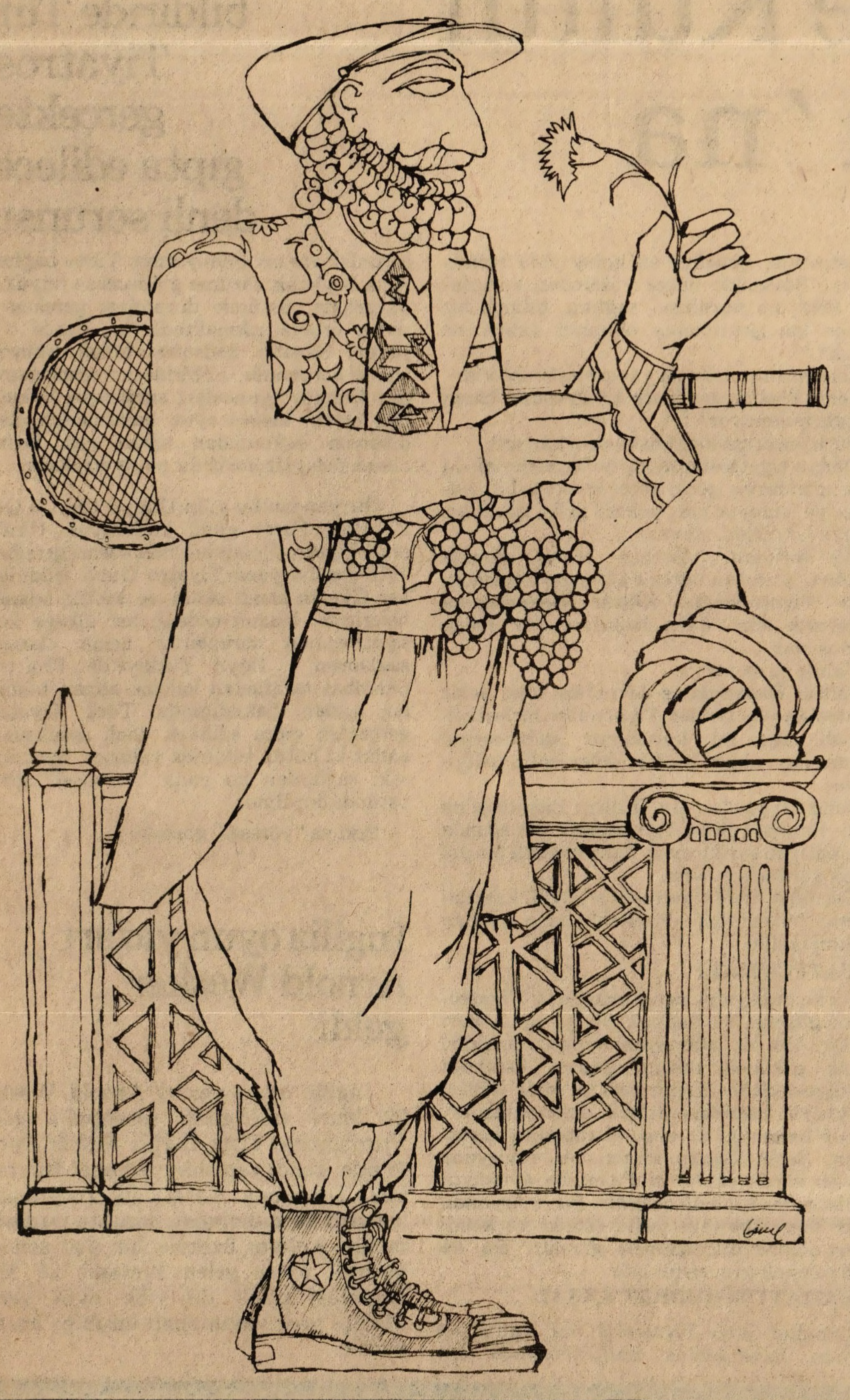

Gürel Yontan

HİLMİ ZAFER ŞAHİN

Sanat tüm alanlarıyla, söyleyecek sözü olan insanların uğraşı. Topluma, yaşama, doğaya hatta kendine estetiksel anlamda bir şeyler iletme alanı. Etkilemek iletmenin nedeni olduğuna göre, bunun yolunu, yöntemini, biçimini bulmak zorundayız. Karalamalar, çiziktirmeler, kitap kenarlarına alınan kısa notlar, belli bir yöntemin potasına dökülmedikçe darlığın, sığlığın içinde kaybolur giderler.

Sanat alanında incelemeler, araştırmalar, yorumlar hızla çoğalmakta. Gazetelerde, dergilerde yayımlanan ya da kitaplaşmış yazıları bir orana vurursak, çoğunun sanat-kültür yaşamına ve çalışmalarına ilişkin olduğunu görürüz. Yazın yaşamımızdaki olumlu çalışmaların çoğalması sevindirici. Ama birçok eksikliği taşıyor. Hatta yanlış anlamalara neden olacak özelliğe sahip..

Bizi yanlış anlamalara götüren, eksiklikler taşıyan bu çalışmaların birleştiği en önemli şey, yöntembilim eksikliği. Kişinin düzenli, yöntemli çalışması, yöntembilimin kavranması ve uygulanmasıyla belli bir sonuca ulaşır. etkili olur. Yöntembilim araştırmacıya, çalışmasında kolaylık ve işlerlik, okur, izleyici açısından güvenilirlik kazandırır.

Yöntembilim kavramını açımlarsak, yöntem ve bilim kavramları çıkar karşımıza. Yöntemi, herhangi bir çalışmada amaca ulaşmak için izlenen yol olarak tanımlayabiliriz. Bilim ise, bilimsel yöntem aracılığıyla bilgi üretmedir. Yani yöntembilim, bilgi üretme sürecinde amacımıza uygun olarak izlediğimiz yoldur. Bu nedenle yöntembilim, araştırmamızı bilimsel, geçerlikli bir özelliğe ulaştırır.

Yöntembilim, düzenli, bilinçli bir davranış getirişiyle araştırmacıya güvenilirlik sağlarken, çalışma alanına, konusuna izleyicinin, okuyucunun ilgisini artırır, tutarlı düşünceleri gündeme getirir.

SANAT ALANINDAKİ ARAŞTIRMALARDA YÖNTEMBİLİM SORUNU

Bütün bunları söyledikten sonra, sanat alanındaki araştırmalarda yöntembilim sorununa gelelim. Sanat araştırmalarındaki ve çalışmalarındaki genel görünüm, eksiklik ve dağınıklık. Söylenenler, yazılanlar okuyucuyu, izleyiciyi belli bir netliğe götürmüyor. Hatta araştırmacının, incelemecinin de bu netliğe ulaştığını söylemek zor. Bu nedenle sanat alanında, buna bağlı araştırma ve inceleme alanında, "izleyici, okuyucu nasıl anlarsa anlasın" düşüncesi yaygın. Fakat her çalışma, araştırma için söylenemez bunlar. Ayrıca bazıları eksikliklerine rağmen genelde doğruyu yakalamışlardır.

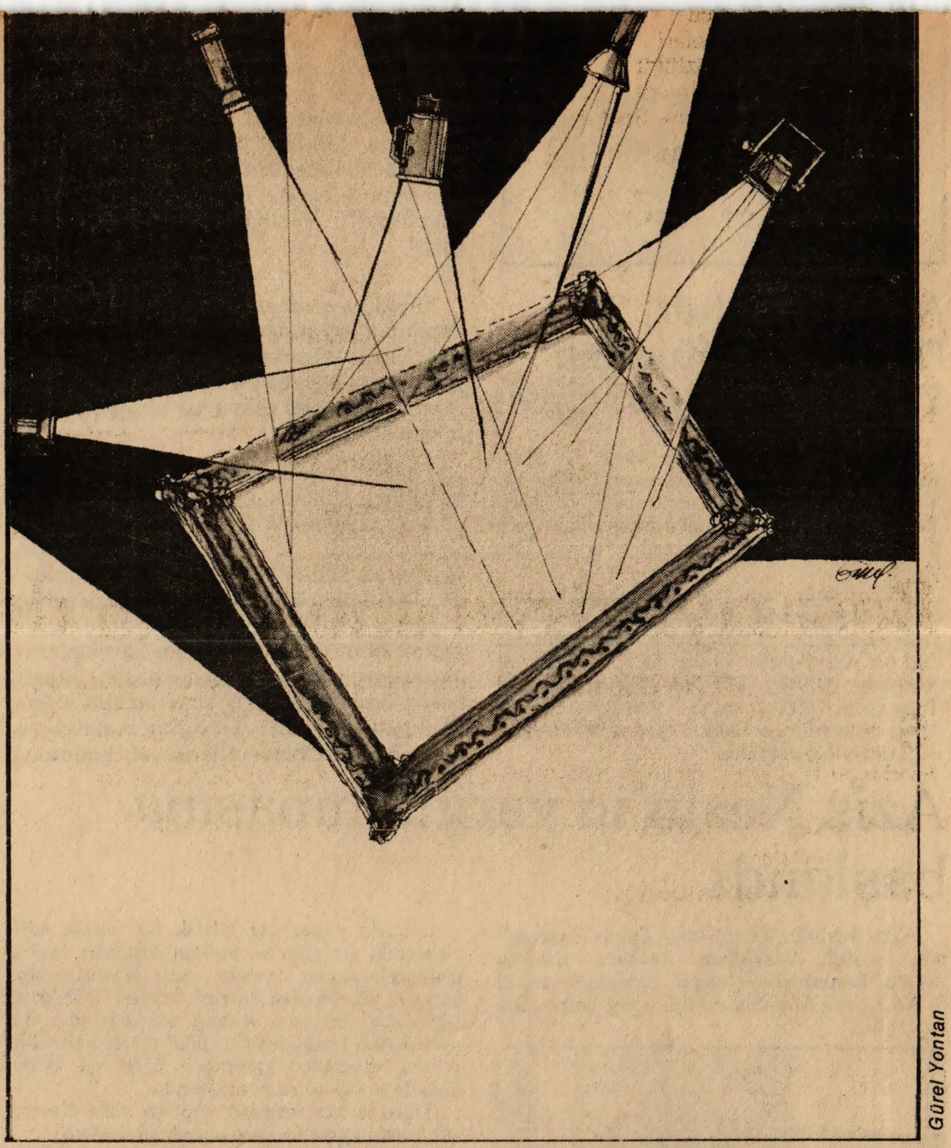

Gürel Yontan

Araştırma, inceleme, eleştiri gibi sanatçıyı, sanat yapıtını okuyucuyla, izleyiciyle karşı karşıya getiren çalışmalarda, yöntembilime önem verilmesi zorunluluktur. Bu tür çalışmaları salt duyusal algılamayla yürütürsek birçok yanlışlığa düşeriz. Yöntembilim, bize hem çalışma kolaylığı sağlar, hem de araştırma alanımızda, konumuzda, belli bir yanın (estetiksel, toplumsal, düşünsel, v.b.) abartılmasını ortadan kaldırır. Okuyucuya, izleyiciye, güvenilir, yerli yerinde, anlaşılır şeyler söylenir. Diğer bir deyişle, sanatsal çalışmanın okuyucuya ve izleyiciye kavratılması sağlanır.

Sanat ve kültür yaşamımızın bugünlerdeki yoğun ve çok yönlü çalışmalarına, yöntembilimin söyleyeceği şeyler vardır. Ayrıca yöntembilim alanında kuramsal ve uygulayıcı olarak çalışanların, sanatçıların, bu konuda yazacakları, söyleyecekleri ve uygulayacakları, sanat ve kültür ortamımız için önemlidir. (X)

(X) Not: Bu yazının amacı, yöntembilim-sanat ilişkisi konusunda ayrıntılı, çok yönlü, derinlemesine şeyler söylemek değil, konunun önemini ve işlevini vurgulamak, yöntembilim konusuna dikkati çekmektir.

yazko somut
HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ
Yıl : 3
Sayı : 34/8
Tarih : 25 Mart 1983
Fiyatı : 50 lira

S.S. Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi - YAZKO adına Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni: Mustafa Kemal Ağaoğlu/Sayfa Yönetmenleri: Ahmet Cemal, Zeynep Avcı Karabey, Öner Ciravoğlu/Teknik Yönetmen: Oğuz Tan/Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Hayati Asılyazıcı/Yönetim Yeri:Türkocağı Caddesi, No: 17, Kat: 2, Cağaloğlu/Yazışma ve Havale Adresi: YAZKO, P.K. 442, Sirkeci, İstanbul/Telefon: 22 78 45/Abone Koşulları: 6 aylık: 1250 lira, 12 aylık: 2500 lira. Yurtdışı için iki katıdır./İlan Koşulları: İlan sayfalarında santim/sütun: 800 lira, diğer sayfalarda santim/sütun: 1000 lira. (İlanlar için sütun eni 3 cm'dir) Dizgi, film, ofset hazırlık: Pano Grafik Tel: 28 15 90/Baskı: Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş./Dağıtım: Hürriyet Holding A.Ş.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlıklarında, gençliğin spor sorunu bir kez daha tezgâhta...

"SPORTMEN GENÇLİK" NASIL YETİŞECEK?

Anayasanın gençliğe ayrılan iki maddesinden biri 'gençlik ve spor. Sporun geliştirilmesi başlığı altındaki 59 . maddede şunlar yazılı: Devlet **her yaştaki Türk vatandaşının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır. Sporun kitlelere yaygınlaşmasını teşvik eder.**" Gençliğin sportif çalışmalarına aynı özen Beşinci Planın komisyon raporlarında da var. Gençlik ve Spor İhtisas Komisyonu Raporunda da şunlar yazılı.. "**Gençliğinizin yapıcı, uzlaştırıcı, toplayıcı ve birleştirici Türk milliyetçiliği çerçevesinde Atatürk İlke ve İnkılapları doğrultusunda yetiştirilmesi amacının Anayasa'mızın 58. maddesinin öngördüğü şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu anlayış ve davranış içinde güçlü, dinamik, sorumluluğunu bilen ve bunların gereğini yerine getirmeye daima hazır ve istekli bir gençliğin yetiştirilebilmesinde en cazip, verimli, etkili alan olan beden eğitimi ve sporumuzun da, yine Anayasa'mızın 59. maddesinin öngördüğü her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlıklarının geliştirilmesi, sporumuzun kitlelere yayılması, başarılı sporcularımızın korunması ilkelerini gerçekleştirici bir düzenlemeyi, teşkilatlanmayı, planlamayı ve uygulamayı zorunlu kılmaktır.**"

Bunlar 5. Beş Yıllık Plan Komisyonlarının öngörüleri. Biraz daha geriye gidip, gençliğin spor ve olanakları sorunu diğer planlarda nasıl ele alınmış bir bakalım:

3. Beş Yıllık Kalkınma Planının konu İndeks'ine bakıyorsunuz . "Gençlik ve Spor"la ilgili madde 484. Bu madde"de yazılanlar aynen şöyle. "**Hayvancılığın gelişmesinde önemli bir etken olan yem üretimine ağırlık verilecek. Plan döneminde arpada yılda ortalama % ...** " (Sayfa 235) Konunun ciddiye alınmamasından çok, bir baskı hatası olduğunu varsayarak bir başka maddeye geçiyoruz. Sayfa 739'da şunlar yazılı: " **1973 yılında duyulan spor elemanı yetersizliğini gidermek için İstanbul'da bir Spor Akademisi yapılmaya başlandı... Uzun dönemde spor faaliyetleri seyirci sorunundan, kitle sporuna dönüştürülecek. Okul ve halk sporuna ağırlık verilecek...**" Yine 3. Beş Yıllık Planda bir başka yerde şöyle deniyor: "**Gençlik ve sporla ilgili sorunların çözülmesine bir bütünlük ve yeni bir anlayış getirmek, ilgili kuruluşlar arası işbirliğini sağlamak amacıyla Gençlik ve Spor Bakanlığı kurulmuştur..**"

Her plan döneminde gençlik ve spor sorununa başlangıç "... **Önceki planda bazı şeylerin öngörülmüş olmasına karşın... yararlı ilerleme sağlanamamıştır.**" ve benzeri tümcelerle oluyor. 4. Beş Yıllık Kalkınma Planının ilgili bölümüne bakalım: "**Üçüncü Plan döneminde (sporda) ilke ve önem geliştirilmesine karşılık, dönem içinde yeterli gelişme sağlanamamıştır...**" Yine aynı planda,

Sporda malzeme sorunu...

Bir de sorunun, malzeme yönüne bakalım . Bilindiği gibi malzeme fiyatlandırmaları resmi olarak yerli malzemelerde temellendirilmeye çalışılır. Ne var ki, spor malzemelerinde bu büyük ölçüde olanaksız. Gerçek anlamda, kurallara uygun spor malzemeleri yurt dışından geliyor. Biz fiyatlandırmayı yine de 'spor malzemesi' diye satılanlardan oluşturduk. Bazı malzemeler bütün olarak ithal malı. Pahalılığın bir yönü de buradan geliyor. Örneğin sualtı sporunda kullanılan malzemelerde olduğu gibi.

Bazı spor dalları, salt malzeme ile de yürütülecek gibi değil. Kayak sporunda da durum böyle. Malzeme edinmiş olsanız bile, belirli bir eğitim görmeden bu sporu yapabilmek olanaksız. Öğrenmenin bedeli ne? Bursalı Genç Kayakçılar Grubu'ndan bir kayak öğretmenine göre, salt öğrenmenin günlük bedeli bin lirayı geçiyor. Nedenini de iki noktada açıklıyor, bu gruptan Milli takım antrenörlüğü de yapmış kayakçılar. Birincisi, bu sporun salt belirli yerlerde yapılması ve bu yerlerin sınırlı olması. Ülkemizin çok uygun kayak alanları olmasına karşın organizasyon yetersizliği nedeni ile bu alanlar kullanıma yaygın biçimde açılmış değil. İkincisi; ülkemizde 'Kuzey Disiplini' çok daha kitlesel uygulanabilecek bir biçimken, ısrarla 'Alp Disiplini'nin uygulanması.

Malzemesi ile, tesis ve diğer sorunları ile gençlerin spor olanakları böyle. Üstelik bunlar "değini". Bu durum karşısında gençler spor yapsın artık değil mi? Gençlere sunulacak en iyi spor olanağı, "planlı dönemlerin planlarından" çok, ucuz malzeme, yeterli tesis, akademik eğitim görmüş uzmanların oluşturduğu organizasyonlar olurdu.

Spor gençlerin, özellikle de eğitim döneminde, vazgeçilmez uğraşısı. İnsan vücudunun, genç vücudun gereksinimi. Spor yapma bir istek sorunu da değil üstelik. Bir tesis, malzeme, olanak sorunu. Bu sorunlar, yanında eğitim ve organizasyonu da birlikte getiriyor. Sonuncusundan başlayarak bakalım sporcu gençler ne durumda:

Gençliğin spor eğitiminin bilimsel olarak yürütülmesi çabaları, şüphesiz Cumhuriyet'ten beri sürer; ancak akademik olarak sporun ele alınışı 1974 yıllarına rastlar. Bu döneme kadar eğitim enstitülerinde **'beden eğitimi öğretmeni yetiştirme anlayışı'**vardır. İstanbul'da kurulan Spor Akademisi, sporu **'akademik çalışma'** alanına alan ilk girişimdir. Daha sonra Manisa ve Ankara Spor Akademileri kuruldu. Gençlerin spor eğitiminin bilimsel bir temele oturtulması çabaları idi bunlar. Akademiler, sırf beden eğitimi öğretmeni değil, aynı zamanda antrenör, monitör ve spor adamı yetiştirmeyi de amaçlıyordu. Ki böylece spor yapma olanağına erişen gençlerin çalışmaları bilimsel olacaktı.

Akademiler YÖK'ten sonra yeni kurulan üniversitelerin bünyesine alınınca Spor Akademileri de spor bölümlerine dönüştü. Spor'da akademik yön böyle seyrederken malzeme fiyatları da alıp başını gidiyordu her gün. Bilimsel olarak spor yapma olanağına sahip olsa bile, bunu gerçekleştirecek tesis ve malzeme olanağına sahip mi gençler? Veya bedeli nedir? Tesis sorunu başlı başına bir çıkmaz. Öyle ki bir yönüyle tesis yatırımları için ayrılan pay, diğer yönüyle varolanların bilgisizlik ve organizasyon yetersizliği nedeniyle kullanılamaması.

KAYAK MALZEMELERİ

CİNSİ	Fiyatı (Ençok)	(Enaz)
Kayak: (1,60-1.80)	14.500.	12.500
Kayak Ayakkabısı	13.200.	7.500.
Kayak Sopası	3.200.	2.500.

Foto: Monika Robl

"KİTLE SPORU İÇİN TESİS SORUNU ÖNCELİKLE ÇÖZÜMLENMELİ"

Sayın Sabahattin Akın, ülkemizde gençlerin sportif çalışmalarına organizasyon açısından eğilme nasıl ve ne zaman başladı?

Bizde 1950'lere kadar spor üniversitelilerce yürütüldü. Milli takımın (Futbol) tüm elemanları üniversiteliydi. Spor "eğitim görmüşlerin" işiydi. Sporcular bütün olarak üniversiteliydi, ama üniversitede tek bir spor organizasyonu yoktu. 1960'da yüksek öğrenim gençliği, kendi arasında bir kültür kuruluşu oluşturdu. Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) ve kültürel faaliyetlerin yürütülmesinde etkin olan bakanlık onayıyla, Türkiye Milli Türk Federasyonu (TMTF) kuruldu. Bunun içinde, Türkiye Milli Spor Teşkilatı (TMST) kuruldu. Bu organizasyon ilk olarak 1961 yılında bir Spor Şöleni düzenledi. Aslında bütün bu çalışmalarda da temel amaç, sporun Anadolu'ya yayılması, daha geniş kesimin yararlanacağı bir duruma getirilmesiydi. Spor faaliyetlerinin bu tür organizasyonlarla düzenlenmesi, hem sporun yaygınlaşmasında, hem de disipline edilmesinde önemli yol katettirdi . Örneğin 1968 merkezileştirilip standartlaştırılmaya başlandı. Bunun önemi şurada: Maçka'da yapılan yüzme havuzu iki kere yıkıldı. Tek neden de kurallara uygun yapılmamış olmasıdır. Kitle sporu, bu temelin oluşturulması ve organizasyonun gerçekleşmesine bağlı.

Malzeme pahalılığı, bu konuda özellikle amatör spor yapanların en büyük sorunlarından biri. Siz ne dersiniz?

Gerçekte, akşam ne yiyebileceğini düşünen bir gencin spor malzemesi almasını istemek haksızlık olur. Spor malzemelerinin durumu konusunda bu açıklama yeterlidir sanıyorum. Evet, malzemeler pahalı.Bu pahalılığın temel nedeni, bence bir spor sanayiinin olmayışı. Bu olmayınca, kaliteli ve kurallara uygun bir malzeme bulmak olanaksız. Yerli malzemeden bahsediyorum tabii. Yabancı malzeme var. Üstelik kullanılan malzemenin tümü yabancı. Hangi milli takım yerli malzeme kullanıyor? Hiç biri tabii. Onları suçlamıyorum. Ortopedik olmayan bir ayakkabıyı bir sporcu elbette giyemez. Böyle bir ayakkabı da15-20 bin lira. Piyasada 'Kesler' var ama ayakkabı, spor malzemesi değil...

Malzemelerin pahalılığına bir de spor tesislerinin yetersiz ve uzaklığı eklenince, spor yapmak kitlesellikten çıkıyor. Örneğin İstanbul Üniversitesi olarak Zeytinburnu'nda bir arsamız var. Buraya Üniversite için bir spor tesisi yaptırsalar üniversitenin tesis sorunu büyük ölçüde hafifler. Bu da başka bir yönü tabii sorunun."

Sabahattin Akın'ın cevapları, spor olanaklarının - malzemesi olana tabii- ne kadar sınırlı olduğunu gösteriyor.

KÖŞEDEN

TARIK

Durdurucu	1.500.	1.500.
Kar Çizmeleri	10.000.	4.500.
Kayak Gözlüğü	1.400	900.
Kayak Eldiveni	3.500.	2.600.
Takım Kayak Bağları	9.000.	7.500.
TOPLAM:	56.300 TL.	39.500 TL.

SUALTI SPORU

Tüp	:85.000
Elbise	:80-50.000
Regülatör	:45.000
Bıçak	:7.000
Maske	:7.000
Kemer	:1.500
Palet	:15.000
Tüfek	:15.000
TOPLAM	:225-255.500 TL.

FUTBOL

		Enaz	**Ençok**
Forma	:	800-	2.500.
Şort	:	500	750.
Ayakkabı	:	1.600-	2.600
Top	:	1.750-	3.000
Eşofman	:	2.400-	2.700.
Çanta	:	600-	1.000.
TOPLAM:		7.650—	12.550 TL.

Basketbol : (Toplam: 7.200—15.800)
Atletizm : (4 bin 900-10.400)

sporda temel ilke olararak: **"Ekonomik ve toplumsal kalkınmanın temel öğesi olan insan beden ve ruh sağlığını geliştirmek üzere, sporun bir seyir ve gösteri aracı olmaktan çok, okullardan başlayarak, örgütlü ve bilimsel bir biçimde kitlelere yayılması..."** öngörülüyor.

"Edebi bir eser" olarak iyi bir not alabilecek 3. Beş Yıllık Kalkınma Planı ile hiç uygulanamama "başarısını" gösteren 4. Beş Yıllık Kalkınma Planında, gençlik ve spor aynı 'hassasiyet ve ciddiyetle" ele alınmış. Ne var ki herhangi bir gelişme göstermeksizin bir sonraki plana aktarılmış. Bu durum özelliğini 5. Beş Yıllık Kalkınma Planının hazırlık raporlarında da koruyor. Biz şimdi, gençliğin spor ve olanakları sorununa öyle "uzun ve planlı" proramlarla değil de pratik olarak ve bugünden bakalım.

yılında yaptığımız Trabzon'daki yarışmalar, 1800 sporcunun katılmasıyla gerçekleşti.

Sayın Akın, sporun geliştirilmesi üzerine çalışmaların hemenhemen tümünde, sporun kitle sporu olması amaçlanıyor. Sizin çalışmalarınızda bu anlayışın yeri ve etkinliği nedir.

Kitle sporu başlıbaşına bir organizasyon işidir. Çünkü kitle sporu için tesis sorunu öncelikle çözümlenmeli. Devlet, kendi içinde bir organizasyon kuramamıştır. Örneğin, Ankara'da gözüken spor tesisleri ile var olanlar arasında büyük bir farklılık var. Demem o ki bir çok tesis organizasyon eksikliğinden işlemez durumda. 1965 yılından beri yapılan spor tesisleri bir plan temelinde yapılmadı. Bu nedenle de kaynak israfından tutun da yapılması gereken yerlerde bir tek tesisin bulunmayışına kadar, bir plansızlık hüküm sürdü. Son zamanlarda bunlar

Başarıyı zirve sporunda değil kitle sporunda aramalı

MEHMET BENGÜ

Sporlara oyunların bir sonraki aşaması diye bakılabilir.

Sporlarda da, tıpkı oyunlarda olduğu gibi, önemli olan **katılmak**'tır. yani sporun içinde yer almak... Çocukların, gençlerin öncelikle özledikleri budur, şu ya da bu nedenle katılamayacaklarını anlayınca "izleme"yi, belki de hiç "ilgilenmeme"yi seçerler.

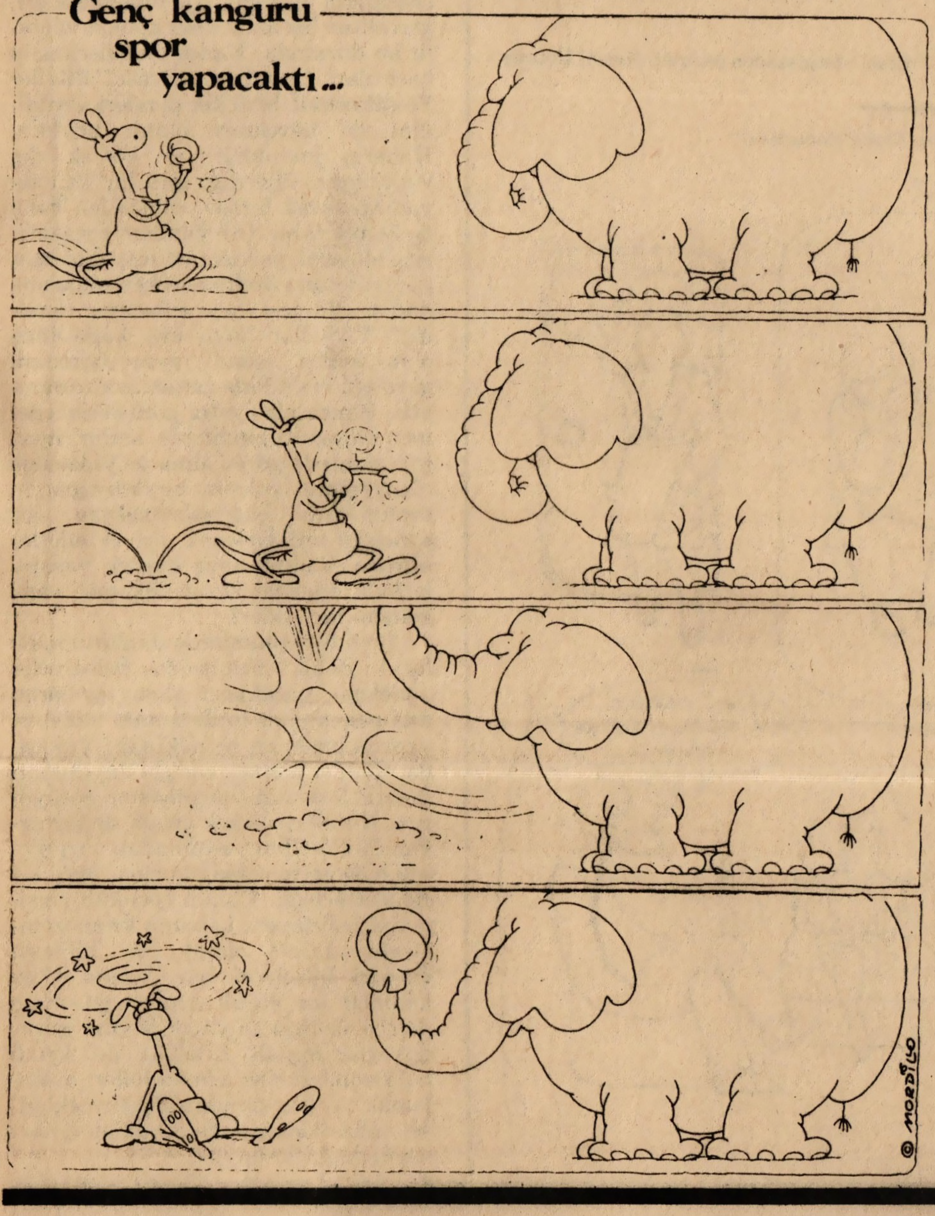

Konuyu açabilmek için, önce, sporlar kadar karmaşık olmayan "oyun" üzerinde duralım.

Oyunun çocuklara verdiği yalnızca devinim tadı değildir. Sözde kalan kurallarla kurulmuş bir dünya vardır. Hiçbir baskı, hiçbir zorunluluk olmadan uyulan bu kurallar çerçevesinde oyuna katılan herkes eşittir, dış dünyadaki bütün ayrıcalıklar ortadan kalkmıştır. Birleştirici, kaynaştırıcı, çıkarlar çatışmasının bütün bölücüklerinden uzak bir özgürlük ortamıdır girilen. Böylece, oyunlar psikolojik tatların ötesinde, çocuklara yaşamın baskılarından kurtulup rahatlama, gerginliklerden sıyrılma gibi psikolojik tatlar da verirler.

Çocuk bu tatlara erişmek için oyun dünyasına girmek, oyunlarda yer almak ister. Oynayanlar onu aralarına almazlarsa, sızlanır, üzülür, küser.

Neden almazlar onu aralarına?

Birçok neden olabilir. Gelişigüzel sıralayalım:

1. Oyunda yer yoktur;
2. Kötü bir oyuncudur, oyuna ayak uyduramayacağı bilinir;
3. Sulu bir çocuktur, oyunun "ciddi"liğini bozmasından korkulur;
4. Kavgacıdır, kuralları sürekli çiğneme eğilimindedir;
5. Oynayanlarla yaşıt değildir...

Daha pek çok neden bulunabilir.

Bütün bu anlattıklarımız sporlar için de geçerlidir. Hele başlangıçta tıpatıp benzerdir.

İZLEYİCİLİK

Ama asıl dışarda kalma, izleyiciliğe, ya da ilgisizliğe itilme, kitle sporundan zirve sporuna geçilirken yaşanır.

Yetenekli sporcular aradan seçilip alınmış, izlenmesinden tat alınan bir düzeydeki gösteriler ortaya çıkmıştır. Az sayıda seçkin sporcu arasında yapılan yarışmaları, çok sayıda onlara katılamayan yeteneksiz, ya da daha az yetenekli, ya da çeşitli nedenlerle spor yapamamış, ya da artık yapamayan kişi izler.

Bu "izleyicilik", sporcuların organlarını kullanışlarındaki uyumdan, yani teknik yetenekten alınan tatlarla başlayıp sporun yarısma niteliğinden kaynaklanan heyecanlarla beslenerek bir tutkuya dönüşür.

ÖZDEŞLEŞME

İzleyici, içinde yer alamadığı sporu imgeleminde yaşamaya, sporcularla özdeşleşmeye başlar.

Futbol maçlarında kale önünde kafaya yükselmiş bir oyuncu topa tam vururken, birden dönüp çevrenizdekilere bakarsanız, kimi izleyicilerin oldukları yerde yukarıya doğru bir toparlandıklarını, belli belirsiz bir hareketle topa kafa atar gibi yaptıklarını görürsünüz. Kıpırtısız duranlar ise, iç dünyalarını, düşlerini böyle dışarıya yansıtmayanlardır. Gene, maçlardan sonra konuşurlar, "Herif altı pasın içinde, kaleyle karşı karşıya, dışarıya vurdu. Ulan, ben bile atardım o golü." Bu bir iç yaşantının dışa vuruluşundan başka bir şey değildir. Aslında, sahadaki futbolcuyu izlerken, atmıştır o golü.

Sporun içinde yer almak, oynamak istemektedir. Gerçek yaşamda yapamadığını, sporcularla özdeşleşerek, düş kurarak yapmaktadır. Bu karşılanmamış özlemlerin zamanla nasıl yozlaşmalara, öfkelere, anlamsız çekişmelere dönüştüğünü "fanatik" izleyicilerde görüyoruz.

BİZ NEREDE SPOR YAPACAĞIZ?

Buraya kadar söylediklerimizden, sporun izlenmesine karşı olduğumuz gibi ters bir anlam çıkarılmamalıdır. Spor her zaman izlenecektir. Şu ya da bu nedenle dışarda kalmış olanlarca değil yalnızca, daha alt düzeyde spor yapmakta olanlarca da izlenecektir. Spor bir güzelliktir. Ama önemli olan bu izleme tadını yaygınlaştırmak değil, çeşitli düzeylerde, her yaştan insanın spor yapmasını, spor yapacak ortam, olanak bulmasını sağlamaktır.

Sporların televizyon aracılığıyla geniş kitlelere ulaştırılması, spor yapmak isteyenlerin sayısını durmadan yükseltiyor. Bu isteğin izleyicilik tatlarına yönlendirilmesi, ya da spor yapmanın sokaklarda sağlık için koşmak çerçevesinde tutulabilmesi olanaksızdır.

Kitle sporu için örgütlenmek yolunda çok geç kaldığımızı kimse yadsıyamaz bugün. Gene de gözler hâlâ uluslararası başarılara, derecelere, madalyalara dönük. Yüz bin kişilik stadlardan, yirmi bin kişilik kapalı salonlardan söz ediliyor. Milyonlarca çocuğumuzun, gencimizin, yaşlımızın sorduğu ise kısacık bir soru:

"Biz nerede spor yapacağız?"

BUGRA VE "OSMANCIK"

MURAT BELGE

Tarık Buğra'nın kısa bir süre önce tefrikasına başlanan **Osmancık**'ı Kemal Tahir'in **Devlet Ana**'sından sonra Osmanlı devletinin kuruluş dönemini ele alan ikinci kayda değer tarihî roman olmaya aday. Tefrika yeni başladığı için üzerine söylenecek çok şey yok gibi görünüyor. Ama daha ilk birkaç bölümden belli olan bir tezi var bu romanın. Hattâ yazarın tefrika başlamadan önce söylediği sözlerden de bu tez ortaya çıktığı için, şimdiden tartışılmasında bir sakınca yok. 2 Mart 1983 tarihli **Tercüman** Gazetesinde Tarık Buğra'nın ağzından aktarılan şu sözlerle **Osmancık**'ın yazılmasının amacı ve kitabın tezi anlatılıyor: "Nasıl olur da biraşiretten, tarihin en uzun ömürlü ve en kuvvetli ve en medenî imparatorluğu çıkabilir? Bu sırrı vermeye çalıştım."

Bu kısa açıklamadan, Tarık Buğra'nın konusunu **nasıl** ele aldığı anlaşılıyor. "Bir aşiretten çıkma" bir devlet anlayışıyla karşı karşıyayız. Aslında bu, Osmanlı devletinin kuruluşuyla ilgili **popüler** bilgidir. Bilginin kaynağı da sözkonusu dönemden değil yani 1300'ler onbeşinci yüzyıl tarihçilerinden başlar. Daha sonraları da genellikle bu açıklama tarzı benimsenmiş, örneğin Namık Kemal kendi **Osmanlı Tarihi**'nde bu "aşiretten devlet olma" efsanesine bağlı çeşitli menkıbeleri bir "tarih" olduğu iddiasıyla yazmıştır. Fuat Köprülü'ye gelinceye kadar da Osmanlı devletinin kuruluşu böyle bilinmiştir. Ortada Fuat Köprülü ve eserleri olmasa, kendisi de tarihçi değil romancı olan Tarık Buğra'nın bu tezi "kurgulaştırmaya" çalışması daha bir anlaşılır olurdu. Ama Fuat Köprülü var. O halde, Tarık Buğra onun söylediklerinden habersiz mi, yoksa o tezi geçerli mi saymıyor? Osmanlı tarihinin tam da bu dönemi üstüne bir roman yazmaya kalkışan bir romancının Fuat Köprülü'yü dikkate almadan işe girişmesi kolay kolay hoşgörülecek bir tutum değildir; yok, onun kitaplarını incelemiş ve geçersiz bulmuşsa, tutumunda, şimdiye kadar çıkmış tefrikalarda görülenden biraz daha sağlam dayanakları olması gerekirdi.

Sorun şu: Fuat Köprülü, Osmanlı devletinin bilinen efsanelerde anlatıldığı gibi küçük bir aşiretten doğduğu tezini ciddî bulmaz. Bu tezin çıkarıldığı kaynakların tarihyazımı bakımından güvenilir olmadığını ileri sürer. bu konuda -bence- yeterli ve inandırıcı "ampirik" kanıtlar gösterir. Ama ampirik kanıtın ötesinde, belirli bir "teorik" perspektiften baktığı için inandırıcıdır sözleri. Başlangıcından beri bir hayli olgunlaşmış bir yapı gösteren bir devletin aşiret gelenek ve göreneklerinden oluşamayacağı öncülünden yola çıkar. Osmanlı devletini kuran Kayı aşiretinin bu tarihten önce hatırı sayılır bir yönetim deneyi ve bilgisi olması gerektiğini öne sürer. Bu iddialarını da pek çok "bilimsel" kanıtla destekler.

Ciddî bir tarihçi olarak Fuat Köprülü'nün aklı almamaktadır anlatılan türden bir aşiretin böyle bir devlet oluşturmasını. Olaya bu "bilimsel şüphe" ile bakmaya başladıktan sonra yaptığı çalışmalarda, bulduğu kaynaklarda Kayı aşiretinin onüçüncü yüzyıldan çok daha önce Anadolu'ya geldiklerini gösteren olgularla karşılaşır. Çoğunluğu Ankara'nın kuzeyinde, ama kimisi de Muğla, Burdur taraflarında birçok "Kayı" adı taşıyan yer saptar. Kayıların sanılandan çok daha uzun bir süre içinde Selçukluların devlet yönetimi deneylerinden yararlandığını gösterir. Selcukluların da bu konuda daha eski Türk devletlerinden ve bu arada İslam uygarlığından, ayrıca, hem doğrudan doğruya, hem de İslam uygarlığı yoluyla dolaylı olarak Bizans'tan aldıkları mirası inceler. Bütün bunlar bir araya geldiğinde, Osmanlı devletinin kuruluşu bir "sır" olmaktan çıkar.

Köprülü'nün bu tezlerine rağmen, Tarık Buğra bu tarihî olayı bir "metafizik" mucize olarak ele almayı tercih etmiş. Hani Köprülü bir solcu olsa, Buğra da sırf inat için olsun soldakinden farklı bir tarih tezi oluşturmaya çalışsa, durum belki biraz daha anlaşılır olacak. Oysa ortada böyle bir halde yok. Köprülü'nün çürüttüğü efsanelerde olduğu gibi Kayıları Amuderya'dan alıp bir çırpıda Söğüt'e getiriyor Tarık Buğra. Üstelik arada "Kayı boyunun güttüğü amaç için" türünden sözlerle karşılaşıyoruz. Ve anlıyoruz ki Kayılar Osmanlı devletini kurup batıya yayılmak amacıyla Amuderya'dan kalkıp buralara gelmişler. Kuruluş sürecinin, Edebali'den Dursun Fakı'ya bütün o yarı-efsanevi kişileri, Tarık Buğra'nın kagalarına soktuğu mistik misyon bilinciyle konuşuyorlar.

Bu da bir tarih "anlayışı" olabilir, orasına bir diyeceğim yok. Dünyada tarihin de, her şeyin de, çeşit çeşit "anlayış"ları var. Bir yazar kalkıp Edebali'nin ünlü efsanelerde anlatılan rüyasını gerçek sayabilir; ya da Tarık Buğra gibi onu bir ölçüde "naturalize" edebilir. Kimsenin de buna karışmaya hakkı yoktur. Ama bunu yapan bir yazarla tartışmanın da imkânı kalmamıştır: evrim teorisinin, görelilik teorisinin şu ya da bu ayrıntısını değil de tamamını, ilkesini, varolma hakkını reddeden biriyle de tartışılamayacağı gibi, tıpkı.

Kemal Tahir'in **Devlet Ana**'sı zamanında bazısı yeterince tartışılmamış, bazısı da hiç tartışılmamış sorunları belki şimdi Tarık Buğra'nın **Osmancık**'ı dolayısıyla tartışabiliriz. Bir yandan Osmanlı devletinin kuruluşu, buna ilişkin konular ve şimdiye kadar bu alanda çok sık rastlanan şovenizm, öbür yandan Türkiye'de sağcılık ve muhafazakârlığın niteliği, bir yandan da Kemal Tahir, Doktor Kıvılcımlı ve Tarık Buğra arasında kurulabilecek şaşırtıcı yakınlık... **Osmancık** üstüne konuşacak birçok konuyu ortaya atmayı başardı şimdiden, iyi bir roman olmayı başarmadıysa da.

Nedir kadını "yer sahibi" yapan?

DİPLOMA MI, ALYANS MI?

OYA YÜCE

Üniversiteyi bıraktığımdan beri görmediğim bir kız arkadaşıma gitmek nereden aklıma gelmişti birden, bilmiyorum. Onunla liseyi de birlikte okumuş olmamıza karşın pek içli dışlı bir dostluğumuz yoktu. Birbirimize benzemediğimizi anladığımız gün uzaklaşmıştık. Kimbilir, belki yıllar sonra değişip değişmediğini merak ettiğimden onu tekrar görmek istemiştim. Kapıyı açtığında taşıdığım küçük umut, havadan sudan söyleşmeye geçildiğinde silindi gitti. Benimle, çocuğunun yanlışını görmezden gelmek büyüklüğünde bulunan bir anne gibi konuşuyordu. Çünkü o, diplomalı bir mühendis (ki bu arada iyi bir yerde, iyi bir ücretle ve şef statüsüyle çalışmaya başlamış), bense üniversiteyi ikinci sınıfta bırakmış bir lise mezunuydum. Bu hava, elimdeki alyansı görünceye dek sürdü. Evlendiğimi öğrendiği an, durum tersine dönmüştü. Onda diploma, bende alyans vardı. Ve onun düşüncesine göre benimki daha geçerliydi tabii...

"Biz de evde kaldık işte" diyerek şaka yollu savunmaya geçti. Evlenmenin onun için ne büyük bir önem taşıdığını bildiğimden, kırılan duygularını onarmaya çalıştım aklım sıra·

— **"Niye canım, senin de bir arkadaşın vardır elbette."** Söylemez olaydım, "**ciddi**" bir ilişkisi olmadığı gibi bir erkek arkadaşı "**bile**" yokmuş meğer. Ne denli şanssız olduğundan söz etti. Kiminle çıksa, ya arkadaşı "**başka şeyler**" beklediği için bizimki tarafından terkediliyor ya da daha ilk beraber oluşlarında evlilik beklentisini sezdiğinden oğlan kaçıp gidiyormuş. Bu durumun onu çok sarstığını biliyordum, mutsuzdu. Ne mühendis diploması ne de iyi bir iş, özgüven duymasına yetmiyordu. Bunu ona ancak bir erkek, bir "**koca**" sağlayabilirdi. Birden onu çok şaşırtan bir soru sordum:

—"**Biriyle beraber olduğunda niye ille de evlenmeyi düşünüyorsun?**" Bocaladığını gösteren yanıtlar aldım. Çıkardığım sonuç şuydu: 'Niyesi yok. **Bu böyle olmalı, tersi düşünülemez. Bir kız çıktığı erkekle evlenmezse hafif biri demektir. Hem sonra evlilik, her genç kızın mutlaka ulaşması gereken bir erek, bir "son"dur. Başka seçenek olamaz. Ya evlenilir ya evde kalınır.**"

— "**Peki,**" dedim. "**sürekli acaba benimle evlenecek mi, kuşkusuyla götürdüğün bir beraberlikte karşındaki adamın, aradığın insan olup olmadığına nasıl karar veriyorsun? Onu sevip sevmediğini değil de seninle evlenip evlenmeyeceğini araştırdığın sürece nasıl tanıyacaksın adamı? Hem bu kuşkuyla girdiğin ilişkiler sana zevk veriyor mu?**"

Yooo, vermiyordu...Daha doğrusu bir birliktelikten zevk almayı, güzel şeyler yaşayabilmenin getirebileceklerini hiç düşünmemişti ki... Buna hakkı yoktu. Onun, "**onurlu bir genç kız**" olarak görevi erkeği evliliğe razı etmekti. Tüm genç kızların onun düşündüğü anlamıyla "**onurlu**" olması halinde kimsenin çıkacak arkadaş bulamayacağını, o zaman da evliliklerin ancak görücü sistemiyle gerçekleşebileceğini söyledim. Hak verdi, ama gene de "**o tür**" kızlardan olmak istemiyordu.

Bu kez, evlendiğinde kocası isterse işini bırakıp bırakmayacağını sordum. "**Eğer isterse bırakmak zorundayım, değil mi?**" diye yanıtladı. Peki, bunca emek, bunca birikim ne olacaktı? Ekonomik özgürlüğünden kolayca vazgeçmekten söz ediyordu. Baba evinden çıkıp koca evine girecekti. Benim arkadaşım edilgenliği seçiyordu. Onu aradığınızda, ancak kocası biraz kenara çekilmeye razı olursa, varlığını, orada olup olmadığını anlayabilecektiniz. O, pişirdiği yemeğin çok çeşitliliğine, yıkadığı çamaşırın beyazın da beyazı oluşuna göre değerlendirilebilecek bir "**kadın**" olmayı, kendine özgü kişiliğe sahip bir "**insan**" olmaya yeğliyordu.

Sorularımdan bunalmış, karşı atağa geçmişti:

— "**Peki sen niye evlendin?**" Çok çeşitli açılardan buna karşılık vermek kolay değildi. Ona, evliliğimin "**kocamın bir parçası olmam**" anlamına gelmediğini, sosyal varlığımızı sürdürüp geliştirmek hakkını karşılıklı birbirimize tanıdığımız ve üretkenliğe yönelik bir beraberlik kurduğumuzu söyledim. Yine de "**yasalara saygılı insanlar olarak cinsel ilişkide bulunabilmek**" için evlendiğimizi anlatmaya çalıştım. Arkadaşımın ilgisini çeken tek şeyse evlilik öncesi cinsel ilişkiydi. Bedeninin çağrısıyla bu fikrin çekiciliğine kapılıyorsa da, bu gölgesi gibi ona yapışan koşullanmışlıkların, istem dışı tepkisine yol açıyordu. Nasıl olurdu da bir genç kız, hem birlikte olduğu erkekle yatar, hem de onunla evlenmezdi? Bu fahişelik değil miydi? Konunun çok dallı budaklı gelişeceğini ve düşündüğüm her şeyi birden anlatamayacağımı bildiğimden şunu söylemekle yetindim:

— "**Kafamı ve yüreğimi verdiğim birinden neden bedenimi esirgeyeyim?**" Erkeklerin beklediği "**başka şeyler**"in o denli korkulacak bir öcü değil, doğal ve güzel, üstelik karşılıklı dürtülerden doğduğunu söylemeye çalıştım.

Ona yetemediğimi biliyordum. Kendime yetebiliyor muydum ki? Onca yılın taşıyıp günümüze getirdiği, kadını kişiliğini yadsıyıp "nesne" olmayı seçmeye götüren yığınla değer yargısının içinden ne derece çıkabiliyordum? Arkadaşıma, bir bilim adamı (niye bilim kadını değil?) bir mühendis olarak da düşünüp üretebilmeyi, insanlığa seçenekler sunabilmeyi, iyi bir eş-iyi bir anne olmayı başarabileceği kadar başarabileceğini anlatmak isterdim. Eğitim yüzdeyüz kültür demek değildi. Ne yazık ki o, diplomasını "**yüksek tahsilli bir koca**" (=iyi bir koca?) bulabilecek **yüksek tahsilli bir kadın** (=diplomalı hizmetçi?) olmanın gereğiyle taşıyordu.

Vedalaşmak için birbirimize sarıldığımızda uzak bir yakınlığı yaşıyorduk. Uzaktık, çünkü yaşama ve kendimize farklı gözlüklerle bakıyorduk. Yakındık, çünkü ne olursak olalım bu toplumda yaşıyorduk ve ikimiz de KADINDIK...

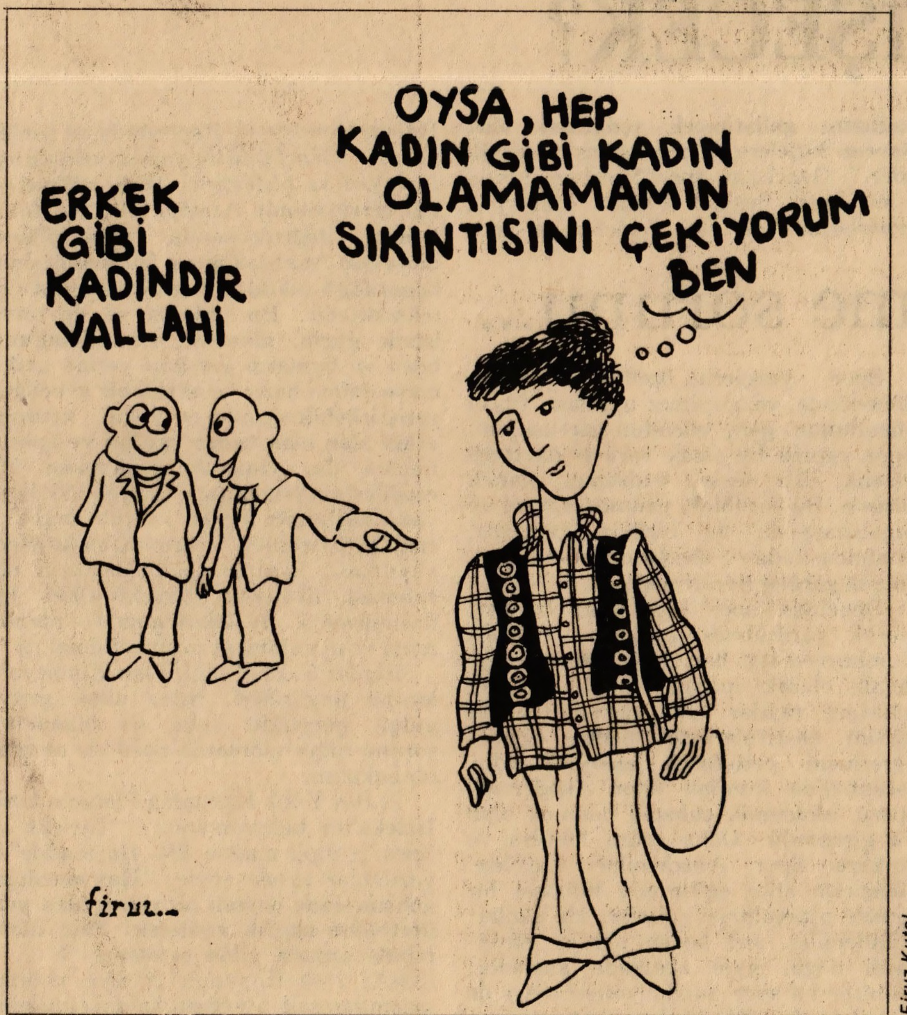
ERKEK GİBİ KADINDIR VALLAHİ
OYSA, HEP KADIN GİBİ KADIN OLAMAMAMIN SIKINTISINI ÇEKİYORUM BEN
firuz..

Firuz Kutal

Anne, sana benzemeyebilir miyim?

Lise ve üniversite çağındaki genç kızların büyük bir çoğunluğu sık sık şu soruyla karşı karşıya kalırlar: Meslek yaşantımda başarılı olabilecek miyim? İşimi ve evimin işlerini uyumla bir arada yürütebilir miyim? İyi bir eş, iyi bir anne ve aynı zamanda iyi bir meslek kadını olabilecek miyim? Çoğu kez de bu sorular çok yüzeysel bir biçimde çözüme ulaştırılabilir gibi görünmektedir. Yani sonuç olarak bütün dert, iş günü saatlerini, ya da haftanın günlerini elverişli bir biçimde bölebilmektir sanki.

Oysa sorunun bu kadar basit olmadığı, boşanmış ya da evlilik bunalımları geçiren kadınlar üzerinde yapılan araştırmalarda ortaya çıkıyor. ABD'de Colette Dowling adlı bir yazarın (kendisi de üç çocuklu bir dul) "Külkedisi Kompleksi: Kadınlarda Gizli Bağımlılık Eğilimi" (*) adlı kitabı, olaya bazı açılardan ışık tutuyor.

Önce "bağımlılık" ne demektir? Kitapta bu söz "korunma altına girme isteği, bir güce yaslanma" olarak ele alınıyor. Bu yaslanılan güç ana, baba, koca ya da mal mülk olabilir. Bu istek erkekte de yok mudur? Vardır, ama kadındakinden çok farklı olarak. Bu fark yüzyıllardır sürüp gelen aile yapısı içindeki erkek üstünlüğünün bir sonucudur. Kadınlarda bağımlılık duygusu, kişiliklerinin belirleyici öğesi haline gelmiştir.

karşılık kızlar arasında düşündüğünün altında puan alanlar toplam sayının yüzde onbeşini bulmuyor. Yani erkekler yukardan atarken, kızlar kendilerine haksızlık edercesine alttan almışlar.

Bu eğilimler, bir davranış biçimi, bir kadın kişiliği biçimi haline geldiği zaman, kadın meslek yaşamında yükselse de ortadan kalkmıyor. Mesleğinde yükselmiş, hatta "erkek işi" denilen bir işte başarı kazanmış kadınlarda bile bu bağımlılık, bu korunma duygusu, kocalarıyla ilişkilerinde ön plana çıkıyor. Sonuçta, "sensiz yapamam, ama beni rahat bırak!" karmaşasında noktalanıyor.

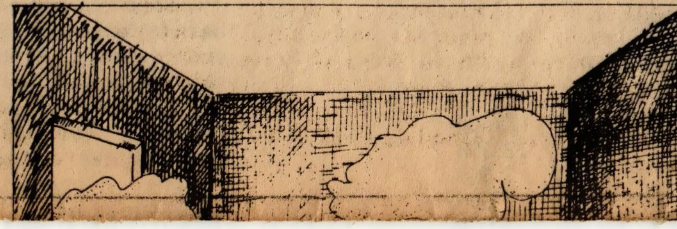

OKURDAN

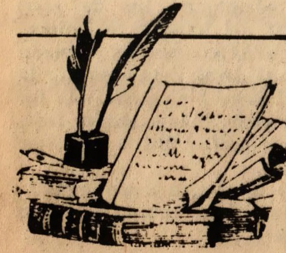

BİR KÜRTAJ TANIKLIĞI DAHA

16 yaşında evlendim. O zaman bünyem çocuk tutmuyordu. Dört düşük oldu. Düşüklerin nedenini bilmiyorum. Her düşükte doktora gidip kürtaj oluyordum. Daha sonra hiç düşük yapmadım.

Şu anda yaşım 40 ve 5 çocuğum var. Bu arada doğumunu istemediğim 3 gebeliğim daha oldu. Bunlar için de doktora gidip kürtaj oldum. Şu ana kadar

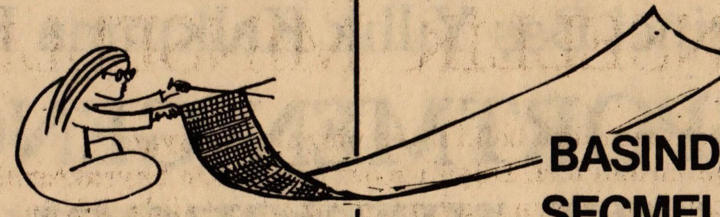

BASINDAN SEÇMELER

GÜLSER KAYIR

Hürriyet gazetesinde "Kadın hakları" konulu seminerden söz edilmiş. "**Türk kadını erkekle eşittir**" diyen D M üyesi İmren Aykut'un ayrıca "**Türk kadını Medeni Kanun ile kişilik, hak ve borç sahibi olma, aynî haklar, hürriyet ve miras hakları yönünden erkeğe eşit kılınmıştır. Bu eşitliği bozan bazı hükümlere rastlanmakta ise de, bu durum kadının, özel hukuk alanında kazandığı hakları zedeleyecek nitelikte değildir**" dediğine dikkat çekilmiş.

Güneş gazetesinin anarşist ve teröristlerin bulunduğu cezaevlerine, 20 psikiatr ve 10 sosyal hizmet uzmanı alınacağını bildiren haberinde, bu görevlere sadece erkeklerin getirileceği belirtilmiş.

"**Çinli kadınlar aile planlamasına baş kaldırdı**" başlıklı, Güneş gazetesinin haberinde ise aynen şöyle denilmiş: "**Çin'de bir grup köylü kadının aile planlamasına isyan ettiği ve erkek çocuk sahibi olana kadar doğurmaya devam edecekleri bildirildi. Kadınlar doğum kontrol önerisine uydukları takdirde çevrelerinin ve kocalarının gözünde küçük düştüklerini belirttiler. Erkek çocuk annesi olmamaktansa ölmeyi yeğlediklerini söyleyen kadınlar, hükümetin onları engelleyemeyeceğini vurguladılar.**"

Cumhuriyet gazetesinin bir sayısında, akşam 20.00 ile sabah 03.00 saatleri arasında çalışan İsviçreli hayat kadınlarının, çalışma saatlerini erkene aldırma isteklerini 40 imzalı, 24 sayfalık bir bildiri ile yetkililere ulaştırdıklarını içeren bir habere yer verilmiş. Çalışmaya erken saatlerde başlayarak ailelerine daha çok zaman ayıracaklarını ve akşam saatlerini çocuklarıyla geçirebileceklerini söyleyen kadınların ücretlerinin de, enflasyonun çok altında olduğu vurgulanmış. Haberde göze çarpan bir başka nokta da, bu isteklerin yetkililer tarafından dikkate alınacağı ve kabul edilmemesi halinde, kadınların konuyu Strasbourg'taki İnsan Hakları Komitesi'ne dek götürecekleri.

Cumhuriyet gazetesinin "**Duyduk Gördük**" köşesinin "**Hişt...**" bölümünden söz etmemek elde değil. Köşede şunları okuyoruz: "**Danışma Meclisi'nin hanım üyesi İmren Aykut Türk-İş seminerinde "Türk kadını erkekle eşittir"** demiş. Doğru. Ama ne yazık ki, Türk erkekleri birbirletoplam 7 kez kürtaj oldum. Bütün kürtajlarımı doktorlar yaptı.

Çevremdekiler kürtajın günah olduğunu söylerler. Kocam da kürtaj olmamı istemezdi. Ama daha fazla çocuğa bakamazdık. Kürtaj olacağım zaman paramız olmasa bile borç alırdık. Gebeliğe karşı hiç tedbir almadık. Çünkü kocam istemezdi.

Kürtajdan çok korkarım. Zaten sinirlerim bozuk. Her kürtajda bayılırım. Kürtajdan sonra da, uzun süre hasta yatarım. Erkek için ne var, her sıkıntı kadınlara verilmiş.

Kürtajın ücreti çok pahalı olmasın.

Kürtaj olurken acı hissetmeyim.

Mersin'den bir okur

FELAKETLER DEĞİŞMİYOR

DİLEK CİNDOĞLU

"Kadınlar bekleşiyor bu akşam, maden ocağının başında, dehşetten kalpleri ha durdu, ha duracak.
Kirli gökyüzünde hortlaklar gibi bakan çarklara dikmişler gözlerini, altında esir hayatı yaşanan, ölü sessizliğindeki çarklara.

• • •

Gece kapkara, gece soğuk,
yağmur yağıyor sis içinde.
Atkıları, üstleri başları sırılsıklam.
Çukur sıska yanakları mosmor,
kadınlar bekleşiyor.
Bir mucize kurtarır onları kurtarsa kurtarsa.
Böyle geldiydi onlara haber.
Ama kadınlar dönmeyecekler yuvalarına,
kadınlar ocaklarının başına dönmeyecekler.
Bekleyecekler şafak sökene dek,
başlayıncaya dek çarklar yeniden,
getirilinceye dek sedyeler içinde buraya
sevdikleri, bağlandıkları erkekleri, bekleyecekler.
Saatinden tanıyacaklar kimini,
kimini bir düğmeden,
kimini bir sezgiyle sadece.
ve üç gün sonra bütün bu ölüler
hep birlikte gömülecekler büyük bir çukura.

• • •

Bu akşam kadınlar bekleşedursun maden ocağının başında,
Tanrı bile görmüyor, Tanrı bile.
iki yüzlülüğünü ve utancını bu oyunun."

diyor, Joe Corrie adlı bir İngiliz ozanı, 1930 yılında gene bir maden ocağı kazası ertesi. Geride kalanlara, kadınlara dair duyduklarını, düşündüklerini aktarmış. Zaman değişse de değişmiyor mu bazı facialar?

Bu yaz bir araştırma nedeniyle Ereğlili kadınlarla konuşmuştum, iki hafta boyunca sabahtan akşama dek. O kadınları hatırlıyorum. Hatırlamaya çalışıyorum, 'grizu' faciası' sonrası. Herhalde birçoğu şimdi acı içindedir ve kalan birçoğu da onların acılarını teselliye çalışıyordur. Kadınlar neye yansınlar? Bir yanda hayatı birlikte kotardıkları kocaları hâlâ yer altında, öte yandan çocukları, yaşlıları ile işsiz, geleceğe endişeyle bakıyorlardır. ne yapabilir ki bir kadın, maden üzerine uzmanlaşmış yani erkek iş gücü talebinin olduğu bir bölgede, hayatını "idame" ettirebilmek için? Tek başlarına yapabilecekleri hemen hiçbir şey yok ki Ereğli'de. Tarlaları -eğer varsa- çoktan meskun saha olmuştur büyüyen Ereğli kasabasında. Yani tarımla uğraşamazlar. Onları istihdam edecek sanayi de olmayınca...

Birçokları, büyük harflerle "kadınlar çalışma hayatına girmeli" diyor. Nasıl? Sadece eğitimsizlik, uzmanlaşmamış iş gücü sorunu değil ki mesele. İş nerede? Bu kadınlar şimdi nerede, ne yapabilirler -maden işçilerinin karıları, kızları, anaları, kısaca geçindirdikleri, söz konusu ettiğim kadınlar.

Gazeteleri açıyorum, bir kadın, arkadaşına "ağlama demiyorum, ama fazla ağlama. Boğum, boğum ağla. Geçmişte ağladık, şimdi ağlıyoruz, gene ağlayacağız?" diyor. Doğru mu acaba diyorum, Joe Corrie de 1930'da aynı şeyleri duymuştu, biz de bugün aynı şeylerden söz ediyoruz, diyecekken tevekküle hayır diyor yüreğim.

Kadınca mı düşünüyorum, bilmiyorum. Sabır diliyorum sadece.

Kadının toplumsal olarak belirlenen bu yeri, aile içi ilişkilerde kız çocuğunun doğumuyla birlikte kendini gösterir. Bu konuda epey araştırma yapılmış. Söz gelimi kız ve erkek bebeklerin ağlamalarını anneler nasıl yorumluyor: Annelerin yarıdan çoğu kız bebeğin ağlamasını "korku", erkek bebeğin ağlamasını da "kızgınlık" belirtisi olarak görüyor. Bu önyargılı değerlendirme, kız çocuğun bütün eğitimi süresince şu ya da bu biçimde ortaya çıkıyor. Eğer kız, annesi gibi bir ev kadını olarak yetiştiriliyorsa o zaman "sorun yok!" Yani zaten toplumun kendisinden beklediği "yaslanma, boyun eğme" duygularını, meslek sahibi bir erkeğin koruması altına girerek gerçekleştirecektir. Ama kızın meslek edinmeye niyeti varsa o zaman gürültü kopuyor. "Kim gibi olmalıyım? Annem gibi arka planda, kocamın yaratacağı koruyucu atmosferde yaşasam... O zaman çalışmanın, ekonomik bağımsızlığın yararı ne? Babam gibi tek başına kendimi ve ailemi ayakta tutabilecek bir kişilik kazansam... O zaman da kadınlıktan sınıfta kalmaz mıyım? Üstelik ok yaydan çıktı! Hem yıllarımı verip meslek sahibi oldum, hem de sevdiğim bir erkek var, evlenmeye karar verdik. Nasıl davranmalı?" Böylece toplumun dayattığı kadın ve erkek rollerinin her ikisini birden üstlenmek zorunda kalan genç kadın kişilik çatışmalarına düşüyor.

Dowling, bu korunma duygusunun az ya da çok bütün kadınlarda olduğunu söylüyor. Ortaya çıkan duygu çatışmaları kadının davranışlarında ve dilinde de yansıyor. Bu konuda bir üniversitenin yaptığı araştırma ilginç; bakın güvensizlik duygusu dile nasıl yansıyor:

— İçi boş sıfatların bolca kullanılması. Harika, şahane, enfes gibi. Bu tür abartmalı ama ne anlama geldiği pek de belli olmayan sıfatları bolca kullananlar pek ciddiye alınmıyorlar.

— Bir cümleden sonra "değil mi?" gibi karşısındakinin onayını bekleyen eklemeler yapmak.

— "Galiba", "herhalde", "acaba", "filan", "yani" gibi bağlayıcı olmayan, hemen tersi de savunulabilir türden düşünceler yaratmaya yarayan sözcükler kullanmak.

— Cümleyi tamamlamamak ya da cümle sonunda sesi ve tonu alçaltmak gibi anlamı güçsüzleştiren, bulandıran önlemler almak.

— Doğruluğu su götürmeyen, ama yeni hiçbir şey de söylemeyen laflar etmek.

Bu tür "kadınca" konuşmaya koşut olan davranış biçimi, "kendini ve yeteneklerini azımsamak" oluyor. Yine bir araştırma: Üniversite giriş sınavlarına katılan kız ve erkek adaylara, sınavın nasıl geçtiğini sormuşlar. Sınav sonuçları açıklandığında görülmüş ki, erkeklerin yalnızca yüzde yirmisi, öngördüğü puanın üstünde bir başarı göstermiş. Kızlarda ise bu oran nerdeyse iki katı. Buna

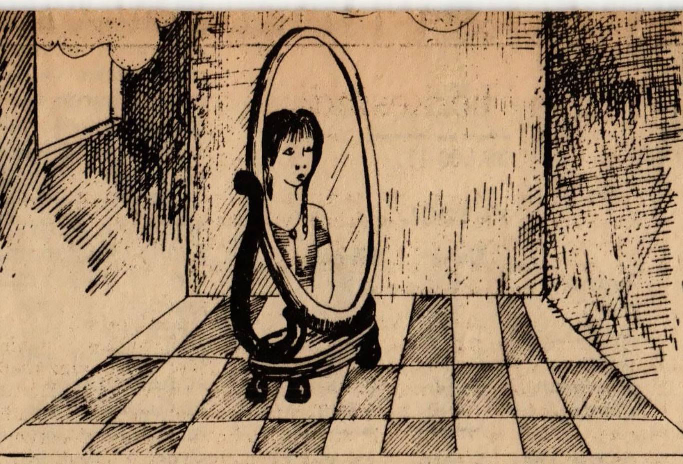

Gelgelelim bütün bunlar kadınların meslek sahibi olmaları, ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarının önemini gölgelemez. Daha paranın ne olduğunu bilmeyen, kocası kasabaya gittikçe ona kumaş getiren bir köylü kızla, aynı yaşta sanayi işçisi bir kız arasında fark olmadığı söylenebilir mi? Belki çalışan bir kadınla, kocasının kazandığına bakan bir kadın arasında, yaslanma ve korunma duyguları açısından çok bir fark yoktur. Ama çalışan kadınlar kesitinin artması, toplumsal olarak bu duyguların yerini, kendi gücüne güvenmek duygusuna bırakacaktır. Tek tek genç kız ve kadınlara da çok iş düşüyor ama... Hepimizin tek tek şapkamızı, ya da başörtümüzü önümüze koyup düşünmenin sırasıdır: Ben kimim? Toplum içinde yerim nedir? Hangi yeteneklere sahibim? Nasıl yetiştirildim? Bu duygularım nereden kaynaklanıyor? Dünya bu kadar hızla değişirken Bay Bilmemkim 'in eşi olarak anılmaya niyetimiz yoksa tabii!..

"Elan" dergisinden çeviren: Necmi İletmiş

Söz konusu kitap, dilimizde "Dişilik Kompleksi" adıyla yayınlandı.

---

rıyle eşit değiller.

"**Fransa'da yerel yönetimler halkı iyi yaşatmak için yarışıyor**" başlıklı **Güneş** gazetesindeki haberin ilgimizi çeken yönü, Fransız kadınlarının, dişçiye, doktora veya sinemaya giderken çocuklarını üç saat süre ile bırakabilecekleri ücretsiz bir belediye kreşinin bulunması.

"**Komik bir yasak**". İşte Hürriyet'in arka sayfa manşeti. Siyasal Bilgiler mezunu kadınların "**Ata binemedikleri**" için kaymakam olamayacaklarını bildiren haberden, 17 yıldır çeşitli başvuruları geri çevrilen kadınlarımızın, bu haksızlığa boyun eğmedikleri anlaşılıyor. SBF mezunu Hesna Sayın'ın "**Kaymakamlık ata binme değil, bir kişilik sorunudur. Karar verme yeteneği ister. Bu yetenekten yoksun erkekler yok mu? Cinsiyetle ne ilgisi var?**" dediğini görüyoruz. Ancak, İçişleri Bakanlığı yetkililerinin "**Kadın kaymakamlık Türk geleneklerine aykırı. Orduya da şimdi kadın almıyorlar. Bunda yadırganacak bir şey yok. Gelenekler, örf ve adetler sonucu bayanların müracaatları kabul edilmiyor.**" demeleri haberin düşündürücü noktası.

Ülkemizde kaymakamlık yapan erkeklerin kaçının ata binebildikleri, gerçekten bir araştırma konusu olabilir bu durumda. Kadın binicilerimizin başarıları da cabası. Siyasal Bilgiler Fakültesinde binicilik dersleri verildiğini de öğrenmiş olduk böylece. Haberin komikliği bir gerçek de, yetkililerin söylediği gibi bu konuda yadırganacak birşey olmaması daha da komik tabii. Öte yandan, cezaevlerine alınacak psikiatr ve sosyal hizmet görevlilerinin özellikle erkek olmasına dikkat edilmesi, neyi amaçlıyor dersiniz? Yüzyıllar boyu eve kapatılmış olan kadın, şimdi aynı öğrenimi gördüğü erkeklerle çatışmaya zorlanıyor. Bunca cinsiyetçi görüşlerin egemen olduğu toplumlarda kadın, mesleği alanında görev alma ve yükselme olanağından yoksun bırakılıyorsa, o toplumlarda çağdaşlaşmaktan söz edilebilir mi? Gelenek, örf ve adetler uğruna, kadınlarımız meslek yaşamlarında engellenirlerse ülkemiz nasıl gelişme kaydeder?

Doğulu toplumlarda da durum pek farklı değil. Fransa'da belediyeler annelere yardımcı olma yollarını arttırırken, Çin toplumunun annelere yaptığı baskı en uç noktada. Yukarıda, Çinlilerin erkek çocuğa duydukları fanatik özlemin yansımasını görüyoruz. Kocaların, erkek çocuk doğurmayan Çinli kadını yaşamından vazgeçecek hale getiren aşağılaması, önce bir cehalet örneği. Çünkü çocuğun cinsiyetini belirleyen, babanın kromozomlarıdır. İkinci olarak, bu bilimsel gerçeği bilselerdi bile, acaba Çinli kadınlar kız çocuk doğurmaktan bu derece üzüntü duymak yerine gurur duyarlar mıydı? Erkekler de, kendi belirledikleri cins için kadınları aşağılamak ve yaşamından bezdirmektense, onlara doğurganlıklarından dolayı saygı duyarlar mıydı?

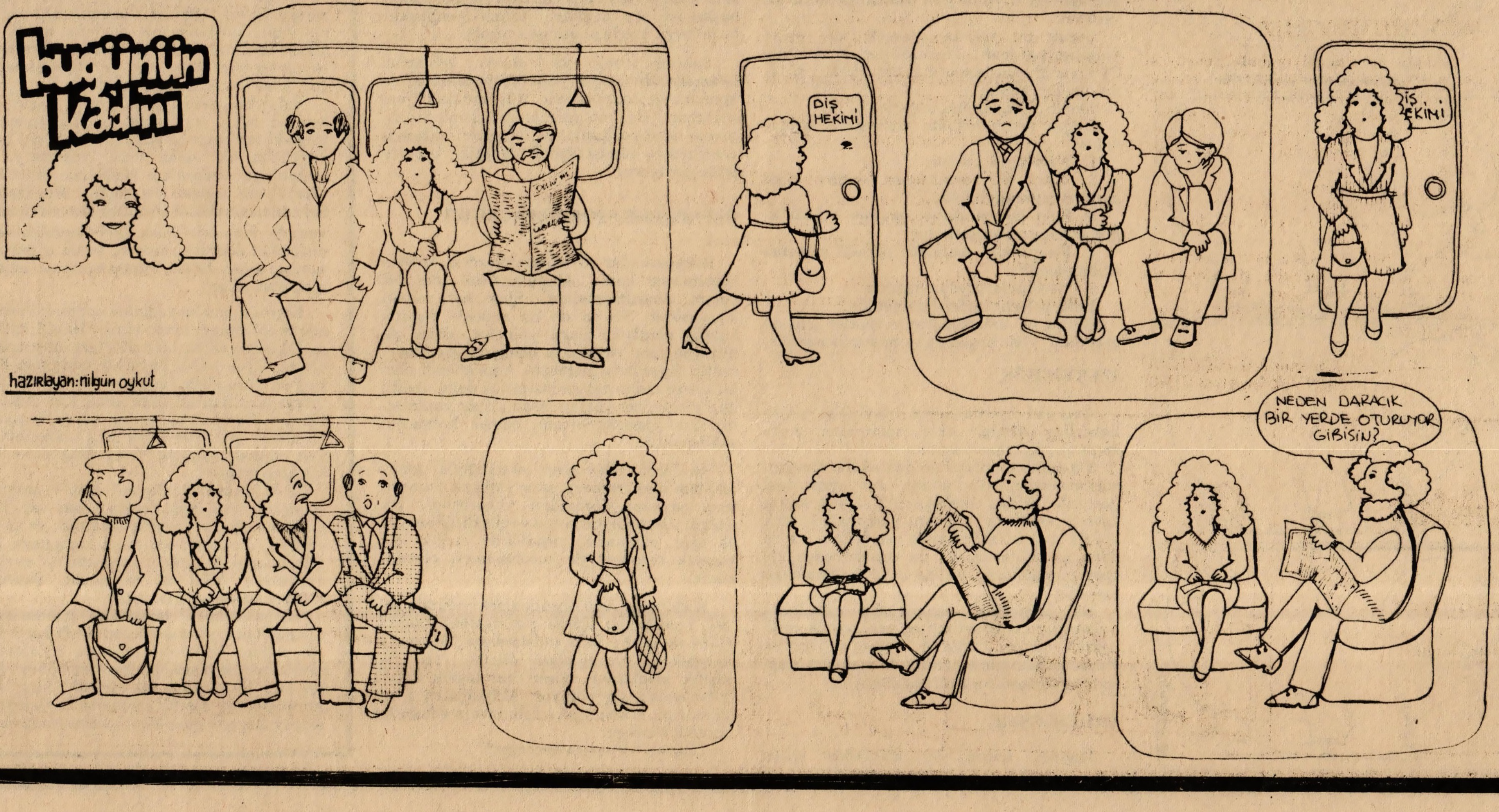
bugünün kadını
DİŞ HEKİMİ
İŞ
EKİNİ
NEDEN DARACIK BİR YERDE OTURUYOR GİBİSİN?

hazırlayan: nilgün oykut

CİNSELLİK MİNSELLİK

İnsanın özgürlüğü belki de en parçalanamayan kavramlardan biri. Düşünce özgürlüğünün bayraktarlığını yapacaksınız, insana saygıdan söz edeceksiniz, bütün bunları aydın ve ilerici olmanın gereği sayacaksınız, sonra kalkıp sofralarda, evlerde vb. başkalarının yine insanların cinsel yaşamlarını çalkalayacaksınız…

AHMET CEMAL

Dışardan bakıldığında, sevindirici gibi görünen bir gelişme: Son zamanlarda -iki, üç yıldır- ülkemizde cinsellik sorunlarına yaklaşım epey yoğunlaştı. Haftalık dergilerden kitaplara, konferanslardan seminerlere değin uzanan **alacalı** bir yaklaşım. Türü ve alanı ne olursa olsun, yazılı iletişim araçlarının tümünde cinsellik sorunundan bir parça bulmak olası. Belki konunun canalıcı noktası da burada yatıyor, yani şu **parça** bulma meselesi…

Parça parça yaklaşım, o denli yoğun ki işin tümüne birden yaklaşmak nedir, sorusu çoğu kez yanıtsız kalıyor. Dahası, şu anda ülkemizde cinsellik sorunlarına sağlıklı yaklaşım diye bir şey var mı? Cinsellik, toplumsal bir olgu olduğuna göre, her **toplumsal**'da olduğu gibi, elbet burada da tümel yaklaşım, başka deyişle cinselliği tek başına değil, birey ve toplum yaşamının geniş bağlamı içersindeki yerinde irdelemek kesinlikle gerekli. Yok böyle yapılmaz, sorunlar soyutlanarak ele alınırsa, **cinsel özgürlük** borazanları, bireylerin çağdaş uygar tutumlarından uzak alanlarda çalınırsa beklentilerimiz yalnızca hazin yanılsamalarla noktalanabilir.

Tıpkı bugün, ülkemizde olduğu gibi.

Diyelim ki, **gereken** ciddiyetle yaklaşmaya kararlısınız cinsellik sorunlarına. Bu yüzden, yerli yabancı **ciddi** yayınları olabildiğince eksiksiz izliyorsunuz; fırsatı geldiğinde, uzmanlarla konuşuyorsunuz; cinsel yaşamın **teknik** yanı açısından belli bir yetkinlik düzeyini, mutlu cinsel yaşam açısından kesin koşul sayıyorsunuz. Kadınsanız, nasıl gebe kalınmayacağını, sevişme sürecinde eşinize karşı nasıl **girişimci** tutum alabileceğinizi… biliyorsunuz. Erkekseniz, karınızın belli anlarda içinde bulunduğu ruhsal duruma dikkat etmeyi, onu tatlı tatlı uyandırmanın yollarını, yerli yersiz üstüne gitmemeyi… biliyorsunuz.

Diyelim ki, erkek olsun, kadın olsun, bu saydığımız kişiler bütün bunların üstüne, aydın, uygar, çağdaş falan filan olmaya da meraklılar, üstelik içtenlikle..

İşte bütün bu bilgi birikimini sağladıktan, bu soylu amaçlara yöneldikten sonra,

Kiraya vereceğiniz evinizin ilânlarına "aileye daire" kaydını düşüyor musunuz?

"Aile salonumuz vardır" kurumu, size neyi düşündürtüyor?

Bir kadınla bir erkek, bir delikanlı ile bir genç kız gördünüz ya da tanıyorsunuz; durumları epey "sıkı-fıkı"… Dahası, belki de aynı evi bile paylaşıyorlar.

Ne düşünüyorsunuz?

Evet, bırakın çevrenizdekilere söylediklerinizi ya da **söylemediklerinizi** ağzınızı tutsanız bile, iç dünyanızda hemen ahlak mahkemenizi kuruyor musunuz? Kendi iç dünyanızda, o iki kişiye gösterdiğiniz ilgi, yalnızca **onların** olan, saygı gösterilmesi gereken alanın sınırlarını aşıyor mu?

Ya da diyelim yalnız yaşayan birini gördünüz, tanıyorsunuz; **görünüşte** yalnız yaşayan, cinsel yaşamı konusunda hiçbir şey **açık etmeyen** biri… O zaman **ne** düşünüyorsunuz? Düşünmek gereksinimini duyuyor musunuz? İpucu vermeyen bir cinsellik konumuna, **kendiniz** ipucu sağlamaya kalkışıyor musunuz?

Bütün bu sorular, ilk bakışta çok ilkel gibi gelebilir; ama işin püf noktası burada: **İlkel** ile **temel**, çoğu kez karıştırılır birbiriyle, ve asıl üstünde titizlikle durulması gereken, işin başlangıcı olan **temeller**, artık biliniyor, artık çoktan **aşılmış** savıyla bir yana itilip, daha **ileri** gidilmek istenir. Temeller gereğince atılmayınca da gün gelir, yapılar çöküverir.

Yerimiz olsaydı, biraz yukardaki soruları daha da çoğaltabilirdik. Bu sorular, gerçekte bireysel ve toplumsal **özgürlüğün sorunlarıdır**. Hani şu, bireyin gelişmesi için varlığının şart olduğu söylenen özgürlük var ya, işte o özgürlük, yukardaki soruların yanıtları hasıraltı edildiği anda çok çirkin, çok kocaman bir yalan olup çıkar, toplumda aydın olanın ve olmayanın alnına kapkara bir leke diye yapışıp kalır. İnsanın özgürlüğü, belki de en parçalanamayan kavramlardan biri. Düşünce özgürlüğünün bayraktarlığını yapacaksınız, insana saygıdan söz edeceksiniz, bütün bunları aydın ve ilerici olmanın gereği sayacaksınız, sonra kalkıp sofralarda, evlerde vb. başkalarının, yine **insanların** cinsel yaşamlarını **çalkalayacaksınız**…

Marquet

Olmuyor. Özgürlük ve saygı kavramları, böyle bölünmüyor. Buna karşın bölmeye kalkıştığınızda, içerik elden gidiyor, ortada yalan kalıyor. Cinsel yaşamın **özgül** sorunları bulunduğu, elbet yadsınacak olgu değil. Ama her yerde olduğu gibi, burada da **yaklaşım biçimi**, önemli.

Cinsellik eğitimi, özgürlük eğitiminin ayrılmaz parçasıdır. İnsana özgürlük anlayışıyla ve sevgiyle yaklaşırken, onun kişisel yaşamını da bu anlayış ve sevginin çerçevesine sokabiliyor musunuz ? Cinsel sorunlara çözüm getirmeyi öğrenmezden önce, insanı kişisel yaşamında **rahat bırakmayı** becerebiliyor musunuz? İşin ayrıntısına, ancak bu sorulara olumlu yanıt verebildikten sonra inebiliriz.

Belki, "Peki ama, nedir bu özgürlük eğitimi?" denecek.

Sorun, bu değil mi?

İlkçağ uygarlıkları ve müzik

SAMİH RİFAT

"İsa'dan onüç yüzyıl önce Çin'de bir müzik ekini vardı. İsa'dan yirmi yüzyıl önce Mısır'da çalgı eşlikli yas ve sevinç oyunlarından, törenlerde kullanılan ezgilerden, güneşe tapınma, ayin, hasat vb. şarkılarından oluşan bir müzik gelişmişti. Firavunların saraylarında şarkıcıları, çalgıcıları vardı ve bir yüksek görevli, bir tür rahip, müziğe ve müziğin kullanımına değgin işlerle uğraşırdı. Oldukça değişken çalgı dağarları, harp, boru, kaval, zil ve çanlardan oluşuyordu.

İsa'dan otuz yüzyıl önce Sümerler harp, lir, gümüş ve kamış kavallar çalıyorlardı. Müzikleri bütünüyle dinseldi ve her tür törene katılırdı. Müziğin Sümerler'in yaşamında çok büyük yer tuttuğunu oldukça yenilerde öğrendik.

Tarih İbranilerin de müziğe büyük önem verdiklerini öğretiyor bize. Kral Davut, en ünlü örnek, ozan ve müzikçi olarak biliniyor. Savaş ve iş şarkıları vardı. İbranilerin, çalgıları da yine harp, boru, kaval ve çeşitli davullardı."

Böyle söz ediyor Jacques Stehmann "Histoire de la Musique européenne" adlı kitabında, ilkçağın Yunan öncesi uygarlıklarının müziklerinden. Biraz ileride de artık ölü dillerdir bu müzikler diyor, duyamayız, yalnızca düşleyebiliriz onları…

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KALANLAR

Gerçekten de yazının bulunuşundan Yunan uygarlığına kadar süren dönemin müzik üretiminden yalnızca anlatılar, betimlemeler, resimler kalmış elimize. Bütün bulabildiğimiz, yazıtlarda, anıtlarda taşlaşmış, duvarlara, kapkacak üstüne işlenmiş bir dizi giz, bir dizi sessiz görüntü. Kazılarda kimi çalgılar bulunmuş ama müzik dizgeleri üstüne hiçbir ipucu yok elimizde. O buluntu kavalları üflemek, o zillere, çanlara vurmak ve binlerce yıl öteden gelen sesleri dinlemek olasıdır ama ne yazık ki arkeoloji bilimi bunun ötesine, en azından bugün, götüremiyor bizleri.

Oysa bu müzikler sanıldığı kadar yitik, sanıldığı kadar uzakta değil kanımca. İlkçağ uygarlıklarından günümüze kalmış çok şey var. Bir bölümü Yunan uygarlığı bireşimiyle aktarılmış sonralara. Yunanlılar başlangıç olmadıklarını biliyorlardı. Geçmiş üstüne öykülerini, mitologyalarını, baştan sona, belki de kendileriyle hiçbir soy bağlantısı olmayan kavimlerin öyküleri, ilişkileri, bağlantıları üstüne kurdular. Asya'dan, Fenike'den ve Mısır'dan gelip, Ege denizcilerine, Mora çobanlarına can suyunu, uyanışı taşıyan üç simgesel kişiyi, Pelops, Kadmos ve Danaos'u unutmadılar, mitologyalarına baş oyuncu saydılar.

İlkçağın kimi kalıntıları da değişen uygarlıklar, değişen üst yapılar yanısıra değişmeyen alt yapılar, üretim biçimleri ve bunlara bağlı töreler, yaşama biçimleri içinde günümüze dek koruna gelmiş. Etnologlar, antropologlar, toplumbilim ve mitologya uzmanları, çok yönlü araştırmalarla, günümüzden çok gerilere giden yollar, izler, geçitler buldular, gün geçtikçe de buluyorlar. Bizde bu tür ilişkileri, bağlantıları araştırmaya, çözmeye girişenlerin en ünlüsü, belki de ilki Halikarnas Balıkçısı'dır. Onun coşkulu araştırma, iz sürme yöntemleri ne yazık ki pek bulaşmadı kimselere. Oysa şaşılası yollar açıyor, ışıklar tutuyordu Balıkçı. Açın "Düşün Yazıları"nı, Ahilikle, Zeybeklerle ilgili bölümleri okuyun; belki abartıyor, belki yeterinden çok coşku taşıyor Balıkçı. Ama gönül, yürek ve us bileşiminin insanı nerelere götürebileceğinin, bilime kuru bir bilgi dizgesi gibi bakmadığınız, bilimden heyecan duyduğunuz, bilime tutkulandığınız zaman nerelere varılabileceğinin somut bir örneğidir o.

ORTAK KÖKLER, AKRABALIKLAR

Müzik konusunda böylesi bir göze kavuştuğunuz, böylesi bir araştırmaya, iz sürmeye giriştiğiniz zaman, bugünün müziğinden gerilere giden yolları bulmak, halk müziğimizden, Osmanlı müziğinden Selçuklu'ya, Bizans'a, Helenistik dönem bireşimine, Yunan'a, İran'a, Mezopotamya ve İlkçağın Anadolu uygarlıklarına uzanan çizgileri çözmek olasıdır. Giderek Avrupa müziği ile yolların ayrıldığı noktaları saptamak, ortak kökleri ve öğeleri görmek, birbirinden uzak sandığımız müzik dizgelerinin akrabalıklarını, yakınlıklarını tanımak ve buradan yola çıkarak yeni bireşimlere gitmek olasılıkları doğabilir. Ama en başta söylediğimiz gibi, bu tür araştırmalar ancak kurumlar düzeyinde yapılabilir, verimli olabilir ve ülkemizde böylesi araştırma kurumlarının bulunmaması çok önemli bir eksikliktir.

Geçmişi zorlamanın bir başka yolu daha var. Bilimin gidemediği yerlere, sanata özgü araçlarla, sezgi, içgüdü ve düş gücü ile gidilebilir. Bu düşünce bilimsel bir düşünce değil belki, ama sanat yaylasına çıktınız mı bal gibi geçerlidir, çok da uygulanmıştır. Belki bilimsel ve somut gerçeklere varılamaz bu yollardan ama daha öte doğrulara, başka gerçeklere ulaşılabilir.

Bir örnek anımsıyorum bu söylediğime. Menuhin'in ünlü "The Music of Man" adlı televizyon dizisinin bir bölümü beni çok etkilemişti. Iraklı bir sarkıcı (adını anımsamıyorum) bir Mezopotamya kentinde, ören duvarları, çivi yazıtları arasında, Gılgamış destanı üstüne yapılmış bir ezgiyi söylüyordu. Belirgin bir Arap müziği biçeminde, ama bir başına, eşliksiz, tek sesli ezginin devinimini, derinliğini duyarak, duyurarak. Bir iz sürmüş ve bulmuş gibiydi. Binlerce yıl ötesini duymaya, duyurmaya, unuttuğumuz bir sese ulaşmaya çabalıyordu besbelli. Oysa alabildiğine yeni, çağdaş bir sesti kulaklarımıza gelen, şaşılası bir duyarlıktı. Zaman dışı bir Gılgamış'a ulaşan.

Ne zaman "kurum" oldu ki...

Yeni emekli olmuş bir tarih öğretmeniyim. Çıktığından bu yana sürekli okuyucusu olduğum derginizin, Şehir Tiyatrolarının (encamı..) konusunda açmış olduğu soruşturmaya ben de katılmak istedim. Artık İstanbul'umuzun bir sanat ve tarih simgesi olmuş Şehir Tiyatrolarımızın oyunlarını yaklaşık otuzbeş yıldır izlerim. İzlerim de, şu son iki yıldır oynadıkları oyunlardan tiyatro sanatı adına utanç duyuyorum, tiyatroların yanına yaklaşmayı canım çekmiyor, ayaklarım inanın geri geri gidiyor.

Soruşturma sayfanıza bir başlık atmışsınız, (Bir Kurum Nasıl Düzeltilir.) Beyler, burası ne zaman bir kurum oldu ki, kurum olarak düzeltilebilsin... Bu başlığınız bana, aynı sayınızın baş sayfasındaki "Somut" imzasıyla yayımlanan (Aydınlar ve Kurumlaşma) yazısının içeriğiyle çelişkili gibi göründü. Gerçi Şehir Tiyatroları en başta büyük tiyatro adamımız Muhsin Ertuğrul hoca olmak üzere, zaman zaman bir çok tiyatrocu aydınlarımız tarafından kurumlaştırılmak istendi. Bunun en son örneği de yerinden yönetimdi. Eğer bu yönetim biçimi, tiyatro içi sanat özgürlüğünü tutarlı bir şekilde, kalıcı olarak sağlayabilsevdi çok yararlı olabilirdi. Ama olamadı, nasıl olsun ki, her olumlu hareketi yok etmek için pusuya yatmış bekleyen şer kuvvetleri buna da engel oluverdi..

Şimdi uzun sözün kısası, önemli olan Şehir Tiyatroları'nın Kültür Bakanlığı'na bağlanıp bağlanmaması, ya da Belediye'de kalıp kalmamasından önce, yine İstanbul Şehir Tiyatroları olarak bu tarihi kuruluşun sıfırdan başlanarak, bu kez gerçek bir sanat kurumu haline getirilebilmesi için yeni baştan kurulmasıdır. Ne var ki, bu yeniden kuruluşa ve yeniden yaratışa sıfır noktasından başlanırken, bugün Şehir Tiyatroları içersinde zevksizliği, yararsızlığı, çağdışılığı doruk noktasına getiren Vasfi Rıza yönetiminin tiyatro tarihimizden silinmeleri eski bir seyirci olarak en büyük dileğimdir.

Erdoğan CANBAKAN
Sarıyer

Tiyatro herkesindir

Adım Orhun Ağım. Şu anda küçük bir tiyatro grubunda oyuncuyum ve bir sanat dergisinde yazarlık yapıyorum. Uğraşım şiir. Derginizin tiyatroların denetimi ile ilgili yazısı gerçekten övgüye değer, derginizin bir köşesine düşürdüğünüz not ta okurlarınızın da görüşlerini almak istiyorsunuz.

Ben de bir okur olarak düşüncelerimi belirtmek istiyorum.

Ülkemizde tiyatro olayı gerçekten çok pasif, bunun sebebini sanatçılarımıza yüklememiz pek doğru olmaz. Evet tiyatromuz (belli bir zümreye hizmet etmekten kurtulamamış tiyatromuz) Kültür Bakanlığı'na bağlanıyor. Neden? Tiyatrolara mali yardım başladı, evet bu gerçekten olumlu bir hareket, fakat tiyatroya denetleme getirme olayı Türk tiyatrosuna destek olacağına köstek olacaktır, bu yadsınmaz bir gerçektir.

Bu Muhsin Ertuğrul'un tüm yaptıklarını yıkmakla özdeştir. Dünyanın çoğu ülkesinde tiyatrolar (ödenekli, şehir, devlet) her eseri denetim korkusu olmaksızın ki, üstelik devletin yüklü yardımları sayesinde, oynamaktadır, biz neden onlardan öykünmeyelim?..

Sinemamıza gelen "sansür" tiyatroya da gelirse, Batı'ya daha yeni açılan sinemamız gibi tiyatromuz da yapaylaşır. Çeşitli yönetmenlerimiz bu denetime rağmen Batı'ya açılabilmiş, Türk sinemasının gücünü aldığı ödüller ve çevirdiği filmlerle kanıtlamış ve Türk aydınları tarafından da desteklenmiştir. Tiyatromuzda bunu başarmak çabasındadır ve dediğim gibi bu ancak devletin Türk tiyatrosuna engelsiz yapacağı destekle sağlanabilir. Yazımı Muhsin ustanın bir sözüyle bitiriyorum.

"Dünyada bir tek din vardır: Bilgi. Dünyada bir tek mukaddes şey vardır: Öğreten kitap. İnsanların bir tane silahı olmalıdır o da kalem..." Tiyatro herkesin malı olmalıdır, bir zümrenin, bir sınıfın değil."

Orhun AĞIM

Anadolu'yu unutanları savunmayınız

Somut dergisi, İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları'nın Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlanması üzerine bazı tiyatro eleştirmen ve yönetmenlerine fikirlerini sorup yayınlarken, konuya ilişkin okur görüşlerini de beklediğini yazdı.

Hemen yanıtlayalım:

— Vallahi çok iyi etmişler. Hatta temelli kapatsalar burasını, çok daha iyi olacaktı.

Belki böylece işsiz-güçsüz kalacak sanatçıların oluşturacakları tiyatroları Siirt'te de görmek olası ola... Yoksa Anadolu'da tiyatro izlemek düşten öteye gitmeyecek.

Cumhur KILIÇÇIOĞLU
SONSÖZ Gazetesi-SİİRT

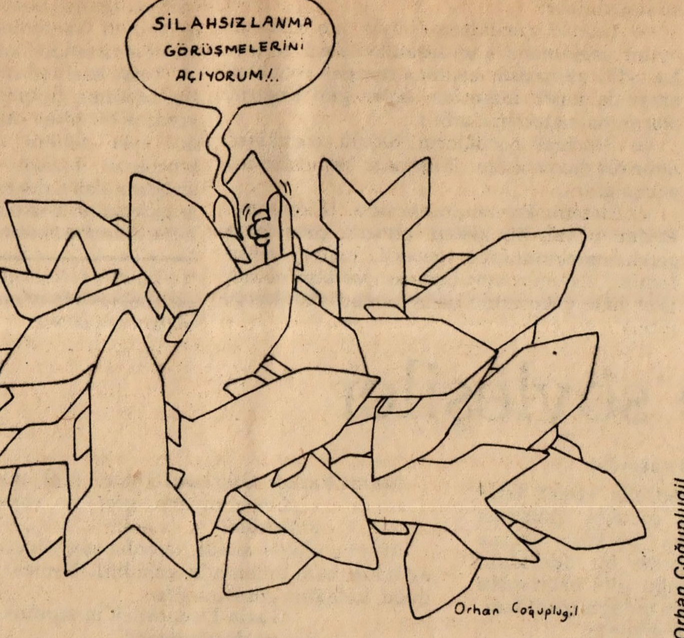

Orhan Çoğuplugil

Bağımsız Tiyatrolar

İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatrolarının statüsünün değiştirilmesi hiç önemli değildir. Ödenekli bir tiyatro belediyeden de bakanlıktan da yardım alsa, siyasal iktidarlar bu tiyatroya her iki şekilde de el atabilir, onun içişlerine karışabilir. Bu, önlenemez. Kuruluş memur statüsü dışına çıkarılır ve yardım sadece parasal açıdan yapılırsa (Fransa'da olduğu gibi) önlenir mi? Gene önlenmez. Çünkü demokrasinin henüz iyice oturmadığı ülkelerde, sanat politikası beğenilmeyen tiyatroların yardımını gene keserler. Bu bakımdan şimdilik İ.B.Ş.T. için yapılacak uygulama şu olabilir:

1. İstanbul'da merkeziyetçilikten uzak, bütçeleriyle, yönetimleriyle apayrı, birbirinden bağımsız, yerinden yönetilen semt tiyatroları kurulmalıdır. (Fatih, Üsküdar, KAdıköy, Harbiye, Tepebaşı, Bakırköy, Beşiktaş),

2. Bunların başına bilgili, kültürlü ve çağdaş tiyatroyu özümsemiş yöneticiler getirilmelidir.

3. İ.B.Ş.T.'nin bugün hiçbir mesleki formasyondan geçmemiş oyuncuları, çocuk tiyatrolarından, yâni alaydan yetişir. Sonunda daha genç yaşta mesleksel yozlaşmağa (deformation profesyonel) uğramış oyuncuları İ.B.Ş.T de memurlaşır; yeteneklerinden değil de kıdemlerinden dolayı istihdam edilir.

O halde bu tiyatroda, yeni statüye geçilince stajyerler büyük bir bilirkişi kurulunca yeniden sınanmalı, emekliliğe hak kazanmış olan ve küçücük rollerde bile bugüne kadar başarı göstermemiş olanlar derhal emekliye sevkedilmelidir.

Mâhir ENÜNLÜ
(Felsefe Öğretmeni)

Garip bir boykot

"Evet, Türkiye'de aydınlar var elbette. Ve bu aydınların en azından bir bölümü, onca büyük laftan sonra çıkan bir sanat gazetesinin ilk 3 sayısından sonra herhalde hâlâ kendilerine gelemediler. Çünkü bu "Sanat ve Kültür gazetesi"nde sinema denen sanata ayrılan yer, her 3 sayıdada 12 büyük sayfalık gazetenin kabaca 120'de birini geçmiyordu. Evet doğru, Türkiye'de aydınlar var. Ve o aydınların sinemaya gönül vermiş olan bir bölümü, hiç kuşkunuz olmasın, benim yaptığımı yapacak, sinemaya, kadın sorunlarından, cinsellikten ve de spordan çok daha az yer veren bu garip "sanat ve kültür gazetesi"ni boykot etmekte hiç duraksamayacaklar..."

Yukarıda eksiksiz aldığım yazı 4 Mart 1983 günkü Cumhuriyet gazetesinde Atilla Dorsay imzasıyla yayınlandı. Yazıda boykot edilmesi istenen "Sanat ve kültür gazetesinin "Somut" olduğunu belirtmeye gerek yok sanırım.

Yayın dünyasına yeni başlamış bir dergi olmasına karşın, ciddiyeti ve içeriğiyle geniş bir okuyucu kitlesinin beğenisini kazanmıştır Somut. Basın dünyamıza egemen olan yoz yayıncılığın karşısında, Türk okurunun sanat ve kültür açığını gidermede "Somut"un önemli bir yeri vardır. Bu nedenle "Sinemaya; kadın sorunları, cinsellik ve spordan daha az yer vermesi, sayın Dorsay'ın bu dergiyi "garip" diye nitelendirmesini gerektirmez. Ayrıca bu, Somut'un geniş okuyucu kitlesine de saygısızlık olur sanırım. Bu geniş okuyucu kitlesinin dergiden beklentileri çeşitli olacaktır. Kadın sorunları, cinsellik, eğitim, müzik, dil, mizah, sinema, plastik sanatlar v.b. gibi geniş bir dağarla okuyucu karşısına çıkmaktadır Somut. Biz okur olarak eksik ve hatalı bulduğumuz konularda uygarca mektup yazıp eleştirilerimizi yaparak, Somut'un sonraki yayın çizgisine katkıda bulunabiliriz. Ancak Sayın Dorsay'ın yaptığı ve okuyucu kitlesini de yapmaya çağırdığı "boykot" gibi bir eylemi asla ve asla yapmayız.

Evet; Türkiye'de aydınlar var. Ve bu aydınlara yakışan, uygar eleştiri ve hoşgörüdür.

Kaan İŞCAN
Ankara Üniversitesi
Veteriner Fakültesi

Kim oynayacak ?

İstanbul Belediyesi'ne bağlı Şehir Tiyatrolarının Kültür Bakanlığı'na veya Devlet Tiyatrolarının Genel Müdürlüğü'ne devredilmesi mi daha önemli, yoksa bu kurumun üç sezondur uyguladığı çağdışı oyun dizisi mi? Sanki bu kurum en yetkin oyunları, en yetkin sahneye koyucular tarafından, gene en yetkin oyuncularla ve kostümü, dekoru, ışığı, müziğiyle kısaca kusursuz sahne düzenleriyle sahneye koyuyor da, bizler bu güzelim kurumun belediyemizden alınmasına sızlanıyoruz.

Erol CANSEV
Zühtü MÜRSEL
Metin TOKSEKER

İlan Tahtası

MEKTUP BEKLİYORUM

"Ben B.Almanya'da çalışan, genel olarak sanat ve edebiyat, özel olarak şiirle ilgilenen bir gencim. Genç kız ve erkek arkadaşlardan mektup bekliyorum..."

Hüseyin MOR
Düsseldorfer str. 8
5657 Haan
B.Almanya

ŞİİRLEŞELİM

Şiir kitapları koleksiyonu yapmaktayım. Kitap değiştirmek ve ŞİİR üzerine yazışmak istiyorum. İlgilenenler lütfen posta kutusunu boş bırakmayın.

Sabahattin KABAOĞLU
169 Sokak Nr. 14-5
Basın Sitesi-İZMİR

insancıklar

Claire Bretécher

Çev: Esen Çamurdan

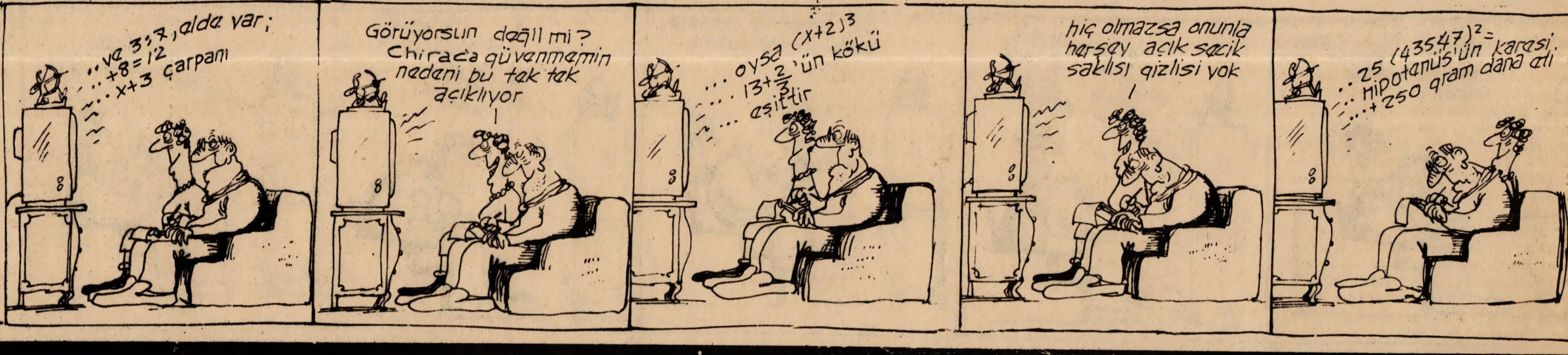
...ve 3;7, elde var;
..+8=12
...x+3 çarpanı
Görüyorsun değil mi? Chirac'a güvenmemin nedeni bu tek tek açıklıyor!
...oysa (x+2)³'ün kökü
...13+2/3
...eşittir
hiç olmazsa onunla herşey açık saçık saklısı gizlisi yok!
...25 (43547)²=
...hipotanüs'ün karesi.
...+250 gram dana eti

Genel çocuk nüfusunun yüzde 14'ünü Özel eğitime muhtaç çocuklar oluşturuyor

Özel eğitim görmesi gereken 3 milyon 46 bin çocuktan yalnız 25 bini okula gidebiliyor.

BİR ÇOCUK VAR, UZAKTA...

NERGİS TEKİN

Ülkemizde eğitim ve eğitim kurumları üzerindeki tartışmalar giderek yoğunlaşıyor. Eğitim kavramı yeni içerikler kazanırken, eğitim kurumlarında yeni yapılanmaya gidiliyor. Eğitim gerek katılan öğrenci, gerekse onların aile ve eğitimcilerinin sayıları göz önüne alınırsa, toplumumuzun ne kadar büyük bir kesimini etkilediği açık. Bu nedenle de en çok tartışılan konulardan biri. Hele bu sorun içinde öyle bir kesim var ki bu sayı, konu, kurum tartışması içinde eriyip gitmekte. Evet, özel eğitim alması gereken çocuklardan sözediyoruz.

Neden kayboldu bu sorun? Çünkü eğitim "büyük boyutlar"da tartışılıyor. Neden? Çünkü bakıma muhtaç, sahipsiz çocuk sayısı yüz binleri buluyor. Oysa, hiç düşündünüz mü özel eğitim alması gereken çocukların sayısını ? 3 milyon 46 bin 680! Evet, ülkemizde de 0-18 yaş grubu arası nüfus 21 milyon 762 bin. Bu nüfusun % 14'ü özel eğitime muhtaç.

Sorun salt sayısal 'büyüklükleri' ile de kalmıyor. Her yer de eğitim seferberliği açılıp, okuma - yazma kursları düzenlenirken özel eğitime muhtaç çocukların % 90'ı okula devam edemiyor. Uzmanların yaptığı bir araştırmaya göre, 435 bin 240 eğitilebilir geri zekalı çocuktan, 7 bin 742'si, 217 bin 620 uyumsuz çocuktan 72'si okula devam ediyor. Toplam özel eğitim görmesi gereken 3 milyon 46 bin 680 çocuktan sadece 25 bini okula devam edebilmekte.

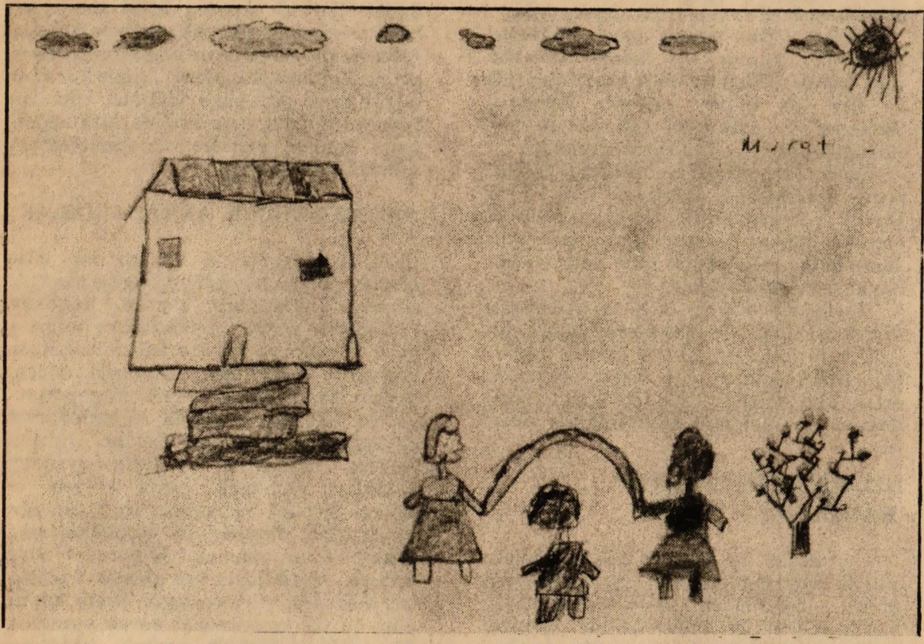

Başlangıçta elini hiç kullanamayan, spastik bir geri zekalı çocuğun eğitim görmeye başlamasından sonra çizdiği ilk resimlerden biri.

ÖZEL EĞİTİM ALMASI GEREKEN ÇOCUKLARI NASIL SINIFLANDIRABİLİRİZ?

A- Duyu organlarında bozukluk olan çocuklar
- a) Görme özürlü çocuklar
- b) İşitme özürlü çocuklar
- c) Konuşma özürlü çocuklar

B- Zeka sorunu olan çocuklar
- a) Hafif zeka geriliği olan çocuklar
- b) Orta derecede zeka geriliği olan çocuklar
- c) Ciddi derecede zeka geriliği olan çocuklar

C- Spastik çocuklar
D- Sürekli hastalığı olan çocuklar
E- Ortopedik özürlü çocuklar
F- Uyumsuz çocuklar

Özel bir eğitim görmesi gereken çocukların normal çocuklarla birlikte okumaları için

NASIL BİR SİSTEM?

Uzun yıllar özel eğitim alması gereken çocukların sorunlarıyla ilgilenilmemiştir. Daha sonra bu kitlenin giderek büyümesi, tıp, psikoloji ve eğitimdeki ilerlemeler, özel eğitim konusundaki uygulamalı çalışmaları hızlandırmıştır. Bu uygulamalarda iki ayrı tip okul sistemi ve eğitimi göze çarpar. Biri normal çocuklar arasında eğitim, diğeri ise normallerden ayrı özel okullarda eğitim. (Bu uygulamanın yanısıra, son yıllarda ülkemizde geri zekâlı çocuklar için, normal çocukların gittiği ilkokullarda özel alt sınıflar açılmıştır.) Normal çocuklarla birlikte eğitim konusunda ise henüz araştırmalar sürmektedir.

Bu yazı kapsamında önerilen sistem, belki özel eğitim alması gereken çocukların normal çocuklarla birlikte nasıl okuyacakları sorusuna açıklık getirebilir.

Sistem AŞAMALI VE SEÇMELİ DERS SİSTEMİDİR. Bu sistem içinde tüm çocuklar (normal ve özel eğitim alması gereken çocuklar) ilgi, yetenek, beceri ve kapasiteleri doğrultusunda yönlendirilebilirler. İlkokuldan başlayarak ortaöğretimin bitimine kadar uygulanabilecek bu sistem, basitten karma-

Ya da çocukta sürekli bir hastalık (kalp hastalığı gibi) ve bunun yanısıra birden fazla özür olabilir (Konuşma, görme, işitme gibi.). Böyle bir çocuk bile özel eğitim derslerinin yanısıra örneğin dokumacılık dersini (oturarak, yorulmadan, yalnızca ellerini kullanarak düz bir halı dokuma) normal çocuklarla birlikte alabilir.

Ya da böyle özürlü çocukların tersine çocuk, üstün bir zekâya veya üstün yaratıcı yeteneklere sahip olabilir. Bu çocuk da bazı dersleri (Beden Eğitimi, Türkçe v.s.) yaşıtı olan çocuklarla birlikte görebileceği gibi bazı dersleri de (ileri matematik, piyano ve kompozisyon, teknik resim v.s.) kendi seviyesindeki sınıflarla veya aşırı büyük sınıflarla birlikte alabilir. Tabii ki bu seçimlerde, daha önce de sözünü ettiğimiz gibi çocuğun ilgisi, yeteneği, becerisi, kapasitesi ve başarıları gözönüne alınmalıdır.

Aşamalı ve seçmeli ders sistemi adını

dığını gördükçe, kendine olan güveni artacak, kendini güven altında ve mutlu hissedebilecektir. Böylelikle hem benlik duygusu sağlıklı gelişme ortamına kavuşacak, hem de topluma kazandırılmış bir birey olabilecektir.

c) Kendisi gibi olan çocuklar arasında ortaya çıkmayan bazı yetenek ve ilgileri, uyaran sayısının artması ve ders çeşitliliği sayesinde ortaya çıkabilecektir.

d) Çocuğun gelişmesi için gerekli olan pozitif ve yaşına uygun uyarıcı sayısının fazlalığı, onun psikolojik, sosyal, fiziki ve zihni gelişimini etkileyebilir, hızlandırabilir.

e) Üstün zekâlı veya üstün yaratıcı bir çocuk, hem normallerle birlikte olarak onların sosyal, duygusal ve fiziki gelişimlerinden etkilenme olanağı bulabilir, hem de kendisinden daha zeki, yaratıcı veya yaşça büyük çocukların gelişiminden etkilenme olanağı bulabilir.

Doğaldır ki bu sistem mükemmel biçimde

d) Konuyla ilgili uzman bulmanın zorlukları. (Konuşma terapisti, davranış terapisti, fizyoterapist, pedagog v.s. gibi)

e) Normal çocukların anne ve babalarının, olumsuz yönden etkilenebilirler diye, çocuklarını bu tür karma okullara göndermek istemeyebilmeleri.

Bu saydığımız aksaklık ve zorlukların hiçbiri, giderilmesi olanaksız konular değildir. Gerek özel eğitim alan, gerekse normal çocukların anne ve babaları, okulda verilecek grup terapileri yoluyla, kitle iletişim araçlarının etkisi kullanılarak eğitilebilirler. Özel eğitim alması gereken çocuğun yapısı, psikolojik durumu, gereksinmeleri, hastalıkları anlatılarak, hem çocukların hem de ebeveynlerin karşılıklı dayanışması kurulabilir. Uzun vadeli bir proje ve plan ise, ekonomik sorunu ve uzman sorununu çözebilir. (Bu uzmanları yetiştiren okul kapasiteleri artırılarak, uzmanların bu okullarda uygu-

Foto: Tolan Arlıhan

Güzin Demirbilek öğrencileri ile birlikte

Bir özel eğitimci: Güzin Demirbilek

"ÇOCUKLARA, ANNE GÖRÜNÜMÜNDE BİR EĞİTİMCİ OLMAK ZORUNDAYIM"

1925'te Edirne'de doğdu. 1944 İstanbul Çapa Kız Öğretmen okulunu bitirdi. Daha sonra D G S A heykel bölümüne devam etti. 30 yıl normal çocuklara öğretmenlik yaptı. 6 yıldır Gültepe İlkokulu özel alt sınıfında öğretmen olarak görev alıyor. Bu sınıfta çeşitli zeka düzeyinde olan, bunun yanısıra konuşma bozukluğu, hareket bozukluğu olan (spastik) 20 çocuğa eğitim veriyor. Özel eğitim konusundaki araştırma ve çalışmaları devam ediyor.

Soru: Bize özürlü çocuklar hakkındaki genel eğitim politikamızı anlatır mısınız?

G.D: Sınıfa girdiğim zaman anne görünümünde bir eğiticiyim. Bunun anlamı çocukları tek tek ele alarak, sevmemdir. Onları sevmeniz de yetmez; sevginizi onlara en iyi şekilde göstermeniz gerekir. Bu sevgi gösterimi övgü dolu, teşvik edici sözler, öpme, sarılma ve çocuğa değer verilme ile gerçekleşir.

Çocuğu sevdiğinizi anlatmanın çeşitli yolları vardır. Öğretmen bunları duruma göre kullanmasını bilmelidir. Çocuk kirli elleriyle tuttuğu erimiş bir şekeri getirip size verebilir. Siz de "aa, bu benim en sevdiğim şeker, canım ne zamandır bu şekeri istiyordu, sen en çok bu şekeri sevdiğimi nereden bildin, ben bu şekeri çok aradım ama bulamamıştım. Fakat şimdi açım sonra yiyeceğim." dediğinizde çocuk mutlu bir şekilde yerine oturacaktır. Aynı zamanda size güvenmiş ve çalışmaya istekli.

Bu çocukları eğitirken uyguladığım ödüllendirme sistemi yine sevgi temeli

Ben eğer çocuk takla atarken düşeceğini hissedersem ona hiç sezdirmeden ben de takla atarken düşerim. Çocuk düşünür ki, bu hareketi öğretmenim denedi yapamadı, öyleyse bu hareketi yapamayan yalnız ben değilim.

Özürlü çocukların eğitiminde eğitici çocuğun yaşayarak öğrenmesine ağırlık vermelidir. Yaşayarak öğrenme; çocuğun tüm duyularını kullanarak öğrenmesidir. Çocuk "elmayı" öğreniyorsa, bunu görmeli, koklamalı, ellemeli ve tatmalıdır. Böylelikle öğrenmenin içine görme, tatma, koklama, elleme duyumları gireceği için öğrenme daha kolay ve kalıcı olacaktır. Bu öğrenme yöntemi özürlü çocuklarda (özellikle geri zekalı çocuklarda) temeldir.

Bu çocukların eğitiminde bir diğer yön de eğiticinin amaçlı davranmasıdır. Eğitici her hareketinde çocuğa yeni birşey öğretmeyi veya öğrendikleri bilgileri pekiştirmeyi amaçlamalıdır. Diyelim ki öğrenciler eve gitmek için hazırlanıyorlar ve bir kız öğrenci saçını tarıyor. "Hadi çocuklar hep birlikte sayalım şığa doğru giden çeşitli dersleri içermektedir. Bu dersler teorik nitelikte olduğu gibi, çocuğa öğretiminin sonunda meslek kazandıracak dersleri de içerebilir.

Teorik ve mesleki derslerin seçimi; çocuğun düşünceleri de gözönünde bulundurularak uzmanlarca gerçekleştirilebilir. Uzmanlar (okul psikoloğu, mesleğe yöneltme uzmanı, doktor, pedagog) çocuğun ilgi, yetenek, beceri, başarı ve zihin seviyesini sürekli gözlemler, çeşitli testlerle saptayacak öğrenciyi yönlendirebilir. Çocuk, temel eğitim için gerekli bilgi ve deneyimi kazandıktan sonra, yukarıdaki kriterlere göre mesleki ve teorik derslerini seçebilir. Dersler kolaydan zora ve kapsamlıya göre sıralanacağından, çocuk kendi özelliklerini düşünerek seçimini yapacağından, başarı da daha yüksek olabilir.

Böyle bir sistem içinde özel eğitim görmesi gereken çocuk, zaman zaman normal çocuklardan farklı bir eğitim alacaktır. Ama bu farklı eğitim, yine aynı okulda ve normallerden soyutlanmadan gerçekleştirilebilir. Özel eğitim alması gereken çocuklar, önce özürlerine veya özel eğitim alacakları konulara göre gruplandırılabilir. Bu gruplaşmadan sonra çocuk, kendisi gibi olan çocuklarla birlikte özel eğitim görebilir. Çocuğun özel eğitime gereksinme duyması, onun diğer bazı derslerde başarısız veya yeteneksiz olacağı anlamına gelmeyeceği için, özürünün engel teşkil etmediği dersleri normal çocuklarla birlikte okuyabilir. Hatta süreç içerisinde, özel eğitimle kazandığı beceri ve öğretim tekniklerini kullanarak, normal çocuklarla aldığı ders sayısı artabilir.

Yalnız bu aşamalı ve seçmeli bir ders sistemi için özel eğitim alacak çocuğun, bazı ön koşullara sahip olması gerekmektedir. Bu ön koşulları şöyle sıralayabiliriz:

a) Çocuğun en az eğitilebilir derecede bir zekâya sahip olması.

b) Çevredeki normal çocuklara zarar verecek derecede uyumsuzluğunun olmaması. (Aşırı saldırganlık gibi.) Bu çocuklar da kısa süreli hazırlayıcı bir terapiden sonra, normal çocuklarla birlikte eğitim görebilirler.

c) Çocuğun eğitimini önleyecek derecede sürekli ve aşırı bir hastalığının olmaması. (Herhangi bir alete bağlı olarak yaşamını sürdürmek zorunda olan çocuklar gibi.)

Yukarıdaki ön koşulların dışında kalan tüm çocuklar, böyle bir sistem içinde eğitilebilirler.

Konuyu daha açık bir şekilde görebilmek için sanırım, bazı örneklerle açmak yararlı olacaktır. İşitme özürü olan bir çocuğu alırsak, bu çocuk, işitme eğitimi için gerekli dersleri, kendi gibi özürü olan çocuklarla birlikte görebilir. Gelişim seyri içinde, işitme eğitiminin yardımıyla, işitsel bilgilenmenin ağır bastığı sosyal, fen gibi dersleri bile normallerle birlikte okuyabilir. Böylece özürünün yarattığı aksaklıklar da süreç içinde azaltılabilir

verdiğimiz bu sistemi, neden savunuyoruz, bu sistem gerek normal, gerekse normalden çeşitli derecelerde sapma gösteren bu çocuklara neler kazandıracaktır, sorusu akla gelebilir. Bu soruları şöyle yanıtlamak mümkündür:

a) Normal çocuklarla birlikte olan, onlar tarafından soyutlanmadığını, özürü veya farklılığı dolayısıyla kendisine değişik davranılmadığını gören çocuk, özürünü önemsemeyecek, böylelikle çeşitli handikaplardan da(1), sıkıntılardan da ve diğer duygusal sorunlardan da kurtulabilecek ya da bu sorunların ortaya çıkıp uyumsuzluğa yol açması önlenebilecektir. Hiç değilse çözümü daha kolaylaşabilecektir.

b) Çocuk, toplumca kabul edildiğini, kendisine değer verildiğini, normal çocuklardan bazı konularda farklı olsa da bunun sevilme ve değer kazanmasına engel taşımaişleyecek, mükemmel ve olumlu sonuçlara hemen ulaşılacak denemez. Bu sistemde gerek ilk kurulduğunda, gerek uygulamalar sırasında bazı aksaklık ve zorluklar çıkacaktır. Bu zorluk ve aksaklıkları da şöyle sıralayabiliriz:

a) Özürlü çocukların böyle bir sisteme uyum sağlamada karşılaşabilecekleri sorunlar. (İlk zamanlar kendini normal çocuklar arasında farklı hissetme, onlar gibi başarılı olacağına inanmama gibi.)

b) Normal çocukların özürlü çocuklara olumsuz davranışları. (Dışlama, aşırı yardım, acıma gibi.)

c) Sistemi kurmanın zorluğu. (Ekonomik açıdan pahalı bir sistem olması, çocukların gereksinmelerine göre gerekli materyallerin temini, sistemin kurulmasının ve tam olarak işler hale gelmesinin uzun zaman alabileceği gibi.)

lamalı pratik çalışmaya katılıp sistemi tanımaları sağlanarak v.s.)

Özel eğitimin normal çocukların da okuduğu bir okul içinde gerçekleştirilmesini savunmak demek, ayrı okulların çocukları eğitmediğini söylemek demek değildir. Ya da ayrı okul sisteminin, bu çocuklara hiçbir yarar getirmediği anlamına gelmez.

Amaç özel eğitim alması gereken çocukların topluma uyumlu, üretken, düşünen ve yaratan bir birey olarak kazandırılması ise bu iki ayrı sistem, önce bir deneme okulu kurularak, burada yapılacak karşılaştırmalı araştırmalarla denenebilir. Daha sonra da bu araştırmaların karşılaştırmalı sonuçları gözönüne alınarak, kesin bir karara varılabilir.

---

(1) Handikap: Çocuğun özüründen dolayı, gelişiminin çeşitli evrelerinde görülen sınırlamalar, aksaklıklar.

Konu üzerine söyleşiler

LEVENT MUSLUOĞLU (Öğrenci 13 yaşında)

Özel eğitim alan bir çocukla arkadaşlık etmek ister misin? Biliyorsun, özel eğitim alan çocukta konuşma bozukluğu, görme bozukluğu, zekâ geriliği, işitme bozukluğu, hareket bozukluğu, ortopedik bir bozukluk, sürekli bir hastalık, davranış bozukluğu gibi özürlerden biri veya birkaçı olabilir. Biz bu özürlerin olduğu çocuklara, özel eğitime gereksinmesi olan çocuklar diyoruz.

İsterim.

Onlara nasıl davranırdın?

Acıma duygusu olmadan, ona acıdığımı sezdirmeden severdim, onu diğer arkadaşlarımdan ayırt etmemeye çalışırdım.

Bu çocukların en çok nelere gereksinmesi vardır?

En önemlisi sevgi, sevgi isterler, onların oynayabileceği oyunları oynamak, onunla arkadaş olmak onu çok mutlu eder. Hem bence sakat insanların duyguları daha fazladır. Daha çabuk üzülürler. Onlara daha fazla yakınlık göstermemiz gerekir.

Bu çocuklar normal çocuklarla birlikte mi eğitim görmelidir, yoksa ayrı bir okulda mı eğitilmelidirler?

Bizim yanımızda okurlarsa anlayamazlar, hem bazı arkadaşlar onları sevmez, arkadaşlık etmek istemezler, alay edebilirler, bu da onları üzebilir.

MEHMET YAZICI (Bakkal, 38 yaşında, İlkokul mezunu, 3 çocuk babası)

Özel eğitim alması gereken bir çocuğunuz olsaydı, ona nasıl bir eğitim vermeyi düşünürdünüz? (Aynı açıklama yapılmıştır.)

Ilkin ev içinde eğitim, sonra dışarıdan yardım isterdim. Komşular, doktor gibi. İlk başta insana kompleks gelir, çocuğum sakat diye üzülür ama sonra kabullenir. Ona elimden gelen tüm eğitimi vermeye çalışırdım.

Bu çocuklara normal çocuklar nasıl davranmalı, siz bu konuda çocuğunuza ne öğütlerdiniz? Çocuğunuzun onlarla arkadaşlık etmesini ister miydiniz?

Onlarla arkadaş olmalılar. Kendi çocuğum onlarla alay ederse kızarım. Kendi çocuğumun da onlarla arkadaşlık etmesini isterim. Hem normal çocuklarla hem de özel eğitime muhtac çocuklarla.

SEVİM PARLAK (Ev hanımı, İlkokul mezunu, 28 yaşında)

Çocuğunuzun adı ve soyadı nedir? Şu anda hangi ilkokulda okumaktadır?

Murat Parlak. Gültepe İlkokulu özel alt sınıfında okuyor.

Çocuğunuzun geri ve spastık olduğunu ne zaman anladınız?

18 günlükken ateşli hastalık geçirmişti, fakat anlaşılmıyordu. 8 aylıkken tam anlamıyla anladım. Yemek yediğinde lokmayı ağzına değil, kulağına götürüyordu.

Güzin Demirbilek'in sınıfına verdiğiniz zaman çocuğunuz ne durumdaydı?

Hiç konuşamıyordu. Elleri ve ayakları tutmuyordu. Vücudunda kasılmalar vardı, ayakları ve elleri çarpıktı. Okula sırtımda getirip götürüyordum. Sokağa çıkamıyor, oyun oynayamıyordu. Bu yüzden de hiç arkadaşı yoktu. Yemek yiyemiyordu.

Bu sınıfta ne kadar süredir bulunuyor ve çocuğunuzda ne gibi değişmeler oldu?

5 senedir. Yani şu anda 13 yaşında. Okula başladıktan 1 sene sonra konuşmaya, ellerini kullanmaya, sallanarak da olsa adım atmaya başladı. 2. senenin başında yürüyordu ama ben elinden tutarak destek oluyordum. Konuşması iyice ilerlemişti. 3. sene Güzin hanımın tavsiyesiyle okula yalnız gitmeye başladı, ben de karşı kaldırımdan kendimi ona göstermeden izledim, bir sene öyle sürdü. 4.sene kendi başına gidebilecek duruma geldi. Burda söylemek isterim ki evle okul arası 20 dakika ve yokuştur. Çocuğum buna rağmen gidebiliyor. Şu anda kendi ihtiyaçlarını kendi başına karşılayabiliyor. Yemek yiyebiliyor, parmakları dahi tutmazken, kendi giyinip soyunabiliyor. Tuvalet ihtiyacını kendi başına karşılayabiliyor, resim yapıp şarkı söyleyebiliyor. Hatta yazı yazıp, arkadaşlarıyla futbol bile oynuyor. Evin bakkal alışverişini de kendisi yürütüyor.

Siz bir anne olarak, özürlü çocukların annelerine ne gibi önerilerde bulunmak istersiniz?

Çocuktan sevgisini eksik etmeyecek, sevgisini her yönüyle belli edecek. Onun gelişmesi için her türlü fedakârlığı yapacak ama bu fedakârlık çocuğu aşırı koruma olmamalı. Çocuğa, dokunma, yapma, hareket etme dememeli. Ayrıca eğitici ile her yönüyle işbirliği içinde olmalı, ondan bilgi almalı. Kimi zaman bir anne olduğunu unutarak ona bir öğretmen gibi davranmalıdır. Örneğin konuşma eğitimi için Güzin hanımın çalışmalarına yardımcı olarak ben, evde tabağa reçel koyup yalattım, evde sık sık, tane tane onunla konuştum. Ayrıca çocuğumu her yere götürdüm. Ondan hiç utanmadım ve gizlemedim. Bu sayede çocuğumun çok arkadaşı oldu. Ben bunları yaparak çocuğumu çok geliştirdim. Diğer anne ve babaları da, eğer böyle çocukları varsa yukarıdaki gibi davranmalarını öğütlerim

üzerinde yükselir. Bu ödüllendirme çocuklara çalışma azmi, yapıcılık, becerilerdeki gelişmeyi ve faaliyetlerdeki isteği arttırır. Diyelim ki çocuk yaptığı bir resmi yada yazdığı bir yazıyı size göstermeye getirmiş. Sınıfta heyecan yaratarak (ayağa kalkma, yüksek sesle, övme, alkış) duvarlarda çocuğun çalışmalarını teşhir etmek, başarısını belirtmek öpmek şeklinde çocuğun çalışması övülebilir. Ama bununlada yetinilmeyerek çok güzel olmuş ama sen daha iyisini yapabilirsin, bak kalemi böyle tutarsan şöyle bir harf oluyor, ama böyle tutarsan şöyle bir harf oluyor, hangisi güzel? denilebilir. Böylelikle çocuk hem yaptığı ödevle gurur duyar, başarmanın zevkini tadar, hemde daha doğrusu nasıl yapılıyor bunu öğrenir

Özürlü çocuklara verilecek ceza iz yaratmamalıdır. Özellikle ciddi zeka geriliği gösteren çocuklara hiç ceza verilmemelidir. ceza ancak çocuk karşısındakine kasıtlı bir hareket yapıyorsa verilmeli. (Çocuk oyunda arkadaşına tekme atmışsa) sınıfla birlikte karar veririz- olayı görenler görgü şahidi olur. Eğer kasıtlı, bilerek tekme attığı kesinleşirse, "Sen arkadaşına bilerek tekme attın, oyun oynamasını iyi bir şekilde öğrenene kadar 5 oyun seyret- 6. oyunda oyunu kurallarına göre oynayacağına inanırsan girersin." Eğer çocuk hatasını anlamışsa "sen hatanı anladın onun için 2 oyun seyret. 3. oyunda girersin." derim. Burada çocuğun ne hata yaptığı açıklanmalı hatasının sonuçları, (arkadaşının acı çekmesi gibi) gösterilmelidir.

DERSİ HİSSETTİRMEMEK...

Özürlü çocukların eğitimi tamamen bir oyun havası içinde olmalıdır. Dikkat sürelerinin kısalığı, dağınıklı ve disipline etmenin zorluğu düşünüldüğünde, normal çocuklara uygulanan ders programı ve sistemi bu çocuklara uygulanamaz. Çocuk ders çalıştığını hissetmeden, oyunla, severek, isteyerek öğrenmelidir. **"Şimdi matematik dersini işleyeceğiz"** değil, **"Gelin bakalım şurdaki fındıkları birlikte sayalım, onar onar gruplara ayıralım ondan sonra fındıkları bölüp yiyelim"** gibi.

Yalnız bu oyunlarda dikkat edilmesi gereken bir nokta vardır. O da çocuğun özüründen dolayı, istenen verimi gösterememesi halinde kırıklığa uğramaması, alay konusu olmaması. Bunun için çocuğu iyi bir şekilde gözlemek gerekir.

bakalım arkadaşınız kaç kerede saçlarını düzgün tarayacak doğru bilen sakızı alır." Böylelikle çocuk giyinirken, taranırken bile öğrendiği bilgileri yinelemiş olur."

Özürlü çocukların eğitiminde ona öğretecekleriniz somut, anlamlı ve onun yaşamı ile ilişkili olmalı. Böylelikle çocuk öğretmek istediklerinizi daha rahat kabul eder ve benimser. Eğitici özürlü çocukları eğitirken aşırı titiz olmamalıdır. Çocuktan aşırı titizlik istenirse çocuk kendi intizamına dikkat etmekten başka şeylerle ilgilenmeye fırsat bulamaz. Çocuk serbest ve rahat olmalıdır.

Sınıfta disiplinin sağlanması için belli bir baskı uygulamıyorum. Çocukla girdiğim ilişki sevgi ve güven temeli içinde yükseldiği için baskıya gerek kalmıyor ayrıca.

Siz çocukları yeterince meşgul ederseniz, onlarla ilgilenirseniz, sınıfta genel huzuru bozacak davranışlar görülmez.

SORU: Çocukları sosyalleştirmek için ne gibi çalışmalarınız var.

Sınıftaki sosyal ilişkiler oldukça iyidir. Çocuklar birbirlerini korur ve severler. Ellerindeki yiyicekleri birbiriyle paylaşır, yardımlaşmaya çalışırlar.

Sınıfta herhangi bir arkadaşları gelmediği zaman, "aa çocuklar B adlı arkadaşınız sınıfa gelmemiş, ne oldu acaba bilen varmı sizden ayrı kaldığına ne kadar üzülmüştür." diyerek önce onları meraklandırdıktan sonra, **akşam** okul çıkışı sınıftaki çocukları da alarak gelmeyen arkadaşın evine giderek, sınıfın da ilgisini çekmeye çalışırım. Yine işbölümü ve paylaşmayı öğretmek üzere sınıfı temizleriz. Fakat bu temizleme olayında "herkes kendi sırasını temizlesin" derseniz, belki çocuk temizliği öğrenir ama paylaşmayı, işbölümünü öğrenemez, bencil olur. Onun yerine **"Hadi bakalım çocuklar sınıfımız güzel olsun 2 kişi camları, 5 kişi sıraları, 1 kişi tahtayı"** gibi bir işbölümü yaparsanız, çocuk arkadaşlarıyla dayanışmayı öğrenir.

Sorumlulukları geliştirmek üzere ise sınıfta herkesin görevi, statüsü vardır. Kimi sınıfın kraliçesidir, kimi ablasıdır, kimi ödev toplama görevlisidir gibi. Böylelikle çocuk kendini yetişkin yaşamına da hazırlar, görevlere sorumluluklara alışır.

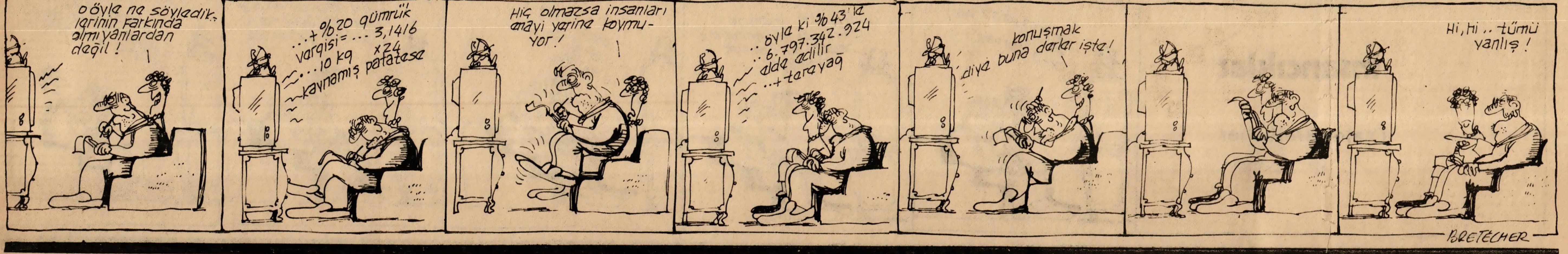
o öyle ne söyledikl erinin farkında olmıyanlardan değil !
..+%20 gümrük vargisi=... 3,1416 ...10 kg x24 kaynamış patatesa
Hiç olmazsa insanları anayi yerine koymuyor !
.. öyle ki %43'le .. 6.797.342.924 alda adilir ..+tarayağ
konuşmak diye buna derler işte!
Hi, hi .. tümü yanlış !
BRETECHER

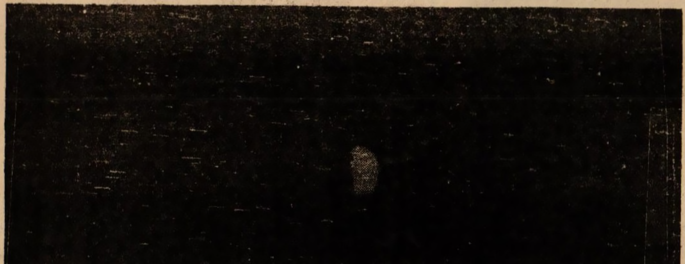

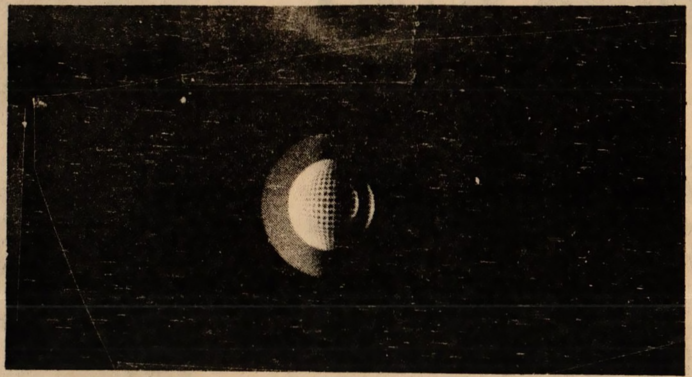

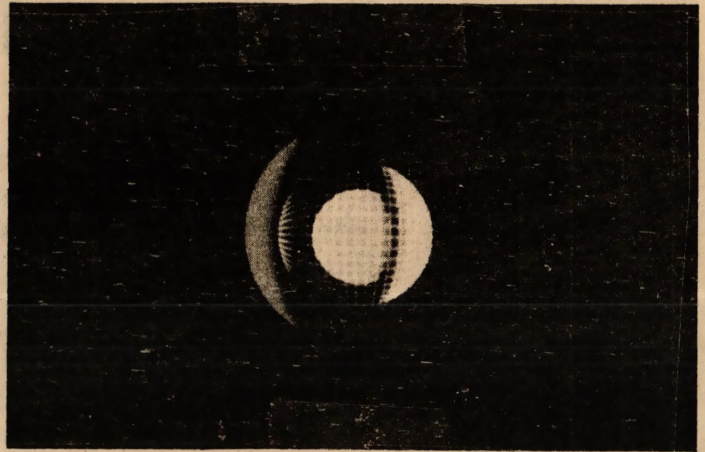

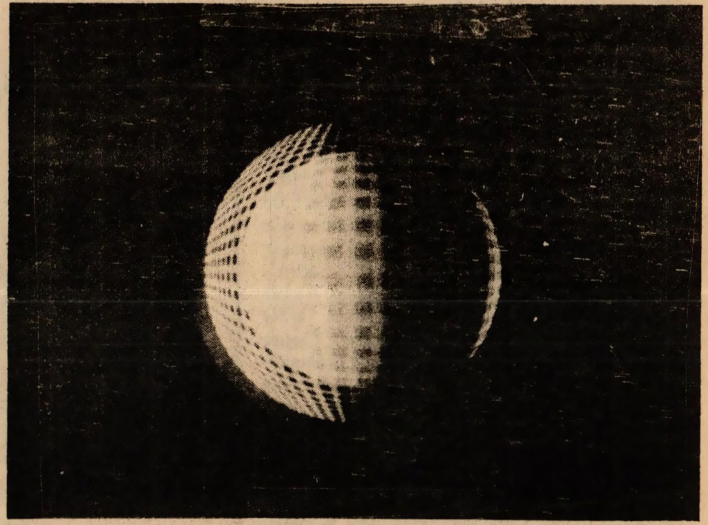

UZAYDA KARA DELİKLER

VEHBİ BELGİL

Beş küsur yıl önce "**Uzayda kara delikler**" konusunda Cumhuriyet Gazetesi'nde (6 Kasım 1977) yazdığım bir yazıda bunlara "**Uzayda Yutucu Uçurumlar**" adını vermiştim. "**Kara delikler**"in İngilizce adı "**Black holes**"dur. Fransızlar "**Trou noirs**" diyorlar. Aslında bunlara "**Uzayda yutucu kara delikler**" demek daha uygun olur. Çünkü kara deliklerin özelliği sadece kara olmalarında değil, yakınlarından geçen yıldız, meteor, meteorit gibi şeyleri yutup kendi içlerinde eritmeleridir de...

UZAYDA KARA DELİK NE DEMEK?

Uzay sonu, olmayan bir boşluk olduğuna göre, burada kara deliklerden söz etmek insana çelişkili görünmektedir: Delik, katı maddede bulunur. Boşlukta delik olur mu?

Uzayda "**kara delik**"lerin varlığı son 20 yıl içinde saptanmıştır. Ancak, hemen ekleyelim ki bunları bugüne kadar gören olmamıştır. Aşağıdaki açıklamalarımızdan da anlaşılacağı gibi, bunlar, Astronomi'nin bugünkü durumunda görülmesi imkânsız gök cisimleridir. Ancak, bir şeyin varlığı görünmesine bağlı değildir. Bilimde bir çok gerçekler, yüzyıllarca önce "**varsayım**", "**kuram**" biçiminde ortaya atılmış, bunların doğruluğu yine yüzyıllar sonra saptanmıştır. Yer çekimi fikri Newton tarafından 300 yıl kadar önce ortaya atılmıştı. Böyle bir şeyin varlığı Uzay Çağı'nın açılması ile kanıtlanmıştır. Dünyanın yuvarlaklığı Aristo zamanından beri ileri sürülmekte idi. Bunun kesin kanıtı da Uzay Çağı ile mümkün olmuştur. Hatta, dünyanın tam yuvarlak değil de hafifçe armut biçiminde olduğu da böyle yıllar sonra kanıtlanmıştır.

Uzayda kara delik fikri, 60'lı yılların başlarında ortaya atılmıştır: Yani Uzay Çağı'nın başlamasından 3-4 yıl kadar sonra. (Uzay Çağı'nın başlangıç tarihi olarak, ilk Sputniğin dünya çevresinde yörüngeye sokulduğu 4 Ekim 1957 tarihini kabul ediyorum).

O yıllarda, Sovyetler Birliği bilim adamları olsun, Amerikalı bilim adamları olsun bütün dikkatlerini göğe ve uzaya çevirmişlerdi. İnsanoğlu uzay macerasına atılacaksa göğü ve içindekileri yakından tanımalı idi. İşte bu uğurda yapılan yoğun çalışmalar sırasında üç gök cismi ile karşılaşıldı: 1) Quasar'lar (Kuveyzır okunur), 2) Pulsar'lar, 3) Yoğun X- Işını kaynakları.

Quasar'ların adı "**Yıldız benzeri radyo kaynakları-Quasi-stellar radio sources**" sözcüklerinden parçalar alınarak yapılmıştır. Bunlar 1961'de bulunmuşlardır. Önce, son derece güçlü radyo dalgaları gönderen gök cisimleri biçiminde görünmüşlerdi. İki yıl sonra ilk Quasar'lar teleskoplarla görülebilmişlerdi. (Bunlar hakkında başka yazımızda bilgi vereceğiz). Türkçe'de bunlara "Yıldız Benzerleri" denebilir.

Pulsar'lar 1.3 saniyelik aralıklarla düzenli radyo sinyalleri, yani radyo dalgaları veren gök cisimleri idi.

Üçüncü buluş olan "Yoğun X- Işını Kaynakları"nın varlığı uzay gemilerindeki Astronomi araçlarınca bulunmuştu. Fakat bunlar hakkında daha fazla bilgi edinilememişti. Sonradan bunlara "kara delik" adı verildi. Kara delik, hacmi çok küçük olduğu halde çekim gücü çok yüksek olan gök cisimleri idi. Bu güç o kadar yüksek derecelere ulaşıyordu ki, çevresinde geçen gök cisimlerini mıknatıs gibi kendine çekip yutuyordu.

EİNSTEİN'İN GENEL GÖRECELİK KURAMI

Uzayda kara delik fikrini ilk ortaya atanlardan birisi Einstein idi. Kendisi, 1915'te yayımladığı ünlü kuramında (General Theory of Relativity) bu konuya dokunmuştu. Bilgine göre, uzayda, yanlarından geçen yıldız ışıklarını kendilerine çekecek güçte "çekim kaynakları" vardı. Ancak, Genel Görecelik Kuramı, 1905'de ortaya atılmış olan "Özel Görecelik Kuramı" yanında biraz sönük kalmıştı. Çünkü **Genel Kuram**, laboratuvar deneyleriyle kanıtlanabilecek türden bir şey değildi.

Bununla birlikte, ışığın, çekim gücü ile eğilebileceğinin kanıtlanması için olanak 29 Mart 1919'da doğdu. Bu tarihte güneş tutulacaktı; güneşin arkasındaki parlak yıldızlar daha da parlak görülebilecekti.

Londra Krallık Astronomi Derneği, fırsatı ganimet bilerek, Einstein'in kuramının doğru olup olmadığını saptayacak bir girişimde bulundu. Derhal iki heyet kuruldu. Biri, Batı Afrika'da Gine Körfezi'nin açıklarına, öteki de Kuzey Brezilya'ya gönderildi. Gerçekten de, güneşin kuvvetli çekim gücünün arkadaki yıldızların ışıklarını dirsek biçiminde eğdiği saptanmış oldu... Fakat, sonradan kuram bir kenara bırakıldı, unutulur gibi oldu.

"Kara delikler" buluşu, kurama yeni bir canlılık verdi. Çünkü kara delik olayı, klasik fiziğin ilkeleriyle izah edilemiyordu.

KARA DELİK NEDİR?

Bugün, İngiliz bilgini S.W.Hawking, kara delikler üzerinde en çok kafa yoran ve bu konuda otorite olarak kabul edilen bir bilgindir. Kendisi, kara delikleri şöyle tanımlamaktadır.

Güneşimizin kütlesinden 10 kez daha büyük bir yıldız düşünelim. (Güneşin orta kuşak (Ekvator) çapı dünyamızınkinden 109 kez daha büyüktür.) Bu yıldız, bir milyar yıllık yaşamının büyük kısmında merkezindeki hidrojen atomlarını helyum atomlarına çevirme yoluyla sıcaklık yaratır. Güneşimiz de bu yolla sıcaklık üretmektedir... Helyuma dönüşen hidrojen, helyum olarak kalmaz. Yüksek sıcaklık altında helyum da parçalanır, yine hidrojene dönüşür... Ve bu böylece sürer gider.

Böylece üreyen sıcaklık, yıldızın içinde yarattığı yüksek basınç nedeniyle yıldızın kendi üzerine çökmesini önler: Gaz doldurulmuş bir balonun gergin durması gibi..

Böylece, güneşten 10 kez daha büyük kütlede olan yıldızın yarı çapı güneşin yarı çapından 5 kez daha büyük hale gelir.

Böyle bir yıldızın "üzerinden" kaçış hızı saniyede 1.000 kilometredir. Yani, yıldızın üzerinden dikey olarak uzaya fırlatılacak bir cismin hızı, saniyede 1.000 kilometre hızın altında ise cisim, hızı kesilince, çekim nedeniyle geriye, yıldızın üzerine düşer. Başka bir deyişle, cisim yıldızdan kaçamaz.

Buna karşılık, cismin hızı saniyede 1.000 kilometreden yüksek olur ise, cisim, yıldızın çekiminden kaçarak uzayın derinliklerine dalar.

YILDIZIN ÖLMESİ HALİ

Şimdi, yıldızın merkezindeki yakıtın bittiğini düşünelim. O zaman yıldız sıcaklık üretemeyeceği için basınç da yaratamaz. Basınç yaratamayan yıldız, gazı kaçmış bir balon gibi kendi üzerine çöker. Yani yıldız, kendi çekim gücü altında, kendi ağırlığı altında kendi kendisinin üzerine yığılır: Orta direği çürümüş bir evin, kendi üzerine yıkılması gibi... Ancak, kendi üzerine, çöken yıldızın, bu sırada çekim gücü de artar. Çekim gücünün artması demek yıldızın üzerinden "kaçış hızı"nın da artması demektir. Böylece kaçış hızı, saniyede 1.000 kilometreden 1.500-2.000-2.500... kilometreye yükselir. Yükselme o kadar çok olur ki, yıldızın yarı çapı 30 kilometreye inince çekiş hızı, başka bir deyişle "kaçış hızı", saniyede 300.000 kilometreyi bulur. Işığın saniyedeki hızı da 300.000 kilometre olduğundan, yıldız kendi ışığının kaçmasına da müsaade etmez. Bir cismin görülebilmesi için onun ya kendisinin ışık göndermesi, veya başka bir kaynaktan aldığı ışığı yansıtması gerekir. Çekim gücü saniyede 300.000 kilometreyi bulan yıldız, bu ikisini de yapamayacağı için uzayın ortasında görünmez olur.

Ancak yıldız, yüksek çekim gücü ile sadece kendi ışığını geri çekmekle kalmaz, yakınından geçen çok büyük gök cisimlerini de kendine çekmeye başlar: Dibi delinmiş bir kazandaki suyun döne döne delikten akarken su üzerindeki kâğıt, çöp parçalarını, yine döndüre döndüre, çekip yutması gibi...

Einstein'ın 1905'te ortaya attığı Özel Görecelik Kuramı'na göre, hiçbir cismin hızı ışık hızından yukarı olamaz. Böyle olunca da, kendi ışığını bile yutan yıldız, ışık hızından daha az bir hızla giden gök cisimlerini kolaylıkla kendisine çeker.

İşte yıldız, bu andan itibaren "Kara delik" adını alır. Güneşin kütlesinden 10 kat daha büyük kütledeki bir yıldızın yarı çapı 30 kilometredir. (İstanbul-Halkalı, Ankara-Hasanoğlan arası kadar). Bu yarı çapa **Schwarzchild Yarı Çapı"** denir.

Küçülen yıldızın çekim gücünün artmasını bir örnekle daha iyi açıklayabiliriz: Bir kucak yumuşak kar avuçta sıkıştırıla sıkıştırıla yumruk büyüklüğünde bir kar topu haline getirilirse top, kar gibi yumuşak olmaz, taş gibi sert bir hal alır... Durum, yıldız için de aynıdır.

Burada topun "sert"liği, yıldızın çekim gücünü simgeler.

GÖRÜNMEYENİ GÖRME

Bu durumda kara deliklerin varlığı nasıl saptanacaktır? Evet, kendi ışıklarını bile kendilerine çekip görünmez hale gelen kara delikleri göremiyoruz. Fakat görünmeyen şeyler başka belirtilerle görülebilir. Elektriği göremediğimiz halde varlığını nasıl etkileriyle saptıyorsak, kara delikleri de etkilerinden saptayabiliriz. Dibi delinen kazanın yarattığı çevrinti su yüzündeki çöpleri döndüre döndüre kendine nasıl çekiyorsa kara delikler de, yakınlarından geçen gök cisimlerini çevrelerinde döndüre döndüre yutmaktadırlar. Böylece, biz, yutulan gök cisimlerini inceleyerek kara delikler hakkında bilgi sahibi olabiliriz. Nitekim, çift yıldızlardan bir tanesinin kara delik olması düşünülmektedir. Cygnus X-1 adlı çift yıldız "Yoğun X- Işını" kaynağı olduğundan, bu yıldızın bulunduğu yerde bir kara deliğin bulunduğu kuvvetle tahmin edilmektedir.

BAŞKA TÜRDE KARA DELİKLER

Şurasını da hemen belirtelim ki, kara delikler sadece sönmüş, ölmüş yıldızlardan oluşmamaktadır. Bilginler, evrenin yaratılışı sırasından kalma kara deliklerin de varlığını kabul etmektedirler. Bunlar daha küçüktürler ve evrenin bir çok yanlarına yayılmışlardır. Bunlara "ilk kara delikler" (Primordial Black Holes)ler denmektedir. Biz bunları "Yaratılış kara delikleri" diye adlandırabiliriz.

Kara deliklerin ışık çıkarmadıkları halde nasıl olup da X- Işını yaydıkları konusunu başka bir yazımızda inceleyeceğiz.

ZEKA OYUNLARI

KÜP SORUNU

SOMUT — YAZKO

ÇİFTE ÇETREFİL

TURGUT ONGUN

NASIL ÇÖZECEKSİNİZ?

1. Önce aşağıda tanımları verilen kelimeleri bulmaya çalışın ve her bir harfi bir çizgi

1 İ	2 J	3 M	4 A	5 A	6 B	7 B	8 Ç	9 A	10 Ş	11 E	12 B	13 E	14 B	15 O	16 Ç	17 C

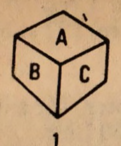

1

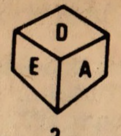

2

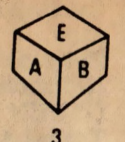

3

Yukarıda aynı küpün üç değişik görünümü var. Her harf, ayrı bir rengi belirtmektedir. "Şekil 1"deki küpün tabanı (A renkli yüzün karşı yüzü) ne renktir?

"SOMUT" sözcüğünden "SOYUT" sözcüğüne geçmek için "M" harfinin yerine "Y" harfini koymak yetiyor. "SOMUT" sözcüğünden "YAZKO" sözcüğüne, her defasında bir harf değiştirip yeni sözcükler bula bula ulaşabilir misiniz? Biz bunu, araya yedi sözcük koyarak yaptık. Ola ki siz daha da kısa bir yol bulabilirsiniz. Deneyin!

S O M U T

__ __ __ __ __

__ __ __ __ __

__ __ __ __ __

__ __ __ __ __

__ __ __ __ __

__ __ __ __ __

__ __ __ __ __

Y A Z K O

YİRMİ ALTILAR

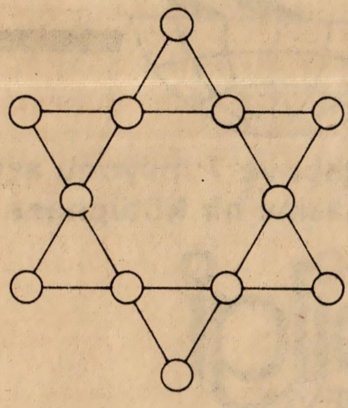

Şu yıldızdaki dairelerin içine 1'den 12'ye kadar sayılardan birer tane yerleştirin; dört dairelik altı sıradaki sayıların toplamları hep 26 etsin!

JACK LONDON'UN YOLCULUĞU

Jack London, ölmekte olan bir arkadaşının bulunduğu kampa ulaşmak için 5 Eskimo köpeğinin çektiği bir kızakla yaptığı yolculuğu şöyle anlatıyor:

"Skagway'den yola çıktık. Yirmi dört saat boyunca köpekler kızağı son hızla çektiler. Sonra, köpeklerden ikisi bağlarından kurtulup kurtlarla birlikte kaçtılar. Üç köpeğim kalınca, hızımız da oranda azaldı. Kampa, planladığım zamandan 48 saat sonra vardık. O iki Eskimo köpeği, kızağı 50 mil daha çektikten sonra kaçmış olsalardı; o kampa, sadece 24 saatlik bir gecikmeyle varacaktık."

Skagway'la kamp arası kaç mildir?

EN İYİ TENİS OYUNCUSU

Bay Sallaraket sürekli olarak tenis oynar; kız kardeşi oğlu ve kızı da sürekli tenis oynarlar.

Bu dört tenisciyle ilgili kimi gerçekleri sunuyoruz:

1. En iyi oyuncunun ikiz kardeşiyle en kötü oyuncu karşıt cinsiyettedirler.

2. En iyi oyuncuyla en kötü oyuncu yaşıttır.

Pekâlâ, bu dört kişi arasında, en iyi oyuncu kimdir?

İPUCU: Kaç kişi aynı yaştadır?

ÇAPRAZ BULMACA

SALİM SARAÇ

SOLDAN SAĞA

1. Günümüz öykücülerinden Afet Ilgaz'ın Türk Dil Kurumu 1965 Öykü Ödülünü alan kitabının adı, tek sözcük. 2. Kişinin, her türlü yönetimsel bağdan kurtulmasını kabul eden politik ve sosyal yöntem, başsızlık. - Normal sayılan ölçüleri aşan. 3. Müslüman ülkelerinde oturan Yunan asıllı kimse. - Bir üniversitemizin adının kısa şekli. 4. Latin şairi Ovidius'un anlattığı bir çiçek öyküsünün kahramanı. - Tanrı Apollon'un canciğer arkadaşıdır, Latince'de sümbül anlamına gelir. 5: Yaşça denk, yaşıt. - Türkçe'de olumsuzluk eki. - Çağdaş Sovyet şiirinin en güçlü adlarından Andrey Voznesenski'nin dilimize çevrilmiş bir yapıtının adı. Kitap aynı adı alan tek şiirden oluşmuştur. 6. (Tersi) Öğütülerek toz haline getirilmiş tahıl. - Bir kimsenin yapmaya ya da ödemeye borçlu olduğu şeyi göstermek için imza ettiği resmi belge. 7. (Tersi) Çok miktarda yemek pişirmeye ya da bir şey kaynatmaya yarayan, büyük ve kulplu kap. - Oğuz boylarında erkek çocuklara Dede Korkut'un taktığı... 8. İrlanda'da yönetime karşı savaşım veren bir örgütün kısa adı. - Başına geldiği sıfatlara üstünlük anlamı kazandırır. - Yeryüzü ve gökyüzündeki nesnelerin tümü, evren. 9. (Tersi) Bir düzlemin başka bir düzlemle kesişmesinden doğan arakesit. - Yapılan bir işin kötü görüldüğünü bildirir söz söylemek. 10. (Tersi) Anadolu'nun da içinde bulunduğu Ortadoğu'nun kıtasal adı. - Akanyıldız. 11. (Tersi) Suçun bağışlanması. - Sert kabuklu, tepesi çanaklı, içinde sulu taneler taşıyan bir yemiş. - (Tersi) Kenar, kıyı, dağ sırtı. 12. (Tersi) Bir metnin anlamı, kavramı. - Yaşar Kemal'in, Çukurova yöresinde bir kaymakamın yaşamını ~~kona~~ alan romanı.

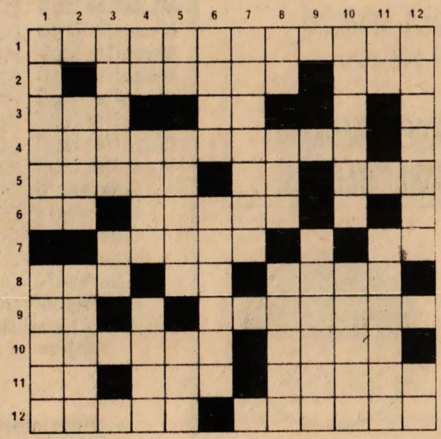

YUKARDAN AŞAĞIYA

1. Geçen yıl yitirdiğimiz, gazetelerde fıkra türünün bizde ilk temsilcisi olan bir fıkra yazarımızın ön adı. - Bağıl, bağıntılı, göreli. 2. İnsan ve hayvanlarda bitkisel yaşamın sürüp gitmesiyle birlikte, dış dünyayla olan ilişkisinin kesilmesi durumu. - Pezeta'nın dörtte bir değerinde İspanyol parası. 3. Herkesin kolayca gelip çattığı, hıncını kendisinden aldığı kişi anlamına gelen bir deyimin ilk sözcüğü. - (Tersi) Bilincin, irade ve heyecan karışmadan, algılama ve düşünme kısmı. 4. Bir şeyin esas tutulan yüzünün baktığı yerin yakını. - Beş ayrı parçadan oluşmuş atlama aracı. - Bir birimi oluşturan bölmelerden her biri. 5. (Tersi) Yüz metre kare tutarında yüzey ölçü birimi. - Cılız, zayıf, güçsüz. - Ad, ün. 6. Demiryolu katarı. - Kendisine yapılan iyiliğin değerini bilmeyen. 7. Anormal davranışlarda bulunanlara halk arasında söylenen deyimlerden birinin ikinci sözcüğü. 8. Türkçe'de ad soylu sözcüklere gelerek kök ya da gövdedeki kavrama 'sahip' olunduğunu bildiren sıfatlar kuran bir ek. - Telefon, telgraf, televizyon gibi aygıtlarda iletişimi sağlayan yol. - Gelenek. 9. Sık sık olan, olagelen. 10. Kırlangıçbalığı familyasından, iskorpite benzer, eti çok beğenilen dikenli ve çarpıcı bir balık. - Belirti, ipucu. 11. Kahraman, yiğit ve aynı zamanda yetenekli anlamına gelir. (Tersi) Ayıplama. 12. 1854-1891 yılları arasında yaşamış ünlü bir Fransız şairinin adı. - (Tersi) İki borunun birleştiği yer.

üstüne gelecek biçimde yazın.

2. Sonra, çizgilerin altlarındaki sayılara göre, bu harfleri bulmacadaki aynı sayılı karelere aktarın. (Dolu kareler cümle sonlarını gösterir.)

3. Bulmacadaki kareler harflerle doldukça, kimi kelimeler belirmeye başlayacaktır. O zaman, bulmacadaki harfleri çizgilerin üstüne taşıyarak, tanımlarından çıkaramadığınız kelimeler varsa, onları da bulabilirsiniz. (Bulmacadaki karelerin sağ üst köşelerindeki harfler, tanımlar dizinindeki harf sırasını göstermektedir.)

4. Bulmaca tamamlanınca, karelerde, bir yazarımızın yazısından bir alıntı bulacaksınız. Tanımlar bölümünde ise, bulduğunuz kelimelerin ilk harflerini yukarıdan aşağıya okuduğunuzda, bu yazının yazarının adı soyadıyla, alıntı yapılan kitabının adını göreceksiniz.

34 E	35 E	36 E	37 E	38 A	39 Ğ	40 G	41 Ğ	42 G	43 D	44 E	45 I	46 H	47 A	48 Ğ	49 L	50 Ç
51 C	52 E	53 İ	54 J	55 E	56 E	57 D	58 F	59 K	60 F	61 I	62 Ç	63 K	64 M	65 G	66 Ğ	67 G
68 F	69 D	70 N	71 Ğ	72 F	73 F	74 G	75 H	76 S	77 H	78 E	79 H	80 I	81 İ	82 N	83 N	84 I
85 R	86 N	87 H	88 H	89 E	90 I	91 İ	92 P	93 P	94 G	95 M	96 I	97 S	98 I	■	99 P	100 S
101 S	102 I	103 G	104 O	105 Ş	106 G	107 Ğ	108 H	109 S	110 J	111 J	112 I	113 K	114 İ	115 Ö	116 S	117 H
118 Ö	119 S	120 Ö	121 M	122 Ö	123 K	124 O	125 Ş	126 İ	127 M	128 K	129 P	130 R	131 T	132 Ö	133 L	134 O
135 M	136 T	137 S	138 S	139 T	140 S	141 N	142 L	143 O	144 T	145 T	146 P	147 R	148 P	149 Ş	150 T	151 T
152 R	153 İ	154 T	155 N	156 Ö	157 P	158 Ö	159 Ş	160 S	161 Ö	162 L	163 S	164 Ş	165 Ş	166 R	167 T	168 Ş
169 T																

Tanımlar

A) Ermeni asıllı Amerikalı oyun, öykü, roman yazarının soyadı	29 4 5 22 47 9 38
B) "Dersu Uzala" adlı filmi ülkemizde de gösterilmiş olan Japon yönetmenin adı	12 6 7 21 14
C) Tersi yaşlık, nem	51 30 17
Ç) Ünlü bir aktörümüzün soyadı	16 33 8 50 62
D) Buğdayın saptan ayrılması işi, bu işin yapıldığı yer	43 24 57 31 28 69
E) Murat Belge'nin yönettiği eski bir dergi (İki kelime)	55 18 78 20 11 37 52 13 35 89 34 44 36 56
F) Türk şiirinde bir akımla, Asım Bezirci'nin bir kitabının ilk kelimeleri	58 60 68 73 25 72
G) Sanıkların, yargıcı kabul etmemelerini belirten bir hukuk terimi (İki kelime)	94 40 19 23 74 103 42 67 106 65
Ğ) Irak devlet başkanı	71 48 39 41 66 107
H) Filmlerinden ikisinin adı "Viva Zapata" ve "İhtiras Tramvayı" olan Amerikalı yönetmenin adı soyadı	46 87 108 77 117 79 27 88 75
I) Ünlü bir Amerikan aktörünün soyadı	112 90 96 45 102 84 80 61 98
İ) Kendisine gösterilen sevgiden yüz bulup, aşırı davranışlarda bulunan	1 53 153 126 114 81 91
J) Genellikle resmi yazışmalarda, "bu" işaret sıfatının yerine kullanılır	111 54 110 2
K) Bir geçide adı da verilmiş olan, İstanbul'un eski belediye başkanlarından birinin soyadı	113 59 63 128 123
L) Tambur şeklinde kısa saplı saz	142 32 162 133 49
M) Osmanlılarda bakanlar, vekiller	3 95 121 64 127 135
N) Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanmasını isteyen bir örgütte çalışan	70 86 155 141 82 83
O) ...... top oynanmaz, çünkü araba çarpar	124 143 132 134 104 15 26
Ö) Üzüntüyle derin nefes alış (İki kelime)	115 156 161 122 158 118 120
P) Sinir doktoru	129 93 148 99 146 157 92
R) Alışılan ya da dayanılabilen dereceden fazla	147 166 85 152 130
S) Utanmaz, sıkılmaz rüşvetçi (İki kelime)	76 97 109 101 160 116 100 119 140 137 138 163
Ş) Tarihsel anıtlardaki yazıları çözme bilgisi, yazıtbilim	125 105 165 159 164 149 10 168
T) Eskiden, üstüne oturulup başkasına taşıtılan gezinti aracı	144 151 136 167 145 169 139 150 154 131

(Çözümler 10. sayfada)

KISA KISA

İYİ AKŞAMLAR SAYIN SEYİRCİLER. Jülide Gülizar, Dayanışma Yay. 5, Ankara 1982 160 s. 200 lira.

Nerdeyse bir yarı ömür (25 yıl) "dinleyicisi, seyircisi" olduğumuz Jülide Gülizar'ın okuyucusuyuz şimdi: TRT'de geçirdiği son dönemde yaptığı izlencenin perde arkasını anlattığı İyi Akşamlar Sayın Seyirciler adlı kitapta. 1977 Ekim'inden 1979 Ekim'ine dek haftada en az bir kez ilgiyle, merakla, izlediğimiz BİR KONU BİR KONUK izlencesinin beyaz cam arkasını anlatıyor bu kitapta Gülizar. Kendi deyişiyle: "Her programı 'iyi akşamlar sayın seyirciler' diye gülümseyerek başlattım, 'hoşça kalın sayın seyirciler' diyerek gülümseyerek kapattım. Baştaki ve sondaki bu gülümsemelerin ardında neler olurdu? Nasıl bir kavga dövüş sonrası o ekrana gelirdim? Konuklar neydi, nasıldı? Kimileri nasıl kök söktürürdü?... "Bunları anlatıyor. Tam bir ayna bu kitap: "TRT'de her programcının çilesini anlatan" bir ayna. İzlediklerimizin, dinlediklerimizin ardında yatan büyük emeği, büyük savaşımı, büyük baskıları ortaya koyan bir ayna; bugün bile.

AĞLAMAK VE GÜLMEK, İlhan Selçuk, Dayanışma Yay. 1 Ankara 1982, 128 s. 150 lira.

Gazetelerin ömrü 24 saat, en çok. (Biriktiricileri ve kesikçileri saymazsak.) Gazetelerdeki köşe yazılarının da öyle. (Bilgi ve bilinç dağarcığımıza yaptıkları etkinin günler ve yıllar boyu sürdüğünü göz önüne almazsak.) Bu nedenle gazetelerdeki köşe yazıları kitaplaştırılıyor son yıllarda. **Ağlamak ve Gülmek** bunlardan biri. İlhan Selçuk'un yazdığı 55 köşe yazısını bir araya getiriyor: "Ezop'un lanetli diliyle" konuşan, mizahın keskin bir yergiye dönüştüğü yazılar yazan, genel geçer yanıtlar verilemeyen sorular soran, tabuların üstüne yürüyen bir yazarın ürünleri bunlar.

YÜRÜ BRE HIZIR PAŞA

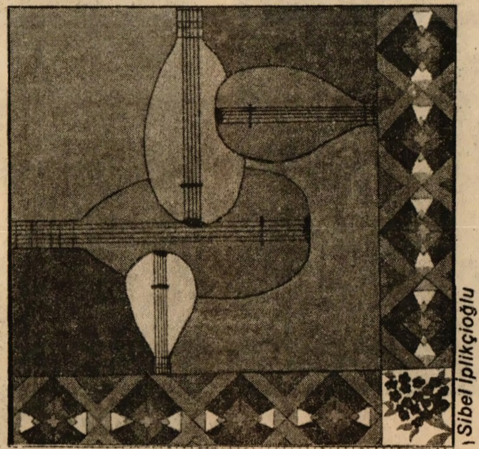

Sibel İplikçioğlu

Yürü Bre Hızır Paşa bize göre çok önemli bir kaynak. Şu dönemin halk şiirini bugün ya da yarın ele almak isteyecek yerli ya da yabancı bir incelemeci rahatça bu kitaba başvurabilecektir. Her ozandan az sayıda örnek verilmiş olması ve her ozanın şiirini geniş boyutlarda açıklayan incelemelerin bulunmaması elbette bir eksiklik. Ne var ki, bu eksiklik ileride pek güzel giderilebilir ve kitap ileriki baskılarında daha doyurucu bir nitelik kazanabilir.

AFŞAR TİMUÇİN

Zahmetsiz masrafsız halkbilimi yapmak bize özgüdür. Pekçok konuda olduğu gibi bu konuda da insanların büyük ölçüde iyi niyetli oluşu zaman zaman hayali gerçekten daha geçerli kılıyor. Gazeteye ilan verseniz, halkbilimi konusunda uzman arasanız binlerce kişi başvuracaktır size, bunlar arasında ninesinden tek bir masal dinlememiş olanlar çoğunlukta olacaktır. Felsefe bile masa başlarında, dar koridorlarda bunalırken halkbiliminin halk kaynağından ayrı bir şey gibi düşünülmesi ne garip. İkide bir bu konuda bir takım saçmasapanlıklarla karşılaşmasak, halkbilimini halkseverlik muhabbeti sayanlarla ikide bir burun buruna gelmesek tepemiz atmayacak. Ama birileri gelip siz genel olarak halkbilimi değil de bizim kendi halkbilimimizi ele almalısınız demiyor mu, işte o zaman yayımdan fırlayıveriyorum. Halkbiliminin kuramıyla ilgili yeterli sayıda çalışmanın yapılmadığı, hele halkımızın değerleriyle ilgili hiçbir geniş çaplı çalışmanın yapılmadığı bir ülkede halkbilimi adına kim neyin hesabını sorar, anlayamazsınız.

En büyük avuntumuz bu alanda bütün bu saçmasapanlıklara inat olarak gerçekten ciddi bir takım çalışmaların seyrek de olsa yapılıyor olmasıdır. Gazeteci ve yazar Süleyman Yağız'ın **Yürü Bre Hızır Paşa** adlı "Yaşayan Halk Ozanları Antolojisi" bu çalışmalardan biri. Süleyman Yağız, kırka yakın "yaşayan" halk ozanının yaşamöykülerini anlatıyor, bu arada şiirlerinden örnekler veriyor. Önsözden anladığımıza göre yapıt bir inceleme kitabı olarak hazırlanmış, 1976'dan bu yana basılmayı bekleye bekleye erimiş, incelmiş, hazırlanışından yedi yıl sonra ancak küçük bir antoloji olarak yayımlanabilmiş.

Yürü Bre Hızır Paşa bize göre çok önemli bir kaynak. Şu dönemin halk şiirini bugün ya da yarın ele almak isteyecek yerli ya da yabancı bir incelemeci rahatça bu kitaba başvurabilecektir. Her ozandan az sayıda örnek verilmiş olması ve her ozanın şiirini geniş boyutlarda açıklayan incelemelerin bulunmaması elbette bir eksiklik. Ne var ki bu eksiklik ileride pek güzel giderilebilir ve kitap ileriki baskılarında daha doyurucu bir nitelik kazanabilir.

Bu kitabı okuduktan sonra şunu düşüneceksiniz: Karacaoğlan'dan bu yana halk şiirimiz ne yönde gelişti? Yazarın savunmacı bir anlayışla ve gevreksiz bir kavga havası içinde yazdığı **Bu kitabın konusu** adlı giriş bölümünde yazık ki bu çok önemli sorunun yanıtını bulamıyoruz. Süleyman Yağız kendisinin de beğenmediği bir tutumu benimseyerek halkı ya da halk şiirini savunmak yerine o sayfalarda halk şiirimizi gelişim çizgisi boyunca yüzeyden de olsa ele alsaydı daha yararlı bir iş yapmış olacaktı. "Bir devletin ya da bir ülkenin nüfusu" diye halk tanımı yapmaya kalkmak da tam anlamında fiyasko. Yazarın dayak atar gibi yaptığı şu belirleme halk şiiri üslubuna hiç gitmiyor: "Çünkü gelenek, sonradan görmenin ve yaşanan gerçekliği gözardı etmenin küstahlığı değildir!" Haydi bakalım! Üstelik yazar geleneği doğru dürüst tanımlamadan, tanıtlamayı "değildir"lerle geliştirirken yapıyor bunu.

Süleyman Yağız'ın kitabı bildiğimiz bir gerçeği bir kere daha doğruluyor. O gerçek de halk şiirimizin büyük halk ozanları çağından bu yana büyük bir gelişim içinde olmadığı, tersine büyük bir gerileme içinde olduğudur. Bu yetkin şiir zaman içinde Osmanlıcanın halk şiirine uzak tadlarını benimserken gerçekte kırsaldan kentsele doğru bir sıçrama yapmaya çalışıyordu. Bu sıçrama çoktandır en kötü biçiminde gerçekleşti. Kırsal alanların en olmadık biçimde iktisadi ve kültürel kaymalara uğramış olmasından geliyordu bu da. Bir Karacaoğlan'daki beğeniyi aramak boşuna artık. Kaymış köylerden kaymış kentlere doğru yöneliş halk şiirinin çanına ot tıkamıştır. Karacaoğlan'dan Seyrani'ye ne değiştiyse, Seyrani'den bugünkülere, adını uzun bir "I" harfiyle bitirenlere de

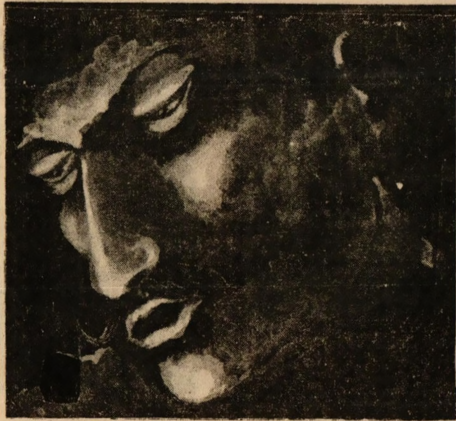

Karacaoğlan

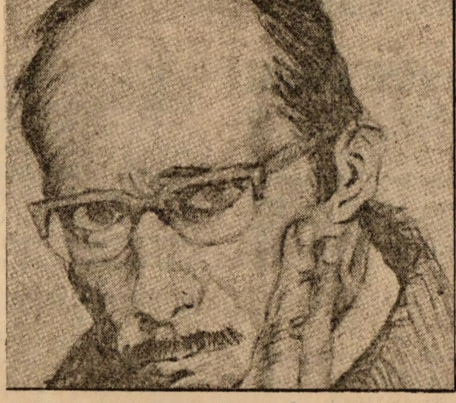

Erzincanlı Âşık Davut Sularî

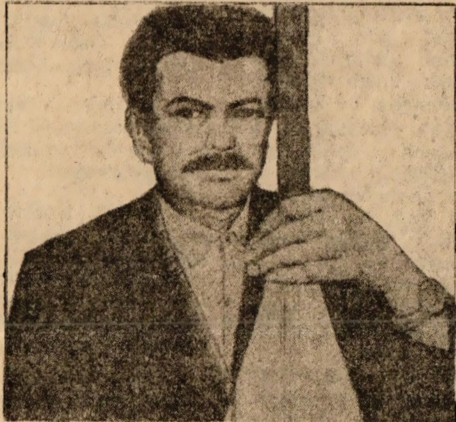

Âşık Hüsevin Çırakman

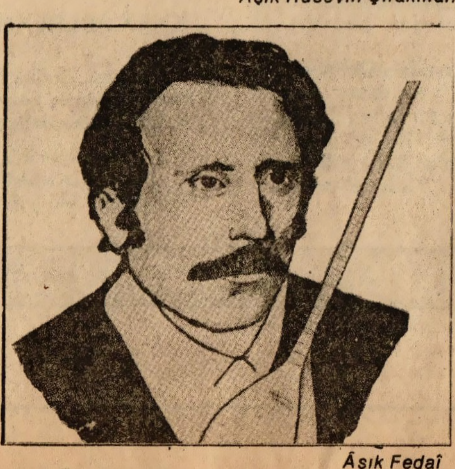

Âşık Fedaî

ORTAK-DİL, KARŞI-DİL

ENİS BATUR

Behçet Necatigil ödülünün hemen ardından Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan bir söyleşide Ahmet Erhan, şiir dili üzerine görüşlerini dile getirdi: "Türk şiirinin ana sorununun, yavaş yavaş içine girmeye başladığımız sanayi toplumunun ilişkilerini bütün boyutlarıyla, onu karşılayan bir dille düğümlendiğini düşünüyorum. Bu ilişkileri yansıtmak kimi arkadaşların söylediği gibi bir karşı-dil de gerektirmiyor bence. Şiirin kaynağı ortak dildedir. Asıl güç olan da o ortak dille yaşanılan çağı karşılamaktır, kanımca."

"**Alacakaranlıktaki Ülke**"yi "başarılı" bir kitap olarak gördüm. İlk okunuşta neredeyse tümüyle kendisini eleveren, sunan bir şiir Ahmet Erhan'ınki. İkinci bir okumaya dayanamıyor oysa: Teksesli olması bir yanda, okura açacağı pencere bırakmaması öte yanda, üretilir bir okumaya elverişli değil bu kitap: Tüketiliyor ve tükeniyor.

Ahmet Erhan'ın kendi şiir dili anlayışını savunması doğal elbette ki; şiir dili anlayışını

bağlanması da doğal: Ortak dili kullanıyor baştan uca. İmdi, şiir dili açısından gözden kaçmayacak sakıncalar doğuruyor bu.

Ortak dili öneren, giderek ondan kaynaklanan bir şiire ulaşan şairin **kendi** şiir dilini nasıl kuracağı ya da kurup kurmayacağı sorusu doğuyor ilk ağızda. Ortak dil, bir bakıma **anonimleşmiş** bir dildir; **fark**'a, farklılığa katlanamaz. Gökçe yazıların okuma yasalarınca çerçevelenmiş, **sarin** ve **elegelir** olma niteliğiyle de **kurumsallaşmış** bir araçtır ortak dil. Anlamı **birimlerinde değil** bütününde oluştuğu için de **hemen anında** iletilebilirlik barındırır.

Mallarmé, herkesin kullandığı sözcükler ile, **gündelik** dilin kişi-dışı kimliğiyle şiir yazanın da Bay Herkes olacağını düşünmüştür. Ne demeye gelir bu?

Bay Herkes, toplumsal katta bireyselliğine, "oluş biçimine" **katlanmış** kişidir: Başkaldırmaz, olsa olsa sızlanır - sızlanmak yasal kılınmış bir haktır kişioğluna. Şairin katlanması ise tanımıyla zıtlaşan bir tavırdır. Eli fileli şair Necatigil, **görünüşte**, katlanmış bir şairdi. Ama bugün belki de tek bir siyasal

yayımlandı: Mehmet Taner'in "**Arka Oda**"sı.

Uyarıcılar dünyasından sökün eden bir sese kulak verelim: gerçekten de arka odadan geliyor. Sanki **çekilmiş**, bir anlamda. Katılmak, ortayere gelip ortalamayı bulmak, kolaylıkla ortaklık kurmak istemiyor, Mehmet Taner'in şiir dili. Edilgin bir tavır mı okuyacağız hemen? Şiirden ne beklediğimize bağlı bu. **Zaten**, yazılmış olanı okumak istiyorsak, şiir takvimi dondurulabilir de.

İmdi, bu dünyaya bakıyor Mehmet Taner'in şiiri. Anlaşamadığı, uzlaşamadığı bir dünyaya karşı "kendi" dilini örgütlüyor.

Sorun, büyük bir olasılıkla **kiminle** "ortak" bir dili paylaşmayı seçtiğimizde düğümleniyor. James Baldwin, "yalnız **Time** ya da **Life** okuyan bir halk, biz karaların dediğini anlayamaz" diyor bir konuşmada. Şairin beyaz derilisine, **gerçek** bir şairse aradığımız, rastlayamazsınız. "Efendilerimizin" diliyle şiir yazamayız, bu efendi **kim** olursa olsun. Şairin tek velinimeti kendisine ayak uydurmayan, onu değişimin sürekliliğinde tutmak isteyen okurdur. Bu söyleşi ise bugünün diliyle, paylaşılır **yumuşakça** kılınan

HAFTANIN KİTAPLARI

ROMAN

Ayaşlı ile Kiracıları
Memduh Şevket Esendal, Bütün Eserleri-1, Bilgi yayınevi, 228 s. 300 Lira.
Çaresizler
Leon Uris (Çev: Mehmet Harmancı), ALTIN Kitaplar, 429 s. 450 Lira.
Aşk Tuzağı
Barbara Cartland (Çev: Bengi Altıncan), ALTIN Kitaplar, 253 s. 250 Lira.
İhtiras
Irvin Shaw (Belkıs Çorakçı), İnkılap ve Aka yayını, 495 s. 450 Lira.
Yaprak Fırtınası
Gabriel Garciz Marquez (Çev: Yaşar Anday), Alan yayıncılık, 139 s. 200 Lira.
Çimen Türküsü
Truman Capote, (Çev: Filiz Ofluoğlu) CAN Yayını, 120 s. 200 Lira
Sürek Avı,
Wilbur Smith (Çev: Nihal Önol) Kelebek yayını, 356 s. 400 Lira
İhanet Çemberi
Steve Shagan (Çev: Melek Kaya) CEP Kitapları 328 s. 350 Lira,
Pedro Paramo
Juan Rulfo, (Çev: Tomris Uyar) CAN Yayını, 120 s. 200 Lira.

İNCELEME/DENEME ARAŞTIRMA

Freud Düşüncesinin Büyüklüğü ve Sınırları
Sigmund Freud, (Çev: Aydın Arıtan) Arıtan yayınları, 214 s. 300 Lira
Taocu Sevişme ve Seks
Jolan Chang (Çev: İlhan Güngören) Yol yayını, 256 s. 350 Lira.
Türkiye Folkloru El Kitabı
Tahir Alangu, ADAM Yayıncılık; 344 s.
Dişlilik Kompleksi
Colette Dowling (Çev: Sevin Okyay) Kelebek yayını, 302 s. 350 Lira.

ANSİKLOPEDİ SÖZLUK

Çağdaş Dünya Ansiklopedisi
7. cilt (Çev: Atıf Şengün - Ayşe Kazangil) Remzi kitabevi, 1800 Lira.
Küçük Osmanlıca- Türkçe Sözlük
Mustafa Nihat Özön, İnkılap ve Aka yayını, 1128 s. 800 Lira.
Türkçe Sözlük
1. Cilt (A-K), TDK Yayını, 600 Lira.

Türk Argosu
Ferit Devellioğlu, 6 . basım, Aydın Kitabevi, 194 s. 250 Lira.

ÇOCUK

kavramış bir şair çünkü. "Ortak dile"

Mehmet Taner

parça yazmamış olan Necatigil'in şiirinin, tepeden tırnağa siyasal bir şiir olduğunu görüyoruz.

Nedeni açık: Ortak dile yanaşmadı Necatigil. Özellikle olgunluk döneminde, " küçük kentsoylu şairin biçimsel oyunları" türünden yorumlar getirilen **kişisel** diline yöneldi. Necatigil'in herhangi bir şiirinin altından imzasını çekin, onu kimin yazdığını hemen bilirsiniz.

Ortak dil bir **uzlaşma** dilidir. Şiir, dilin **bağrından** kopup gerçekleşirken, ya üzerinde anlaşılmış **bir** Anlam'a yenilip katılır, ya da kendi anlam bilimini önerir. Çok **somut** bir muhalefet türüdür şiir. Ama katılarak, uzlaşarak, gününle anlaşarak muhalefet yapamaz.

"**Alacakaranlıktaki Ülke**"yle aynı anda, ülkede ve aynı dil'de bir başka şiir kitabı

bir dille değil, **durmadan** yarına yönelen bir gelecek - dünyanın- gelecek - dili tasarısıyla gerçekleşebilir.

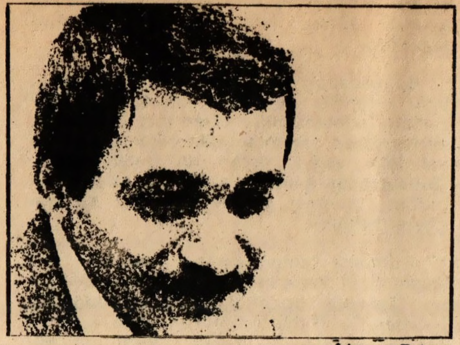

Âhmet Erhan

o değişti: yalının, ilkelin, basitin alanından bilmişliklerin alanına akın. Aşık Veysel'le ciddi boyutlara ulaşmış olan bu akım "yaşayan"larla sürüyor. Zaten bu şairlerin çoğu kırsal yaşamın dar dünyasından kendini kurtarıp kente ulaşmış, kentte halkını seven insanların ilgisine ulaşmış insanlardır.

Süleyman Yağız'ın çalışmasına yeni çalışmalar katılmalı. Köyden kente gelen şiir tutkunlarını yakalamaktan çok köyün kendine özgü havasında hâlâ yalını, ilkeli, basiti şiirleştiren kişileri bulmaya yönelik çalışmalar...

Süleyman Yağız, *Yürü Bre Hızır Paşa*, Üç Çiçek Yayınevi, ocak 1983.

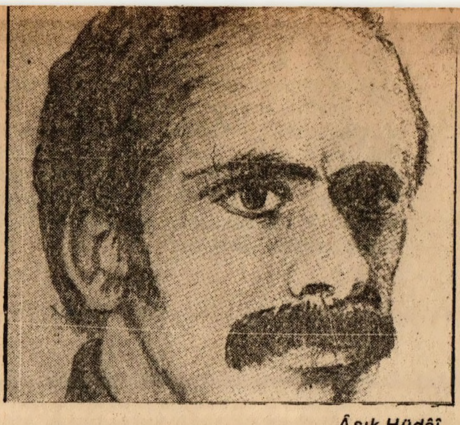

Âsık Hüdâî

Cocuk Kalbi
E.de Amicis (Çev: Babil Çeçen-Ayhan Ergün),ÖRGÜN Yayını, 277 s. 300 Lira
Evliya Çelebi, Hikayeler
(Günümüz Türkçesi: Nurer Uğurlu) ÖRGÜN Yayını, 192 s. 250 Lira.
Tembel Adam (Gürcü Masalları)
Hayri Hayrioğlu, CEM Yayını, 64 s. 75 Lira.
Yurdumu Özledim
Gülten Dayıoğlu, ALTIN Kitaplar, 189 s. 225 Lira.
Deniz Yılanı
Jules Verne (Yasar Kandemir) Öğün yayını, 182 s. 225 Lira.

Ahmet UZELLİ

RESİM SERGİSİ
2-23 Nisan 1983

Güzel Sanatlar

GARANTİ BANKASI SANAT GALERİSİ
Halaskargazı Cad No 36
Harbiye/İSTANBUL Tel 46 20 41

somut

İlk 26 sayısı
İki bölümde ciltlendi.
1.inci cilt - 1/12 sayılar
"YENİ YAZARLAR ÖZEL SAYISI"
ile birlikte.
. . .
2.nci cilt - 13/26 sayılar
"12 MART HİKÂYELERİ ÖZEL SAYISI"
ile birlikte.
Her bir cild 1000.- TL.dır.
P.K. 14 - ÜSKÜDAR adresinden
ödemeli istenir.

REFİKA TANER
ASIM BEZİRCİ

SEÇME ROMANLAR

Yazarları, özetleri, eleştiriler, kaynaklar
genişletilmiş 3. baskı çıktı

Cağaloğlu Yokuşu
40/2. İstanbul
Tel.:22 69 24
22 63 27
Varlık yayınları

İMZA GÜNÜ

Ümit Yaşar Oğuzcan
Ulufer
Kandemir Konduk

Bugün 15⁰⁰ / 19⁰⁰ arası

NİŞANTAŞI
AKADEMİ KİTABEVİ

ULUFER'in
Yeni Şiir Kitabı

BİR CEYLAN SOLUK SOLUĞA

- çıktı-

Özgür Yayın - Dağıtım
F.Kerim Gökay İş Hanı
Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 26 25 13

KEMAL ZEREN

YAĞLIBOYA RESİM SERGİSİ
28 MART - 15 NİSAN

YAPI ve KREDİ BANKASI
BEBEK SANAT GALERİSİ

TÜLİN ONAT

Resim Sergisi
18 Mart - 12 Nisan

GALERİ BARAZ
Kurtuluş Caddesi No: 191
Tlf : 40 47 83

ELEŞTİRİLER
Osman Zeki Çakaloz
●
SANATIN GÖRSEL DİLİ
Sezer Tansuğ

URART SANAT GALERİSİ
TELEFON:480326

YEDİTEPE
SANAT DERGİSİ
yıllık abone 300 tl
posta çeki 87955
p.k 77-istanbul

YEDİTEPE
SANAT DERGİSİ
yıllık abone 300 tl
posta çeki 87955
p.k 77-istanbul

500'e yakın kitabı ve 7 milyonu aşan tirajıyla başlıbaşına bir kütüphane

bilgi YAYINEVİ

ÜNLÜ YAZARLARIN EN GÜZEL KITAPLARI
BİLGİ YAYINLARI/MIZAH DIZISI

Kishon	BAŞBAKANI KİM ÖPTÜ	200.-
Baker-Jones	AH ŞU SEKRETERLER	250.-
Baker-Jones	KAHVE Mİ, ÇAY MI, YOKSA BEN Mİ?	300.-
Baker-Jones	HOSTESLER EĞLENİYOR	250.-
Kishon	TAVUK KÜMESİNDE TİLKİ	300.-
Muzaffer İzgü	DONUMDAKİ PARA	
Muzaffer İzgü	DAYAK BİRİNCİSİ	250.-
Muzaffer İzgü	DELİYE HER GÜN BAYRAM	250.-
Muzaffer İzgü	HALO DAYı ve İKİ ÖKÜZ	400.-
Muzaffer İzgü	SEN KİM HOVARDALIK KİM	250.-
Muzaffer İzgü	HER EVE BİR KARAKOL	250.-
Muzaffer İzgü	DEVLET BABANIN TONTON ÇOCUĞU	250.-
Muzaffer İzgü	LÜP LÜP MAKİNESİ	250.-
Muzaffer İzgü	KASABANIN YARISI	250.-
Guareschi	DON CAMİLLO ve ŞEYTAN	200.-
Guareschi	DON CAMİLLO ÇIKMAZDA	300.-
Guareschi	DON CAMİLLO'NUN KÜÇÜK DÜNYASI	200.-
Guareschi	DON CAMİLLO MOSKOVA'DA	200.-
Guareschi	DON CAMİLLO ve HAYIRSIZ OĞUL	250.-
Guareschi	DON CAMİLLO ve CEHENNEM MELEĞİ	250.-
Kandemir Konduk	SAYENİZDE EFENDİM	250.-
Kishon	KAHKAHAYA VERGİ YOK	250.-

- ★ Siparişlerinizin tutarını **HAVALE, POSTA** ya da **DAMGA PULU** olarak gönderebilirsiniz.
- ★ Ödemeli siparişlerinizde posta masrafı ödemeli bedeline eklenir.
- ★ Kitapçılara % 25 indirimli ödemeli satış yapılır.

bilgi yayınevi
Meşrutiyet Cad 46/A ANKARA
Telf. 31 81 22—31 16 65

Edebiyatı Özlemişim

FÜSUN AKATLI

Kadir bilmezlik ediyor değilim bu başlıkla. Edebiyat uzakta değildi. Doğrudan edebiyat ürünlerinin kendileri hele... Hep vardı. Olmazsa, züğürtleyenin eski defterleri karıştırması bir avuntu değil, edebiyatın tabiatındandır zaten. Ama edebiyat üzerine konuşmak, düşünmek, yazıp çizmek işinin derinliğine - yoğunluğuna yaşanması biraz tavsadı mı, özlem büyüdükçe büyürmüş içimde meğer. Birlikte yaşayamadığı, buluşmadan buluşmaya, hep birşeyleri eksik bırakarak sevdiği birini sürekli olarak özler ya insan; işte edebiyatı öyle özlemişim, "tâ onun yanında bile..."

Varlık Dergisinin Mart sayısında **Yaş ve Şiir Üstüne Söyleşi**'yi okuyunca duyduğum heyecanı paylaşmak, paylaşmak olamazsa haber vermek için yazıyorum. Bunu, bir kitap üzerine yazılacak bir yazıdan hiç mi hiç ayırt etmiyorum. Gözden kaçmamalı: en az beş yazılık malzeme var o söyleşide. Bu da pekâlâ bir kitaptır! İşte o yazılmamış kitabın yazılabilme olanaklarını işaret ediyorlar Edip Cansever, Turgut Uyar, Cemal Süreya ve Tomris Uyar, "yaş ve şiir üstüne" söyleşirken. Dört kişi konuşuyor; önemli bir edebiyat konuşması bu ve bir tek boş laf etmiyor hiçbiri. Meseledir. Başta şu "trenin son vagonuna atlayanlar", olmak üzere edebiyat okurları en titiz okumalarını bilmeliler bu yazı için. Üstelik öğrenmelerine, düşünmelerine, tad alma ve edebiyat doyumu boyutlarının ekleneceğine inanıyorum. Kendi deneyimimi ve izlenimimi aktarıyorum sadece bunları söylerken; üst perdeden bir salık verme diye düşünülmesin.

"ŞİİR DAMARININ NABZINI TUTMAK"

Söyleşide sözü edilen yazılara da yer vermiş dergi: Perçemli Sokak'ın önsözü (O. Rifat, 1956), Folklor Şiire Düşman (C. Süreya, 1956), Edip Cansever'in Perçemli Sokak yazısından (1957), Tek Sesli Şiirden Çok Sesli Şiire (E. Cansever, 1964), Çıkmazın Güzelliği Turgut Uyar, 1963). Bunlar da öyle ha denince bulunacak yazılar değil. Oysa 20-25 yıl öncesinde kalıp köhnemiş de değiller. Bugün hala Türk şiirinin aşınmamış ve aşılmamış şiir damarının (üç-beş tek ad bir yana, bence tek gerçek şiir damarının) nabzını tutmak isteyenlere çok yardımcı olacak yazılar.

Şiire ilişkin olarak kuramsal ve eleştirel yazı yazılmıyor bizde pek. Ya da tek tük yazılıyorsa da, eskilerin deyimiyle, "iğrapta mahalli yok" yazılanların. Bu söyleşide hem bu soruna değiniliyor, hem söyleşinin kendisi başlıbaşına, şiir üzerine, az bulunur önemde bir yazı. Şiir üzerine neden yazılmıyor? Yazıldığında, neden şairler, düşünceleri ve -özetle- şiir saptırılıyor? Çok düşündürücü. "Düz" şiir okuru için de, eleştirmen okur içinde (büsbütün) düşündürücü.

Şairin yazdığı şiirle düşüncesi arasında "bir mesafe belirmesi"nin anlamı ve sonuçları ne olabilir?

"dünyada yazılmamış o kadar çok şiir

SORUŞTURMA: Doğumunun 100. yıldönümünde Hikayeci Memduh Şevket Esendal...

Değerli hikayecimiz Memduh Şevket Esendal'ın 100. doğum yıldönümü 29 Mart 1983'e rastlamaktadır. 1940 sonrası hikayeciliğimiz içinde önemli yeri olduğuna inandığımız Esendal'ın gerek günümüze kadar gelen etkilerine, gerekse dönemi içindeki işlevine ilişkin bir soruşturma düzenledik. İlk aşamada bu soruşturmayı değerli hikayecilerimiz ve eleştirmenlerimiz yanıtlayacak.

Değerli hikayeci ve eleştirmenlerimize başvurduğumuz bir mektupla yukarıda değinilen saptamalar üzerine görüşlerini 150 kelimeyi aşmayacak biçimde ve ivedilikle bize ulaştırmalarını istedik. Yanıtlar, geliş sırasına göre gelecek haftadan başlamak üzere bu sayfalarda yer alacak.

GÖRÜŞLERİ İSTENEN YAZARLAR

(Soyadı sırasına göre)

Adalet Ağaoğlu,
Füsun Akatlı
Oktay Akbal
Sabahattin Kudret Aksal
Hulki Aktunç
Talip Apaydın
Çetin Altan
Yusuf Atılgan
Selçuk Baran
Mustafa Balel
Başaran
Enis Batur
Salah Birsel
Fakir Baykurt
Füruzan
Murat Belge
Erhan Bener
Asım Bezirci
Recep Bilginer
Tarık Buğra

Sevim Burak
Muzaffer Buyrukçu
Peride Celal
Demirtaş Ceyhun
Necati Cumalı
Meral Çelen
Mehmet H. Doğan
Orhan Duru
Behiç Duygulu
Ferit Edgü
Nazlı Eray
Leyla Erbil
Konur Ertop
Memet Fuat
Necati Güngör
Vedat Günyol
M. Hacıhasanoğlu

Doğan Hızlan
Afet Ilgaz
Selim İleri
Attila İlhan
Remzi İnanç
Tarık Dursun K.
Samim Kocagöz
Kerim Korcan
Cevdet Kudret
Şükran Kurdakul
Onat Kutlar
Pınar Kür
Nezihe Meriç
Rauf Mutluay
Fethi Naci
Aysel Özakın
Atilla Özkırımlı
Demir Özlü

Hakkı Özkan
İsmet Özel
Ahmet Oktay
Erdal Öz
Adnan Özyalçıner
Işıl Özgentürk
Ahmet Say
Kemal Sülker
Cemal Süreya
Zeyyat Selimoğlu
Mehmet Seyda
Salim Şengil
Haldun Taner
Afşar Timuçin
Necati Tosuner
Tomris Uyar
Muzaffer Uyguner
Hilmi Yavuz
Bekir Yıldız

ESENDAL KİMDİR?

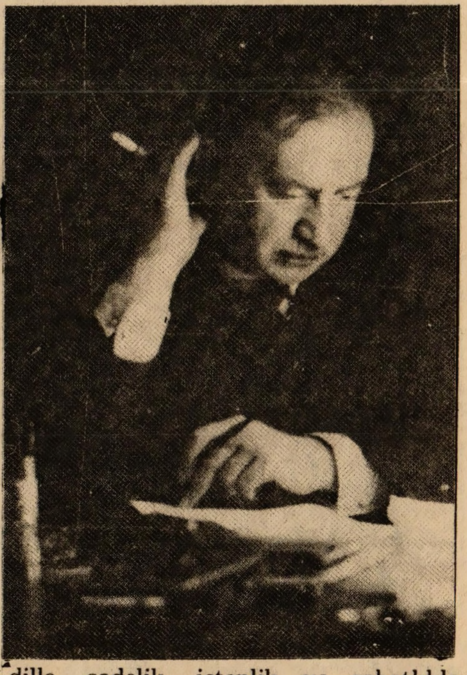

ESENDAL, Memduh Şevket/ 20. yüzyıl hikaye ve romancılarından, 29 Mart 1883-16 Mayıs 1952, doğ. Çorlu, ölüm. Ankara/Ancak kısa bir süre okula gitti, kendi kendini yetiştirdi. Girdiği İttihat ve Terakki Cemiyetinde 1908'den sonra müfettiş olarak çalıştı. Büyük Millet Meclisi kurulunca Anadolu'ya geçti. Ortaelçilikle Azerbaycan (Bakü) da 4-5 yıl kaldıktan (1920-1924) sonra İstanbul'da bir süre Kabataş ve Galatasaray liselerinde, tarih-coğrafya öğretmenliği yaptı. Tahran elçisi (1925-30), Elazığ Milletvekili (1930-32), Kabil (1932) ve Moskova elçisi oldu. Bilecik Milletvekili ve CHP Genel Sekreteri seçildi. (1941). 1945'te genel sekreterlikten ayrıldı. 1946'da tekrar Bilecik milletvekili oldu. /1925'te Meslek dergisinde hikayeleri çıktı ise de sanat hayatına **Ayaşlı ve Kiracıları** bir yana, 1946'ya kadar uzun bir ara verdi. Bu tarihten sonra yayımladığı hikayelerle sevilen, aranan bir hikayeci oldu. Hayattan aldığı konuları konuşur gibi, temiz bir dille, sadelik, içtenlik ve rahatlıkla edebiyatsız, oyunsuz yazdı. /Eserleri: **Ayaşlı ve Kiracıları** (roman 1934-1957) Hikayeleri: **Birinci Kitap** (1946), **İkinci Kitap** (1946) /Bu ilk baskıya girmiş, girmemiş hikayeleri sonradan yeni başlıklarla yayımlandı: **Temiz Sevgiler, Ev Ona Yakıştı.**

Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü, Behçet Necatigil, 1983

NE TATLI ŞEY ŞU PERSPEKTİF

"Dünyanın yaşadığı endüstri devrimi, pekçok ütopyayı gerçek haline getirirken, yine dünyanın yaşadığı iki kanlı evrensel savaş da barış düşünü gerçeğin potasında yoğurmakta..."

"İşte Aristofanes'in Barış adlı yapıtı, İşte Tolstoy'un Savaş ve Barış'ı, **Rejarque'ın** İnsanları Seveceksin **ve** Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok'**u, H. Kesten'in** Gernikalı Çocuklar'ı...."

HİKMET ALTINKAYNAK

Nazan İpşiroğlu ve Mazhar İpşiroğlu'nun **Sanatta Devrim** adlı yapıtını incelerken, ilgimi çeken noktalardan biri şu oldu: Düşle gerçek birbirinden ayrılmaz iki parçadır! Oysa çoğumuz buna karşı çıkarız. Gerçek gerçektir, düş de düştür, deriz. Düş, gerçeğin eline su dökemez deriz. Deriz ama, gelin görün de tersine inanmayın!

Aslında uzak örnekler vermeye gerek yok. Jules Verne'in dünyası, yapıtları ortada. Bir zamanlar utopya olarak görülen pek çok şeyin bugün dünyamızla sarmaş dolaş olması kanıt olarak yeter de artar bile. Ama başka örnek isteyenlere önce İpşiroğlu'ların kitabından sözünü ettiğim, ilgimi çeken noktayı alıntılamakla başlamak istiyorum. Aynen aktaracağım olayı, "XX. yüzyılın görünümünü altüst eden, bize olası-dünyaları açan birçok tasarının geçmişte hep düş olarak tanımlanmışlardı," yargısını doğrulayacaktır. Öykü şu:

"1924'de Rus rejisörü A. N. Tolstoi 'Aelita' (Uzay Gemisi) adlı filminde böyle bir düşüncenin peşinde giden bir bilimadamını bize tanıtır. Dizginlenmeyen bir hayalgücünün sürüklediği bu bilimadamı Mars'a gitmek için bir uzay gemisi yapıyor ve orada (Mars'ta!) bir toplum devrimi yapmayı tasarlıyor. Devrim gerçekleşemiyor ve filim bilimadamının başarısızlığıyla sona eriyor. Filmin son sahnesinde bilimadamı: "Yoldaş, rüyalarına son verme zamanı geldi, uyan, haydi iş başına!" diyerek bütün plan ve projelerini ateşe atıyor. Devrim sonrası Rus yönetiminin Batı yanlısı Rus aydınlarına uyarısı sayılabilecek olan bu filmde sözü edilen düşlerin pek çoğu bugün yeryüzünde gerçekleşmiş bulunuyor."

KİMDİR HOMEROS

Ne dersiniz, ilginç değil mi? Çünkü dünyanın yaşadığı endüstri devrimi, pek çok utopyayı gerçek haline getirirken, yine dünyanın yaşadığı iki kanlı evrensel savaş da **barış düşünü gerçeğin potasında yoğurmakta.**

Barışın gerçeğin potasında yoğruluşu Homeros'la mı başlar? Kimdir Homeros?

İsa'dan önce IX. yüzyılda Anadolu'da yaşadığı bilinen ve **Ozanların Babası** adıyla anılan Homeros, savaşın dehşetini 30.000 dizede destanlaştıran bir usta! Bu otuz bin

savaşta tanrılar, tanrıçalar, ilk güzeller, tanrı kızları, tanrı oğulları, erler, insanlar savaşırlar, sonunda Hera'nın dediği olur. İlkin tanrılar arasındaki ikilik ortadan kalkar, sonra savaş son bulur... Fakat neleri götürerek. İlyada'da bu, "İnsanlar ölüyor, yığılıyordu üstüste" dizesiyle çeşitli bölümlerde, ölümün bütün soğukluğuyla, savaşın kaçınılmaz sonucuyla gözler önüne serilir.

İşte savaşın sonu!

İlyada'nın gerçeği mitolojiye dayanıyor. Nedir mitoloji? Gerçek mi, düş mü? Hem düş, hem gerçek mi? Yoksa hepsi mi? İlyada'nın gücü de burada ya... Sözün bu noktasında bir XVI. yüzyıl ressamından örnekler vermek uygun olacaktır.

Gerome Boch da denen Hieronymus Bosch'un (ölümü 1516) yapıtlarındaki humour zamanla XVII. yüzyıl Hollanda sanatının da karakteri haline gelmiştir. (XVII. yüzyıl Hollanda sanatı dünya resim sanatı tarihinde önemli bir yer kaplar.) Bunun içinde "şaka"

1982'de Almancaya çevrilen Türk yazarları

YÜKSEL PAZARKAYA

Bir buçuk milyonu aşan Türk nüfusunun sürekli Federal Almanya'da yaşaması, yetmişli yıllarda Türkiye'ye, Türk kültürüne ilginin - hiç değilse belli çevrelerde- artmasına yol açtı. Bu arada Almanya'da konuşulan ikinci dil durumuna gelen Türkçe, özgün bir yazın oluşturmaya başladı. Yüzeyden bakıldığı zaman, Türk yazınından çevirilerin son yıllarda arttığı da saptanıyor.

Gerçekten böylesine bir ilgi artışı var mı? Bu nasıl bir ilgi? Kimin ilgisi?

Geçen yıl Almancaya çevrilerek yayımlanan yapıtlara bir göz gezdirerek, bu soruların yanıtlarını arayalım.(**Almanya'da yaşayan yazarlarımızın** yapıtları bu yazının dışında).

Geçen yıl Almancaya yalnızca Nazım Hikmet'in **Şeyh Bedreddin Destanı** ile Erdal Öz'ün **Yaralısın** adlı romanı çevrildi.

Şeyh Bedreddin Destanı bundan beş yıl önce Ahmet Doğan tarafından Türk yazarlarını Almancaya çevirtip yayımlamak amacıyla kurulmuş, Batı Berlin'de yerleşik "Ararat" Yayınevinde çıktı. Yalnızca ozana yaraşır bir saygıyla değil, aynı zamanda güzel kitap meraklılarının yüreğini hoplatacak mükemmellikte bir dizgi, baskı, düzenleme ve ciltle çıkan bu kitabı Abidin Dino'nun tuğradan yola çıkan güzel vinyetleri ayrıca değerlendiriyor.

Erdal Öz'ün romanını ise, yine son yıllarda Türkçe bir program oluşturmaya yönelen Hamburg'taki küçük "Buntbuch" Yayınevi yayımladı. Çıkan çevirilere baktıkça, yazarlarımızın dil niteliklerini, biçemsel özgünlüklerini Türkçenin tadlarını hakkıyla Almanca'ya aktarabilen çevirmen sayısının bir, ikiyi geçmediğini gördükçe, içerik yanlışları kaynamayan, iyi niyetli çevirilerle yetinir olduk. Wolfgang Scharlipp'in **Yaralısın** çevirisi de en azından böyle iyi niyetli bir çeviri. Almanya'da da keyf ve hazzından başka çevirene maddi bir yararı olmayan bu saygıdeğer uğraşını sürdürürse, Wolfgang Scharlipp'in mutlaka daha yetkin çeviriler yapacağı kuşkusuzdur.

Kalburüstü Alman yayınevleri; adı sanı olan, çıkardığı her kitap için, ayrı bir kitap oylumunda eleştiri toplayan Türk yazarlarını görmezden gelmeyi sürdürdüler, geçen yıl da. Arttığı sanılan ve söylenen ilgi yine küçük yayınevleri için sözkonusuydu. Solukları tıkanmazsa, yolun başında serbest pazar kurallarına kurban gitmezlerse, küçükler de elbette günün birinde büyüyeceklerdir. Hem de Türk yazınına yönelik adanmışlıklarıyla. Çünkü Türk yazını onları da büyütecek yüceliktedir. Yeter ki, nitelikleri çevirilerde de yeterince yansısın. Hiç değilse nereden ve nasıl bakılabilir?

Günümüzde, yenilerin yazdığı şiirin "anonim mükemmeliyeti" poetikanın neresine yerleştirilebilir? Şiirde kişilik nedir, neredWith the edir?

Şiirimizde "ikinci yeni" denen şey nemenem birşeydir: bir kuşak mı, bir akım mı, yoksa bir anka kuşu mu?

Şairin "yaşlanması" ne demek olabilir? Şiir yazanın, şiir yazmakta yaşlanması?

Cansever, Süreya, Uyar; Oktay Rifat ile Melih Cevdet'e onların tavırlarına ve/ya da şiirlerine karşı ne gibi itirazlar yöneltiyorlar?

Şairin "tutarsızlığı" nerede bağışlanabilir, nerede bağışlanmaz olur, şiirde "ihtida" nedir?

"YALNIZLIKLARI BÜYÜYEN" ÜÇ ŞAİR...

Sıralayıverdiğim şu soruları ve bunların çevresinde beliren/ belirebilecek soruları önemli ve tartışılmaya değer buluyorsanız, bunları tartışabilecek, yetkesini şiiriyle kurmuş kafalardan ve kalemlerden de medet ummak gerektiğini düşünüyorsanız bir açıklığa varmada; hiç kuşku yok ki bulunmaz bir fırsat geçirdiniz elinize bu söyleşiyle. Teker teker de değil, üçü bir arada, Türk şiirinin bugüne bugün kalburun üstünde yalnızlıkları büyüyen üç şairi bir arada tartışıyorlar işte.

Neyse, Mahmutpaşa eleştirmenlerine gereksinmeleri olmadığı da o kadar belli ki! Bana, sadece, görmeyenlerinize haber vermek kalıyor **Yaş ve Şiir Üstüne Söyleşi**'yi. Edebiyatseverler olarak, söyleşiyi yapanlara, yayımlayanlara teşekkür borçlandık doğrusu.

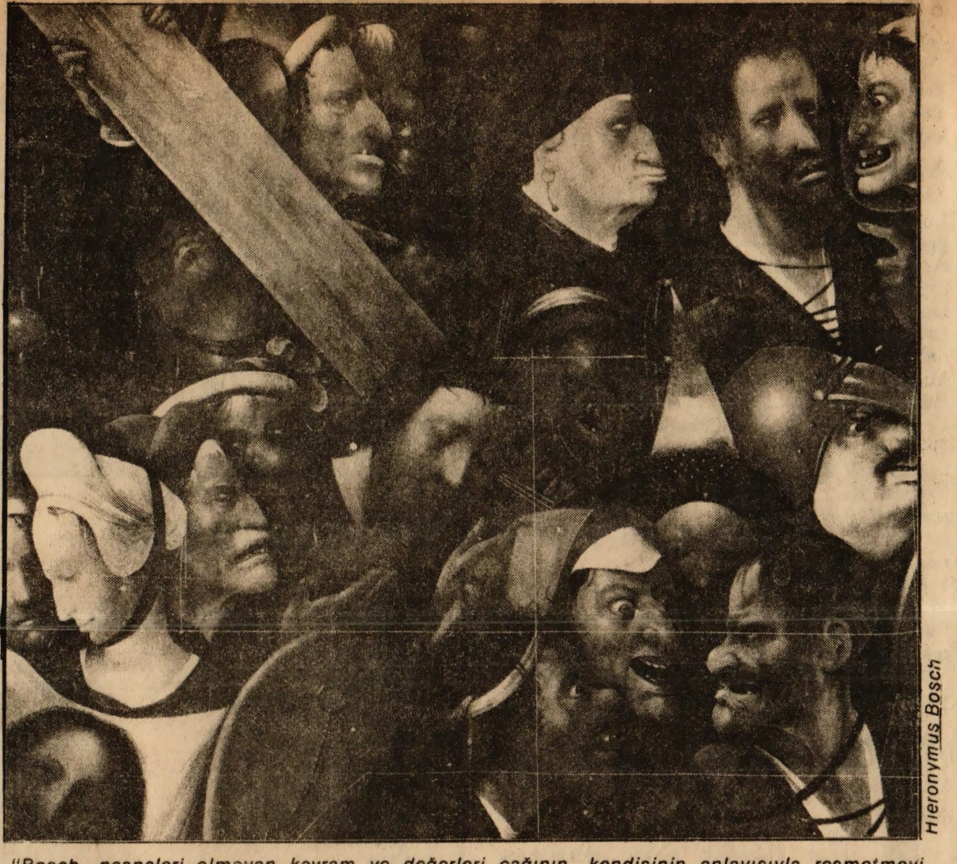

Hieronymus Bosch

"Bosch, nesneleri olmayan kavram ve değerleri çağının, kendisinin anlayışıyla resmetmeyi, "gerçek haline getirmeyi" başarmıştır. Bu da bir düşle gerçek sentezi değil midir?"

dize, aynı zamanda barışa ulaşmanın da korkunç bir tarihi değil mi? Bu nedenle ki Alain, "**İçimizdeki gerçek savaşa karşı en iyi jimnastik İlyada'yı okumaktır,**" diyordu. Yalnızca bu mu barışa ulaşmanın sanatçılar düzeyindeki katkısı? Değil elbet. İşte Aristofanes'in **Barış** adlı yapıtı! İşte Tolstoy'un beş yıl emek vererek ortaya koyduğu anıt: **Savaş ve Barış!** Remarque'ın **İnsanları Seveceksin** romanı, insana, barışa değer vermenin yapıtı değil mi? "Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok" ise, yine insana değer veriyor, bir o kadar da savaşı lanetlemiyor mu?

Ne var ki, her sanatçı aynı duyarlığı gösterebilmiş mi? Hayır! Değilse, XV. yüzyılda yaşayan Alman Yeniçağ sanatçısı Lucas Mooser, "**Ağla sanat ağla, senin bu devirde ne istediğini kimse bilmez,**" demek zorunda kalmazdı. Alman Yeniçağ sanatının ağıtla yüklü oluşu, nasıl açıklanabilir mi diyeceksiniz. Bunu iki nedene bağlamak olası görünüyor. Birincisi geç gelen bir Rönesans hareketi, ikincisi Gotik öğeleri bir türlü kovamama. Bu yüzden de Alman Yeniçağ sanatı dualist bir ruha sahip değil mi?

GERNİKALI ÇOCUKLAR

Savaşı kınayan bir roman da Herman Kesten'in **Gernikalı Çocuklar**'ı. On beşindeki Carlos'un anlattıkları yalnızca İspanya iç savaşının değil, tüm dünyadaki totaliter yönetimlerin niteliğini de belirleyen bir kanıttır. Ya Picasso'nun "Gernika" tablosu.. Bu konuda değeri biçilmez bir anıt/belge..

İlyada dedim yukarıda. İlyada şöyle başlar:

"Söyle, tanrıça. Peleusoğlu Akhilleus'un öfkesini söyle,
Acı üstüne acıyı Akhalara o kahreden öfke getirdi,
ulu canlarını Hades'e attı nice yiğitlerin, gövdelerini yem yaptı kurda kuşa.
Buyruğu yerine geliyordu Zeus'un,
ilk açıldığı günden beri araları
erlerin başbuğu Atreusoğluyle tanrısal Akhilleus'un.
Onları birbirine düşüren hangi tanrı?
Apollon, Leto ile Zeus'un oğlu.
Krala kızıp orduya kıran salan o;
Aterusoğlu, tanrının duacısı Khryses'i saymadı diye insanlar kırılıp gidiyordu birbiri ardısıra."

Görüldüğü gibi, tanrının duacısı Khryses'e saygı gösterilmemesi yüzünden başlayan savaş, öfkelerle, coşkularla, vahşetlerle, kıran kırana on yıl sürecektir. On yıl da bu savaşa hazırlık için harcanmıştır. Akhilleus Agamemnon'la kavga edip savaştan çekilecektir. Ama Zeus, Troyalılardan yana olunca, Patroklos da Akhalıların yardımına koşacaktır. Bu durum Akhilleus'u etkileyecek yine savaşın içinde kendini bulacak, bu kez o da Hektor'u öldürecektir. Ne acıdır ki, öldürülen yalnızca Hektor değildir:

Bir arslan nasıl rastlarsa çobansız sürüye,
keçilere, koyunlara kıyasıya saldırırsa nasıl,
Diomedes de öyle saldırmıştı Trakya'lılara,
öldürmüştü on iki tanesini.

İlyada'nın kişileri ya "ölüm uçurumu" na yuvarlanıyorlar, ya da korkudan "yemyeşil olmuş yüzleriyle" yalvarıyorlar:

"Dolon durdu, başladı titremeye,
Kekeliyor, dişleri birbirine vuruyordu.
Yemyeşil olmuştu yüzü korkudan.
Iki yiğit soluk soluğa geldi yanına, tuttular ellerini.
Dolon, göz yaşı döke döke dedi ki:
"Bana kıymayın, kurtulmalık veririm size,
evde tuncum var, altınım var, işlenmiş demirim var,
duyarsa babam yanınızda sağ olduğumu,
değerli kurtulmalık verir, sevindirir sizi."

"SAVAŞIN SONU"

Evet, Olimpos Dağı'nda saray kurmuş tanrılar kralı ve babası Zeus denetimindeki bu

kimi yapıtlarında da ahlaksal bir tavır yer alır. Bunlar ders veren, bir şeyler öğreten, evrenin gizlerini dinsel, ahlaksal ve felsefi olarak açıklamaya çalışan resimlerdir. Kötülük güçlerinin korkunç betimlemesi, cehennem ve şeytan resimlerinde uzmanlığı nedeniyle ün salmıştır Bosch.

"İLYADA OKUNMALIDIR"

Bosch'un uzmanı olduğu alanda, algıya dayanan, yani nesneleri bulunmayan yapıtları nasıl oluşturduğu ilginçtir. "Aziz Antonius'un Günaha Teşviki" adlı tablosunda "odasına kapanmış çile çeken insana saldırmak üzere cehennemden gelen canavarın resmi"ni yapmıştır. Bosch, çevresindeki eşyanın görsel öğelerini, resimde bir biçime sokmuştur. Oranlarını değiştirmiş, kap kacak, bıçak ve miğfer gibi günlük nesneleri böceklerin kuyruklarına, antenlerine bağlayarak, hayvanların gövdelerine örümcek ve çekirge şekli vererek, canlı organizma parçalarını en garip bileşimler içine sokmuştur. Canavarlara zırhlar giydirerek kendi imgelemini ortaya koymuş, böylelikle de bu canavarları insan coşkularıyla kuşandırmıştır. Böylece Bosch, nesneleri olmayan kavram ve değerleri çağının, kendisinin anlayışıyla resmetmeyi "gerçek haline getirmeyi" başarmıştır. Bu da bir düşle gerçek sentezi değil midir? Düşle gerçeğin zaferi?...

İşte bunun için İlyada okunmalıdır. Bunun için Aristofanes, Tolstoy, Remarque, Kesten... okunmalıdır. Picasso da bunun içindir, Bosch da... Bilimadamına olan inanç da... Ama bu yeterli mi? Asla! Okumak bir yerde usla istemin (iradenin) işbirliğidir. Bunun uygulamaya konulması en azından bir bakış açısını da zorunlu kılmaz mı?

Bireyin olduğu gibi, bilim ve sanatın da özgürlüğüne, kişiliğine kavuşması Rönesansla başladı, biliyorsunuz. Resim sanatındaki bugün de yürürlükteki buluşlar, yenilikler coşkuyla karşılandı o yıllarda. Gece gündüz hep o buluşları resme uygulamakla, çalışmakla geçirdi tüm zamanlarını ressamlar... Bunun için toplu yaşayanlar, toplumsal yaşamdan kaçmayanlar yanı sıra, yalnızlığı seçenler de oldu. O dönemde şöyle bir olay geçti, iki usta arasında:

"Michelangelo:
-"Sarayıyla birlikte giden bir prense benziyorsun.."
Rafaello:
-"Sen de bir cellat gibi yalnız geziyorsun!"

Çünkü Michelangelo yalnız yaşamayı seçmiştir. Şiirlerinde bile, "**Kimsenin gitmediği yollarda tek başıma ilerliyorum...**" diye dizeler ortaya koymaktadır.

Rönesans sanatçısı Paolo Uccello, Gotik sanattan kurtulmanın sevincini sabahlara kadar perspektif eskizleriyle, yoğun bir şekilde çalışarak geçiriyor. Uyku durak bilmeden! "Yeter artık gel, yat!" diyen karısına verdiği tek yanıt: "**Ne tatlı şey şu perspektif!**" oluyor.

Evet, şimdilerde, televizyonun haber programları öncesi jeneriğinde iki merkezli dairelerin fon müziği eşliğinde otomerkezli dairelere dönüştüğü görüntüleniyor. Düşle gerçeği ben böylesi iki merkezli tasarım olarak algılıyorum. Ve bu tasarım tek merkezli biçime dönüşüp gerçek kavramını alıyor ya, savaşla barışın da sonunda barış merkezinde kişiliğine kavuşacağına inanıyorum.

Çünkü gerçeğin potasında yoğruluyor barış. Bu bir düşse bile gerçekten uzak mı? Yeter ki bakış açımızı, perspektifimizi doğru saptayalım. Sonunda biz de günümüzden beş yüzyıl önce Uccello'nun söylediğini tekrarlayacağız: **Ne tatlı şey şu perspektif!**

özenli olsunlar.

Döküm topu topu bu diyecektim, Almanya'nın tanınmış cep kitabı yayınevlerinden "Fischer Taschenbuch Verlag"ta çıkan Türk masallarından küçük seçmeyi anımsadım. Türkiye'ye yerleşen Adelheid Uzunoğlu-Ocherbauer büyük dağarcığımızdan uzunlu kısalı 21 masalımızı seçerek güzel bir dille Almanca'ya çevirmiş.

"Ararat" Yayınevinde bugünlerde **Gelbe Hitze** adıyla çıkan Yaşar Kemal'in **Sarı Sıcak** adlı öykü kitabı da gerçi yayın tarihi olarak 1982 yılını taşıyor, ama geçen yıla yetişemedi.

İlgi işte bu kadar. Bir buçuk milyonun ağırlığıyla zorlanmış bir ilgi. Demek ki henüz buncacık, bir buçuk milyonun kültürel ağırlığı ve halâ işgücü olarak ölçülüyor... İşgücü olarak gereksinme azaldıkça, ağırlığı da düşüyor. "Çek git artık geldiğin yere!" buyruklarına mazhar oluyor, kültürüne sanatına ilgi yerine.

"Kimin ilgisi" sorusunu da yine bir buçuk milyonun ağırlığından yola çıkarak yanıtlamak zorundayız. Böll'lerin, Grass'ların, Lenz'lerin, Walser'lerin okurları değil çoğunlukla bizden yapılan çevirileri okuyanlar. Ters gelecek belki ama, Almanya'da "edebiyat okuru" bilinenler ya burun kıvırırlar bize, ya da onların bizim varlığımızdan bile haberleri olmaz.

Yeni meslek kümeleri oluşmuştur bir buçuk milyon Türkün (dört buçuk milyon yabancının) varlığıyla. Danışmanlar, sosyal işçiler, ayrıca klasik mesleklerden sınıflarında bolca Türk çocuğu bulunan öğretmenler, çocuk bahçelerinde bizim bu ülkede doğan kuşaklarımızla dolayısıyla onların anababalarıyla içli dışlı olanlar, siyasal hak girişimcileri, yabancılar için eşit hak girişimcileri, Türkiye'ye siyaset gözüyle bakanlar v.b. daha çok edebiyat dışı konularda bilgilerini artırmak, yargı ve önyargılarını pekiştirmek için bizi okuyorlar. Aslında bu yolla Almancaya çevrilen Türk yazarları yeni okur yığınları oluşturarak, Alman yazınına da önemli bir ilgi alanı sunuyorlar. Bu açıdan bakınca da nitelikli seçim, nitelikli çeviri ayrı bir önem kazanıyor.

TÜRKİYE'DE İLK SANAT DERGİSİ

Felsefe-i sanat, Mukaddime

Geçen sayıdan devam

Eğer zamanımızda daha yakın eserleri gözden geçirecek olursak, bu muvaffakiyeti daha açıklıkla görürüz. Mesela: on altıncıdan on yedinci asır ortasına kadar uzanan İspanya'nın en büyük sanat devrini incelersek resim ustalarından, Valasques, Murillo, Zurbaran, Frensisco de huvera, Alonzo Cano, Moralês, büyük şairlerden Lope de Vega, Calderon, Çervantes, Tirso de Molina, DonLuis de León, Quilhem de Castro ve daha birçoklarının eserlerinden bahsimizin bütün intibaalarını görürüz. O sırada İspanya afakında müşahede olunan şey Katoliklerin çizmesiyle istibdad mahmuzu idi. Ahlaken sıfıra inmiş olan Arapları yenerek Afrika'ya geçtiler, yerleştiler, Almanya'da Protestanlara karşı muzaffer oldular, Fransa içlerine kadar takip ettiler, İngiltere'deki Protestanlara hücum ettiler. Amerika putperestlerinin fikirlerini değiştirip kendi fikirlerine bağladılar. Berberilerle Musevileri sürdüler çıkardılar.

Devamı var

AHMET HAŞİM
BÜTÜN ŞİİRLERİ

Hazırlayan:
ASIM BEZİRCİ

300 lira

Bugünkü dile çevirileri, sözlükler ve
açıklayıcı notlarla eleştirili basımı

CAN
YAYINLARI
Ankara Caddesi 40, kat 2, Cagaloğlu, İstanbul
Telefon 28 61 13

cem yayınevi

H. MAGNUS
ENZENSBERGER
TİTANİC'İN BATIŞI

Türkçesi: Sezer Duru

Bütün Kitapçılarda

Kitapevleri, okuyucular!
DENİZ DAĞITIM
AÇILDI
En zengin çeşit,
en uygun ödeme koşulları
DENİZ'de

Aradığınız her türlü
bilimsel ve edebi kitap
DENİZ'de

Yurtiçi ve Yurtdışı
ödemeli siparişleriniz
ivedilikle karşılanır.

DENİZ
DAĞITIM
Babıali Cad. No. 14 K.2
CAĞALOĞLU - İST.

Haftanın Filmleri

SUNGU ÇAPAN

Pembe Panter'in intikamı

"The Pink Panther Strikes Again". Yönetmen: Blake Edwards. Oyuncular: Peter Sellers, Herbert Lom, Lesley-Anne Down, Colin Blakely, Leonard Rossiter. Amerikan filmi, 1977.

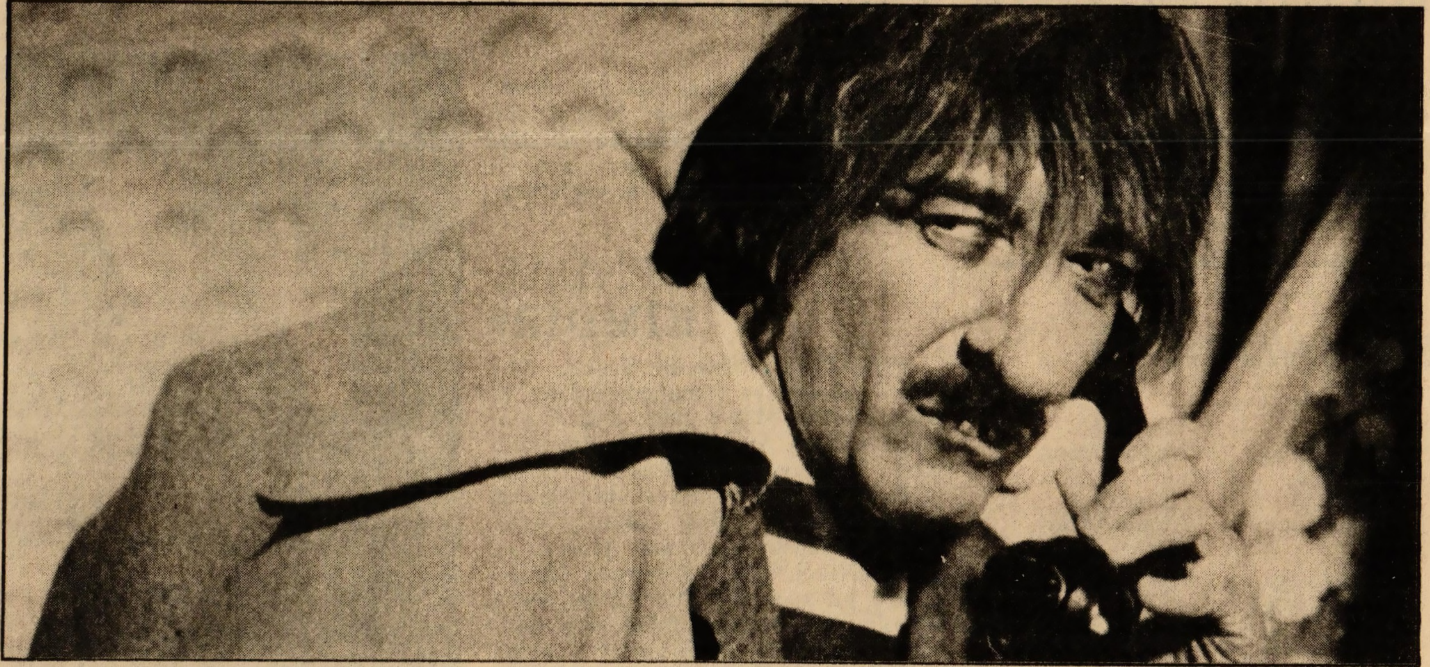

Zengin bir güldürü geleneğine sahip olan Amerikan sinemasının geçmişini iyice özümsemiş Blake Edwards'ın adını güldürü ustasına çıkaran o dayanılmaz "The Party-Tatlı Budala" ve "Pembe Panter" dizisinin bizde de gösterilmiş filmlerinin yıllara karşın taze kalabilmiş, canlı anılarıyla yollandığımız "The Pink Panther Strikes Again-Pembe Panter'in İntikamı", Blake Edwards-Peter Sellers işbirliğinin önceki başarılarının reçetesini yinelemekten öteye bir özgünlük taşımamakla birlikte gene de haftanın yeni başlayan döküntü filmleri arasında söz konusu etmeye değer nitelikte, 1976'lardan kalma, sevimli bir güldürü. Bir kaç yıl önce ölen, formda bir Peter Sellers'in canlandırdığı, inanılmaz derecede salak Fransız polis müfettişi Clouseau'nun yeni serüvenleri, Blake Edwards'ın burlesk'ten fars'a, saçma'nın doruğundan taşlamaya gidip gelen, çeşitli gag'ların ve buluşların karışımından oluşan esprili anlatımıyla görüntüleniyor. İpten kazıktan kurtulmuş bütün azılı canileri, soyguncuları toplayarak dünyayı ele geçirmek isteyen, James Bond filmlerinin Dr.No'sunu çağrıştıran, Clouseau yüzünden keçileri kaçırmış, çılgın Dreyfus'ün (Herbert Lom) sonunda şatosuyla birlikte yokolduğu filmin temel komik öğesi her zamanki gibi, Dreyfus'ün yerine baş müfettişliğe getirilmiş Clouseau. Anlatılan olayların pek ciddiye alınacak bir yanı yok aslında. Gene da uzakdoğu dövüş sanatlarıyla, Notre-Dam'ın kamburuyla dalga geçen, televizyonda maç seyreden Amerikan yöneticilerini taşlayan, bir şatoya kaçırılan Profesör'le kızı, zırhlarla uşaklar arasında klasik bir İngiliz evinde soruşturma, eşcinseller kulübü, vb. gibi kimi bölümlerle seyirciyi gülmekten kırıp geçiriyor "Pembe Panter'in Intikamı". Dizinin alışılmış kalıplarını bir kez daha yineleyen bu filmin yer yer parlak güldürü anlarına karşın, güldürü alanına çağdaş bir soluk kazandırmış olan Blake Edwards'ın eski filmlerinin düzeyine eriştiğini söylemek zor. Giderek tekdüze ve yavan bir devam filmi olarak nitelemek de olası. İngiliz canlandırma sinemacısı Richard Williams'ın başta ve sondaki çizgi film çalışmaları, bu arada normal filmle çizgi filmi kaynaştırma deneyimleri de dikkati çekiyor. Blake Edwards'ın "Pembe Panter'in İntikamı" her şeye karşın ilgisiz kalınamayacak bir güldürü sonuçta.

Maskeli Süvari

"The Legend of The Lone Ranger" Yönetmen: William A. Fraker. Oyuncular: Klinton Spilsbury, Michael Horse, Christopher Lloyd, Jason Robards. Amerikan filmi, 1981.

Çizgi romanlara, çizgi filmlere konu olmuş bir başka Western mitosu da, "kötü"ye karşı koyan "iyi" kahramanlar sınıfından "Maskeli Süvari-Lone Ranger"dir. Vahşi Batı'ya yıllar yılı "adalet" dağıtmış, kötülüklere kan kardeşi kızılderili Tonto'yla göğüs germiş bu Texas'lı "yalnız kovboy"un Fran Striker'le George W.Trendle eliyle yazıya geçirilmiş öykülerinden uyarlanan "Maskeli Süvari" kameramanlıktan "Monte Walsh-Kahramanın Sonu" adlı başarılı Western'iyle yönetmenliğe geçmiş William A. Fraker'in oldukça yeni bir filmi. Amerikan iç savaş sonrasının karışık döneminde Texas'a egemen olmuş, dahası o dönemin Birleşlik Devletler Başkanı Grant'ı bile kaçırmış Cavendish çetesine karşı ölümüne bir savaşıma girişmiş Maskeli Süvari'nin efsaneleşmiş yaşamından gerçekçi kesitler getiren "The Legend of The Lone Ranger-Maskeli Süvari", William Fraker'in yalın ve gerçekçi öğelerle zenginleştirilmiş, lirik, insancıl, abartmadan uzak anlatımıyla değerlenen, değişik bir tad taşıyan, kuruluşu ve yorumlanışıyla belirgin nitelikler içeren, umulmadık bir Western. Kısa Amerikan tarihinin, Başkan Grant'a yağcılık eden, poker masasından kalkmayan, palavracı Wild Bill Hitckok, General Custer, Buffalo Bill gibi ünlü kahramanlarını pek bilinmeyen yönleriyle izlemek de şaşırtıcı. Çocuklara yönelik görünüşünün altında, değişik, rahatlıkla seyredilen William Fraker'in "Maskeli Süvari"si, haftanın ilginç filmlerinden.

Gençlik Fırtınası

"Zapped!" Yönetmen Robert J. Rosenthal. Oyuncular: Scott Baio, Willie Aames, Felice Schachter, Robert Mandan, Heather Thomas, Greg Bradford. Amerikan filmi, 1982.

Amerika'da en kalabalık seyirci yığınını oluşturan yeniyetme çağındaki gençliğe yönelik filmler akımının 1982 yapımı, çok yeni bir örneğini oluşturan Robert J. Rosenthal'in "Zapped! -Gençlik Fırtınası", aşk ve cinselliği yeni yeni tanıyan, yeniyetme iki arkadaşın bir okul çevresinde gelişen gönül ilişkilerinin, bol gır gır -şamatalı öyküsü. Telekinetik güç numarasıyla dozu hayli özgür bırakılmış bir cinselliğin harman yapıldığı, fantezi öğeleriyle desteklenmiş, delidolu bir güldürü anlayışının ürünü niteliğindeki "Gençlik Fırtınası", günümüz Amerikan sinemasının daha önce izlediğimiz bir sürü filmindeki birtakım durumları, kalıpları bir gençlik aşısıyla yenileyerek işlemekte ama yönetmen Rosenthal'in anlatımı bu kalıpları kıramamakta. Bütün film boyunca marihuana yetiştirmekten, düşüncenin maddeye emir vermesine (telekinesis), parklarda, bugi vugilerde kızlarla kırıştırmaktan, okul balosunda soyunuk, çılgın danslara değin Amerikan gençliğinin çağdaş uğraşlarını yakından izlerken Amerikan sinemasının teknik üstünlüğüne tanık olan seyirci, kafayı bulmuş zencinin Einstein'lı düşü ya da televizyon dizisi Uzay Yolu'yla gır gır geçen bölüm gibi ucuzluklarla da espri yönünden tavlanmakta. Biri sinemadan, biri televizyondan yetişme dünün küçük oyuncuları Scott Baio'yla Willie Aames'in sevimli oyunlarına, okul müdürüyle ona kesik öğretmen ikilisinin, iyice karikatürize edilmiş anne, baba tiplemesinin ve diğer oyuncuların çabaları da eklenince ortaya canlı ama derinlikten yoksun, çocuksu bir düzeyde dallanıp budaklanan ve ancak bu türün meraklılarının ilgisine sığınan, kendi halinde, önemsiz, hafif bir Amerikan güldürüsü çıkıyor.

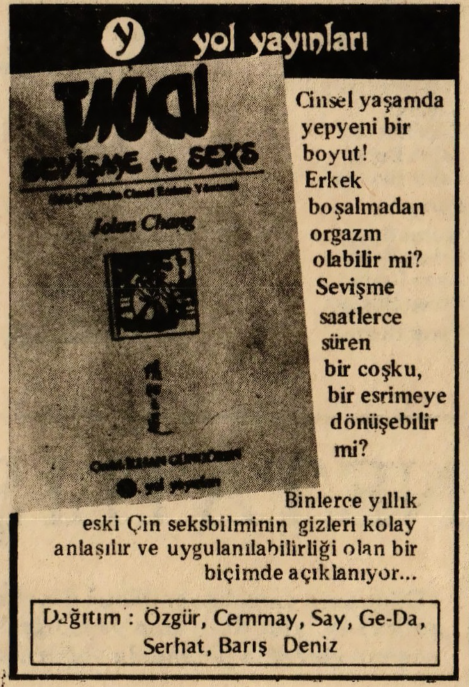

yol yayınları

Cinsel yaşamda yepyeni bir boyut! Erkek boşalmadan orgazm olabilir mi? Sevişme saatlerce süren bir coşku, bir esrimeye dönüşebilir mi?

Binlerce yıllık eski Çin seksbilminin gizleri kolay anlaşılır ve uygulanılabilirliği olan bir biçimde açıklanıyor...

Dağıtım: Özgür, Cemmay, Say, Ge-Da, Serhat, Barış Deniz

KISA KISA

HAKAN SONOK

★ NASTASSİA KİNSKİ'NİN YAPTIĞINA BAKIN

"Tess"in getiricisi Adam Yayınlarıyla işletmecisi Akün Film'in yüzünü güldüren Nastassia Kinski'nin "One From the Heart - Yürekten Biri" Amerikan sinemasının üç büyüklerinden Coppola'nın (diğer ikisi Lucas ve Spielberg) iflasına neden oldu.

★ PSİKOLOJİK HEYECAN FİLMİ

Senaristliğini ve kemaremanlığını Anadolu Film Merkezi Genel Müdürü Ümit Gülsoy'un üstleneceği psikolojik heyecan filminde beş katlı bir köşkün aynı ebatlarda maketi yapılacak. Yapıtta kasırga planları yer alırken, gerçek olan her şeyin maket gibi boyanması planlanıyor.

★ BOB FOSSE VE WİLLİAM FRİEDKİN NELER YAPIYORLAR?

"Sweet Charity - Tatlı Charity" (1969), "Kabare" (1972), "Lenny" (1974), "All That Jazz" (1979) filmlerinin yönetmeni Bob Fosse'un yeni filmi "Star 80"adını taşıyor. Filmde Mariel Hemingway, Eric Roberts, Carroll Baker, Cliff Robertson izlenecek.

"The Boys in the Band - Çetenin Çocukları" (1970)," The French Connection - Kanunun Kuvveti" (1971), "The Exorcist-Şeytan" (1973), "Wages of Fear - Dehşetin Bedeli" (1977) ve "Cruising-Dolaşma"nın (1980) yaratıcısı William Friedkin ise "The Deal of the Century"de başrolü "Alien-Yaratık" ve "Eyewitness-Şahit"in oyuncusu Sigourney Weaver'e verdi.

★ DANACIOBASI FACİASI SİNEMADA

24 Kasım 1980'de Ankara'nın Keskin ilçesine bağlı Danacıobası köyündeki bir nişan töreninde tüpgazla çalışan lüks lambasının patlaması sonucu 63'ü kadın, 34'ü çocuk 97 kişi ölmüş, şans eseri 6 yaşındaki bir çocuk olaydan yaralı olarak kurtulmuştu. Şimdilerde Türkiye'nin ilk ve tek kadın yönetmeni Bilge Olgaç bu olayı "Beyazgelinlik" ya da "Oda" adıyla filmleştirmek istiyor. Bunun içinde harıl harıl bir yapımcı arıyor.

★ LOUİS MALLE " CRACKERS"I YÖNETTİ

Burt Lancaster, Susan Sarandon'lu "Atlantic City" bozgunundan sonra Louis Malle şimdilerde Donald Sutherland, Jack Warden'li "Crackers"ı yönetti.

SANAT ÇİZELGESİ

DEVLET TİYATROLARI

İSTANBUL

"**GILGAMEŞ**" (Orhan Asena) / AKM Büyük Salon/ 27 Mart Pz: 14.00
"**KIRMIZI PABUÇLAR**"/ AKM Oda Tiy. / 27 Mart Pz: 11.00
"**KÖSEM SULTAN**"/ AKM Büyük Salon/ 27 Mart Pz: 18.30
"**RİTA**"/ AKM Oda Tiy./ 27 Mart Pz: 15.00
"**ROSMERSHOLM**" AKM Oda Tiy. /Sl, Çrş: 18.30
"**ALO ORASI TIMARHANE Mİ**" /Nejat Uygur Tiy. / Ptsi. hariç her gece: 21.00, Ctsi, Pz: 16.00-21.00
"**ALTIN KARPUZ**" / Nokta-Virgül Tiy. / Sl, Prş, Cm: 21.15 Çrş, Ctsi.: 15.30 - 21.15, Pz: 15.30- 18.30
"**AMAN AMAN-ELELE KIZ OĞLAN**" (Çocuk Oyunu) / Hodri Mey. Kül. / Çrş, Ctsi, Pz: 11.00
"**ANNA'NIN 7 ANA GÜNAHI**" (Bertolt Brecht) / (Ortaoyuncuları) Küçük Sahne / Prş, Cm: 19.00, Ctsi: 16.00 - 19.00
"**AŞKIN GÖZÜNE GÖZLÜK**" (Ferhan Şensoy) /Tuncay Özinel Tiy. / Ptsi. hariç her gece: 21.15, Ctsi: 15.30 - 19.00 /27Mart'a

Haftanın Yenileri

İSTANBUL

Hayvanat Bahçesi/A. Poyrazoğlu - K. Abay Tiy./Ptsi. hariç her gece: 21.30, Ctesi, Pz:19.30, Çrş: 18.30 (Kenter Tiy.)
Akbank Osmanbey Sanat Galerisi: **Semiramis Uçku, resim sergisi** (29 Mart-15 Nisan)
Yapı Kredi Bebek Sanat Galerisi: **Kemal Zeren, (yağlıboya) resim** (28 Mart-15 Nisan)

NASREDDIN HOCA VE EŞEĞİ" (Z.

Urart Sanat Galerisi: **Galeri Koleksiyonları**

Sanat ve Dil Üzerine/ adlı söyleşi Konuşmacı, **Hilmi Yavuz**/ İstasyon Sanat Evi/Maçka Palas 26 Mart Cumart. Saat: 15.00

ANKARA

Sanat Kurumu: "**Ulusal ve Çağdaş Opera**" konulu Konferans/ Konuşmacı: **Asım Cem Konuralp**/ 30 Mart Çrş: 18.30
Sanat Kurumu: "**Tiyatronun Toplumsal İşlevi**" konulu Açık Oturum/ 28 Mart Ptsi: 18.30

SİNEMA

"**Melodie En Sous-Sol**"/ Yön: Henri Verneuil, Oy: V. Romance, J. Gabin/ Fransız Kül. Mer. Sinema Birimi/ 29 Mart Sl: 16.00, 31 Mart Prş: 20.30
"**Nuts in May**"/ Yön: **Roger Slamont**/ **AKM** Sinema-TV Birimi/ 29 **Mart Sl. ve 30 Mart** Çrş: 18.00
"**Ölüm Noktası**"/ Yön: Richard C. Sarafian, Oy: Barry Newman, Dean Jager, Cleavon Little/ Mim. Sinan Ün. Sinema-TV Birimi/ 31 Mart Prş: 16.00
"**Sans Mobile Apparent**"/ Yön: Philippe Labro, Oy: D. Sanda, J. L. Trintignant/ Fransız Kül. Mer. Sinema/ 26 Mart Ctsi: 18.00

ANKARA

"AYAKTA DURMAK İSTİYORUM"/ Küçük Tiy./ Cm, Ctsi, Pz.
"CIN OYUNU"/ Oda Tiy. / Cm, Ctsi, Pz.
"DAHA DÜN GİBİ"/ Altındağ Tiy. / Cm, Ctsi, Pz.
"KADİFE ÇİÇEKLERİ" Altındağ Tiy./Sl, Çrş, Prş.
"ÖNEMLİ ADAM"/ Yeni Sahne / Ptsi. hariç her gün.
"YA DEVLET BAŞA- YA KUZGUN LEŞE"/ Büyük Tiy. /Sl. ve Pazar günleri.

İZMİR

"KÖKLERDEKİ KURTLAR"/ İzmir Tiy./ Ptsi. hariç ger gün.

ADANA

"AYAKTA DURMAK İSTİYORUM"/ Adana Tiy./ Sl, Çrş, Prş.
"İLKBAHARDA İNTİHAR YASAK"/ Cm, Ctsi. ve Pazar.

BURSA

"KÖŞE KAPMACA"/ Ahmet Vefik Paşa Tiy. / Cm, Ctsi. ve Pazar.
"SARI NACİYE"/ A. Vefik Paşa Tiy./ Sl. Çrş, Prş.

ELAZIG

"GÖRÜŞME- KUTLAMA - ÇAGIRI"/ Elazığ Tiy. / Cm. ve Ctsi.

ERZURUM

"GÖLGE USTASI"/Erzurum Tiy. /Sl, Çrş, Prs, Ctsi. ve Pazar

ÇORUM

"İMPARATORUN İKİ OĞLU"/ Çorum Tiy./ Cm. ve Ctsi.

AFYON

"FAZİLET ECZANESİ"/ Afyon Tiy. /Salı.

ISPARTA

"FAZİLET ECZANESİ"/ Isparta Tiy. / Çrş. Prş.

KÜTAHYA

"FAZİLET ECZANESİ"/ Kütahya Tiy. / Ctsi. ve Pazar

ŞEHİR TİYATROLARI

"AVANAK" (George Feydeau) /Tepebaşı Ş. Tiy. / Cm: 21.00, Ctsi, Pz: 15.30-19.00
"ÇİL HOROZ" (Oktay Rıfat) / Harbiye Ş. Tiy. / Çrş, Prş: 21.00 , Pz: 15.30 - 19.00
"DÜN NEREDEYDİNİZ" (Necati Cumalı) /Harbiye Ş. Tiy. / Cm: 21.00, Ctsi: 15.30 - 19.00
"İKİ KOVA SU" (Çocuk Oyunu) / Fatih Ş. Tiy. / Çrş: 14.30, Ctsi: 11.00
"KRALIN KISRAĞI" (Jean Conolle) /Üsküdar Ş. Tiy. / Cm: 21.00, Ctsi:15.30 - 19.00
"MÜRAİ" (Molier) / Üsküdar Ş. Tiy./ Çrş, Prş: 21.00, Pz: 15.30 - 19.00

"SEN SEN MİSİN" (N. Howard) / Kadıköy Ş. Tiy./ Ctsi: 21.00; Pz: 15.30 - 19.00
"YAĞMURCU"/ Fatih Ş. Tiy./ Cm: 21.00, Ctsi: 15.30 - 19.00

ÖZEL TİYATROLAR

İSTANBUL

"ALMAN GELİN" (Lale Oraloğlu) / Oraloğlu Tiy.) Küçük Sahne/ Pz, Ptsi, Sl, Çrş: 21.15, Çrş: 15.30, Pz: 15.30 - 18.30

kadar)
"BABALAR VE OĞULLAR" (Turgenyev)/ Kent Oyuncuları/ Pz: 14.30 - 17.00
"BİT YENİĞİ Mİ" (A. Erbulak) / (A. Erbulak- E. Günaydın Tiy.) / Taksim Venüs Tiy. / Sl, Çrş, Prş, Cm: 21.15 Ctsi: 18.30, Pz: 15.00
"BÜYÜK YARGIÇ" (Kemal Demirel) / İtalyan Kül. Mer. Salonu / 28 Mart Ptsi: 18.00
"DEVENİN BAŞI"(George F.) /T. Gelenbe Tiy. / Pts. hariç her gece: 21.15, Çrş, Ctsi: 15.30 Pz: 18.00
"DULLAR PANSİYONU"Bakırköy B. Kayabaş - E. Yazgan Tiy. / Pz: 15.30 - 18.30
"ELİFBE'DEN ALFABEYE"/ (İdil Abla Çocuk Tiy.) / Bakırköy B. Kayabaş- E. Yazgan Tiy. / Ctsi. ve Pz: 12.00
"EVLİLİK Mİ- KÖREBE Mİ"/ Bakırköy B. Kayabaş - E. Yazgan Tiy. / Sl, Prş, Cm: 21.15, Çrş, Ctsi: 15.30-21.15
"GEL KULAĞINA SÖYLEYEYİM" (Enis Fosforoğlu) / E. Fosforoğlu Tiy. / Çrş, Ctsi, Pz: 15.30
"HAYIRDIR İNŞALLAH" (T. Aşkıner) / N. Serezli - T. Aşkıner Tiy. / Taksim Venüs Tiy. / Ptsi: 21.30, Çrş, Prş, Cm: 19.00, Pz: 18.30 - 21.15
"HAYVANAT BAHÇESİ"/ A. Poyrazoğlu - K. Abay Tiy. / Ptsi. hariç her gece: 21.30, Ctsi, Pz: 19.30, Çrş: 18.30 (Kenter Tiy.)
"İNSANLIĞIN LÜZUMU YOK"/ Devekuşu Kabere Tiy. / Çrş. hariç her gece: 21.00, Ctsi, Pz: 18.00
"KALDIRIM SERÇESİ" (Başar Sabuncu) / G. Sururi- E. Cezzar Tiy.) / Hodri Mey. Kül. /Prş, Cm, Pz: 21.30, Cm: 18.00, Ctsi: 20.15, Pz: 16.00 (28 Mart'a kadar)
"KELEBEKLER ÖZGÜRDÜR" (H. Dormen /Yeditepe Oyuncuları/ Kadıköy Halk Eğitim Mer.) / Ptsi, Sl, Çrş, Prş: 20.30 Çrş: 16.00

"KÜÇÜK SEVİNÇLER BULMALIYIM" (I. Özgentürk) / Fosforoğlu Tiy. / Sl, Çrş, Prş: 18.30, Pz: 13.00
"KIRKINDAN SONRA"/ G. Ülkü - G. Özcan Tiy./ Ptsi. hariç her gece: 21:00, Ctsi; Pz: 16.00
"KELAYNAKLAR" (Bilgesu Eranüs) /. E. Fosforoğlu Tiy- / Cm, Ctsi: 18.30
"NEMO BANKASI" (L. Verneuil) /Hodri Mey. Kül. / Ctsi: 15.00 - 18.00 Pz: 13.00, Çrş: 19.00

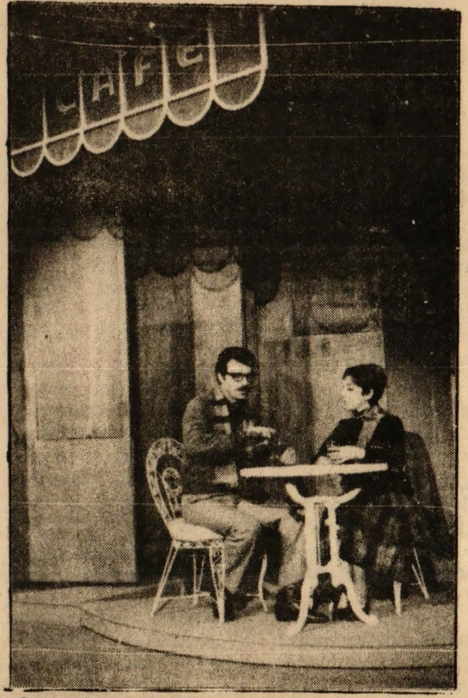

"Dün Neredeydiniz" Harbiye Ş.Tiy. da sergilenen oyundan bir sahne.

Diper) / Bizim Tiy. (Üsküdar Sunar Tiy.) /Çrş: 14.30, Ctsi, Pz: 11.00
ÖLÜMÜ YAŞAMAK" (Orhan Asena) /Kent Oyuncuları / Cm: 20.30; Ctsi: 14.30
"ÜÇ OYUN"/ Rockaby (Samuel Beclutt), Pencereler (Turgay Kantürk), Trajedi Değil (Luttzarhenov) / (Yeni Oyuncular) /Dostlar Tiy. /Her Pz: 18.30 Türk-Alman Kül. Enstitüleri ortak yapımı. (27 Mart'a kadar)

ANKARA

"AYININ FENDİ AVCIYI YENDİ" (Çocuk Oyunu) /AST/Ctsi. ve Pz: 13.00
"BANKER TANKER" / Ankara Hak Tiy. / Sl: 20.45, Çrş: 18.30
"BREMEN MIZIKACILARI" (Çocuk Oyunu) /Ankara Halk Tiy. / Çrş, Ctsi, Pz:10.30
"BİR FİLİZ VARDI"/ Ankara Halk Tiy. / Cm, Ctsi: 18.30 Ctsi: 20.45
"ÖLÜMÜ YAŞAMAK" (Orhan Asena) / Ankara Halk Tiy. / Prş: 20.45, Pz: 18.30
"RESİMLİ OSMANLI TARİHİ"/ AST/ Cm: 20.00, Ctsi: 15.30 - 20.45
"YAZ MİSAFİRLERİ'/ AST/Sl, Çrş, Prş: 20.00, Pz: 15.30 - 18.15

İZMİR

"PALYAÇO" (Müjdat Gezen) Meydan Oyuncuları/ Hatay Sineması Salonu / Ctsi. ve Pazar.

SERGİLER

İSTANBUL

AKM: **Acar Başkut, Tiyatro ve Opera dekor resimleri** (28 Mart'a kadar)
Akbank Etiler Sanat Galerisi: **Bahattin Bozdoğan, resim** (31 Mart'a kadar)
Akbank Bebek Sanat Galerisi: **Abdullah Çizgen, resim** (13 Nisan'a kadar)
Akbank Osmanbey Sanat Galerisi: **Semiramis Uçku, resim** (29 Mart - 15 Nisan)
Akbank Nisantaşı **Sanat** Galerisi: **Salih Acar, resim** (31 Mart- 19 Nisan)
Baraz Galeri: **Tülin Onat resim** (12 Nisan'a kadar)
Cumalı Sanat Galerisi: (Moda) **10. Yıl Kutlama ve Karma Sergi** (Mart ayı)
Dev. Güzel Sanatlar Galerisi: **Söbütay Özer, resim-Oya Kınıklı, desen** (30 Mart'a kadar)
Galata Sanat Galerisi: **Orhan Peker, resim** (5 Nisan'a kadar)
Harbiye Garanti Bank. Sanat Galerisi: **Oya Katoğlu - Turgut Zaim, resim** (31 Mart'a kadar)
Galata Sanat Galerisi: **Orhan Peker, resim** (5 Nisan'a kadar)
Harbiye Garanti Bank. Sanat Galerisi: **Oya Katoğlu - Turgut Zaim, resim** (31 Mart'a kadar)
Hobi Sanat Galerisi: **Tuba İnal, seramik** (4 Nisan'a kadar)
Lebriz Sanat Galerisi: **Gülay Sevsevil, resim** (18 Mart - 5 Nisan)
Maçka Sanat Galerisi: **Karma Sergi (A. Aksoy, M. Atâ, Ş. Aysan, S. Berkel, A. Çoker, N. Erdok, Komet, E. İnan, Ö. Kabaş, Y. Taktak, U. Varlık)** 2 Nisan'a kadar
Pangaltı Sanat Galerisi: **Karma Sergi** (14-28 Mart)
Sereman Sanat Galerisi: **Osman Hamdi'ye Akademiden Merhaba** (Mart ayı)
Süha Öztartar Sanat Galerisi: **Balaban, resim** (26 Mart son gün)
Taksim Sanat Galerisi: **Kiyeteru Fujita, Orhan Taylan, Berc Toroser, resim sergileri** (1 Nisan'a kadar)
Tanak Sanat Galerisi: **Jack İhmâlyan, resim** (12 Nisan'a kadar)
Tiglat Sanat Galerisi: **Adnan Turani, resim** (27 Mart'a kadar)
(24 Mart- 7 Nisan)
Ümit Yaşar Sanat Galerisi: **Muzaffer Pekan, resim** (23 Mart- 8 Nisan)
Yapı Kredi Bebek Sanat Galerisi: **Kemal Zeren (yağlıboya) resim** (28 Mart- 15 Nisan)
Yazko Sanat Galerisi: **Richard Wagner, konulu belgesel sergi** (22 Mart'tan itibaren)

ANKARA

Alman Kül. Merkezi: **"Hobi Ressamları" Lütfü Günay yönetiminde, grup yağlıboya ve pastel çalışmaları** (30 Mart'a kadar)
Artizan Galeri: **Zühtü Müridoğlu(heykel-resim)** (26 Mart'a kadar)
Dev. Güzel Sanatlar Galerisi: **Akademinin 100. Kuruluş Yıldönümü** nedeniyle, Ankara'daki **Akademili Ressamlar (karma resim)** 30 Mart'a kadar, 2) **Sanat Eğitim Kursu Büyükler, resim** (30 Mart'a kadar), 3) **Yeşilay Cemiyeti, afiş** (30 Mart'a kadar)
Dost Sanat Ortamı: **Suha Özkan (Makrofotoğrafi)** 26 Mart'a kadar.
Fransız Kül. Derneği. **Cemil Eren, suluboya resim** (9 Nisan'a kadar)
İş Sanat Galerisi: **Ertuğrul Oğuz Fırat, resim** (31 Mart'a kadar)
İngiliz Kültür Der.: **Halil Koyunpınar, resim** (6 Nisan'a kadar)
Leonardo Sanat Galerisi: **Habib Aydoğdu, resim** (30 Mart'a kadar)
Sanat Kurumu: **"Koleksiyondan Seçmeler" konulu karma resim** (30 Mart'a kadar)
Turkuvaz Sanat Galerisi: **Yıldız Alacakaptan, resim** (31 Mart'a kadar)
Vakko Sanat Galerisi: **Jale Erden, resim** (31 Mart'a kadar)

İZMİR

Vakko Sanat Galerisi: **Şakir Eczacıbaşı fotoğraf** (31 Mart'a kadar)

ADANA

Basın Sanat Galerisi: **Naim Uludoğan, resim** (31 Mart'a kadar)

KONSERLER - RESİTALLER

İSTANBUL

İst. Dev. Senfoni Ork. Konseri/ Şef: **Ervin Acel**, Solist: **Güher Süher Pekinel Kardeşler** AKM Konser Salonu/ 26 Mart Ctsi: 11.00
Kadıköy Anadolu Lisesi Korosu/ AKM Konser Salonu / 31 Mart
"La Boheme" (H. Puccini) / AKM Büyük Salon/ İst. Dev. Operası / 30 Mart Çrş: 18.30
"Mavi Tuna" (J. Strauss) /AKM Büyük Salon/ İst. Dev. Balesi / 29 Mart Sl: 20.00
"Venedik'te Bir Gece" (J. Strauss) / AKM Büyük Salon/ İst. Dev. Operası/ 26 Mart Ctsi: 15.30 Mart Prş: 20.00

ANKARA

Arın Karamürsel, Piyano resitali/ Konser Salonu / 29 Mart Salı.
Konser Salonu: Konser/ Şef: **Gürer Aykal,** Solist: **Çağıl Yücelen** (keman) / 26 Mart Ctsi: 11.00
Konser Salonu: Konser/ Şef: **Luis Izquerdo,** Solist: **Mükerrem Berk** (Flüt) / 1 Nisan Cm: 20.30

KONFERANS - AÇIKOTURUM

İSTANBUL

Harbiye Ş. Tiy/ **"Aile ve Çocuk"** konulu konferans / 26 Nisan'a kadar/ Her Sl. ve Prş: 17.00
"Yeni Bir Işık Altında GOETHE'nin Faust'undaki Bahis" / Konuşmacı: Prof. Dr. Safinaz Duman/ Türk-Alman Enstitüsü / 30 Mart Çrş: 18.00

GÖSTERİLERİ

İSTANBUL

"Dernier Domicile Connu" / Yön: Jase Giovanni, Oy: M. Jobert , Lino Ventura/ Fransız Kül. Merkezi/ 30 Mart Çrş: 18.30
"Grandision"/ Yön: Achim Kurz /29 Mart Sl./Türk-Alman Kül. Enst. : 16.00, Mim. Sinan Ünv. Sinema- TV Birimi: 13.00
"Hamlet"/ Yön: Grigori Kozintsev, Oy: İnnokenti Smoktunovsky, Anastasia Vertinskaya/ Mim. Sinan Ünv.- TV Birimi/ 29 Mart Sl. ve 31 Mart Prş: 19.00
"Meistersinger"/ Yön: Leopold Lindtberg, Oy: Giorgi Tozzi, Arlene Saunder, Toni Blankenhaim/ mim. Sinan Ünv. Sinema-TV Birimi/ 26 Mart Ctsi: 16.00
"Ten"/ Yön: Liliana Cavani, Oy: Marcello Mastroianni, Burt Lancaster/ İtalyan Kül. Mer. / 30 Mart Çrş: 16.30 - 18.45, 31 Mart Prş: 20.00
"Vurun Kahpeye"/ Oy: Hale Soygazi, Tanju Gürsu, Tugay Toksöz/ Mim. Sinan Ünv. Sinema-TV Birimi/ 26 Mart Ctsi: 13.00
"Yıldız Savaşları"/ Yön: Georges Lucas, Oy: Harrison Ford/ AKM Sinema-TV Birimi/ 26 Mart Ctsi: 15.00 - 18.00

ANKARA

"Little Lord Fauntleroy"/ Yön: Jack Gold, Oy: Ricky Schroder, Alec Guinness, Eric Porter/ Türk - İngiliz Kül. Der. /31 Mart Prş: 18.30
Sovyet Sanat Filmleri/ Sanat Kurumu/ 26 Mart Ctsi. 15.00

ÇÖZÜMLER

ÇİFTE ÇETREFİL

- A) SAROYAN
- B) AKİRA
- C) LÖH
- Ç) ARKIN
- D) HARMAN
- E) BİRİKİM DERGİSİ
- F) İKİNCİ
- G) REDDİ HAKİM
- Ğ) SADDAM
- H) ELİA KAZAN
- I) LANCASTER
- İ) ŞIMARIK
- J) İŞBU
- K) İŞCAN
- L) RÜBAP
- M) VÜKELA
- N) EOKACI
- O) CADDEDE
- Ö) İÇ ÇEKİŞ
- P) NÖROLOG
- R) AŞIRI
- S) YÜZSÜZ YİYİCİ
- Ş) EPİGRAFİ
- T) TAHTIREVAN

Ş	U	V	A	R	K	İ	K	A	F	K	A	D	A	D	A	H
İ	D	İ	R	■	O	D	A	C	E	Z	A	S	Ö	M	Ü	R
G	E	S	İ	N	D	E	D	A	H	İ	C	E	Y	A	P	I
L	M	I	Ş	B	İ	R	İ	Ş	K	E	N	C	E	M	A	K
İ	N	E	S	İ	N	İ	N	Y	A	R	A	T	I	C	I	S
I	O	L	A	R	A	K	G	Ö	R	Ü	N	Ü	R	■	O	Y
S	A	H	E	P	İ	M	İ	Z	B	İ	L	İ	R	İ	Z	K
İ	İ	Ş	K	E	N	C	E	A	L	A	N	I	N	D	A	D
A	H	İ	C	E	Y	A	R	A	T	I	L	A	R	A	V	A
R	M	A	K	Ç	O	K	G	Ü	Ç	B	İ	R	İ	Ş	T	İ
R																

"...Şu var ki, Kafka da dahidır. O da Ceza Sömürgesi'nde dahice yapılmış bir işkence makinesinin yaratcısı olarak görünür. Oysa hepimiz biliriz ki işkence alanında dahice yaratılara varmak çok güç bir iştir..."

Küp Sorunu

"Şekil 1"deki küpün tabanı (A renkli yüzün karşı yüzü), gene A renklidir.

Jack London'un Yolculuğu

Jack London, son hızla 50 mil daha gidebilmiş olsaydı, kampa 24 saat daha önce varacaktı. Demek ki, son hızla 100 mil daha gitmiş olsaydı, kampa iki gün daha önce varmış ve hiç gecikmemiş olacaktı. O halde, birinci günün sonunda, kampa 100 millik bir mesafe kalmıştı. Beş köpekle 100 mil değil, fakat 5/3 (100) = 166 2/3 mil gidebilecekti. Öyleyse, bu ilave 66 2/3 mili gitmemekle, problemde sözü edilen 48 saati kazanmış olacaktı. Böylece, son hızın, günde 33 1/3 mil olduğu ortaya çıkar. Jack London, birinci gün 33 1/3 , daha sonra da (2 köpek kaçtıktan sonra) 100 mil, yani toplam 133 1/3 mil gitmiştir.

Somut-Yazko

SOMUT
SOMUN
NAMUS
MUSKA
KASIM
SISKA
KIYAS
YAZIK
YAZKO

Yirmi altılar

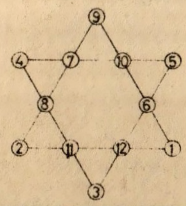

ÇAPRAZ BULMACA

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	B	A	Ş	Ö	R	T	Ü	L	Ü	L	E	R
2	U	■	A	N	A	R	Ş	İ	■	İ	R	İ
3	R	U	M	■	■	E	Ü	■	■	P	■	M
4	H	Y	A	K	İ	N	T	H	O	S	■	B
5	A	K	R	A	N	■	M	A	■	O	Z	A
6	N	U	■	S	E	N	E	T	■	S	■	U
7	■	■	N	A	Z	A	K	■	O	■	A	D
8	İ	R	A	■	E	N	■	A	L	E	M	■
9	Z	İ	■	H	■	K	I	N	A	M	A	K
10	A	Y	S	A	N	Ö	■	A	Ğ	A	N	■
11	F	A	■	N	A	R	■	N	A	R	I	K
12	İ	L	A	E	M	■	T	E	N	E	K	E

En iyi tenis oyuncusu

En iyi oyuncuyla, en iyi oyuncunun ikiz kardeşi aynı yaştadırlar. En iyi oyuncuyla en kötü oyuncu aynı yaştadırlar (madde 2'ye göre). En iyi oyuncunun ikiziyle en kötü oyuncu, iki ayrı kişidir (madde 1'e göre). O halde, bu dört kişiden üçü aynı yaştadırlar. Öyleyse, Bay Sallaraket'in oğlu, kızı ve kız kardeşi aynı yaşta olmalıdırlar; çünkü, Bay Sallaraket'in, oğlundan ve kızından daha yaşlı olması gerekir. Demek ki "Madde 1"de belirtilen ikizler, Bay Sallaraket'in oğluyla kızıdır.

Bu duruma göre, en iyi oyuncu, Bay Sallaraket'in oğlu ya da kızıdır; en kötü oyuncu da Bay Sallaraket'in kız kardeşidir. En iyi oyuncunun ikizinin, Bay Sallaraket'in oğlu olması gerektiğine göre (madde 1), en iyi oyuncunun, Bay Sallaraket'in kızı olması gerekir.

YANILMA PAYI

CEMAL SÜREYA

ŞAİRİN HAYATI ŞİİRE DAHİL

Şiirlerinde kendi adlarını geçiren şairlere eskiden daha çok rastlardık. Orhan Veli, Cahit Sıtkı, Ziya Osman böyleydi. Cahit Külebi ne çok severdi adını! İlhan Berk de ayrı bir şiir kaynağı gibi görürdü kendininkini. Hele bir dönemde kimlik cüzdanındaki bilgileri olduğu gibi şiire aktarmak bir içtenlik belirtisi sayılırdı. Ümit Yaşar gibi şiirinde kendine yergiler yağdıranlar da vardı. Melih Cevdet'in bir grup fotoğrafını anlatan şiirine, S. Aldanır aynı fotoğraftan çıkış yaparak yine şiirle karşılık vermişti. Şair, kendinden, kendi küçük çevresinden, daha çok ordan bakıyordu dünyaya. Türkân'dı, Sevim'di, Güler'di, Güzin'di (Salâh Birsel'inki). "Son yolcunun adı Attila İlhan'dı".

Içtenlik dedim demin, gerçekten de şiire bir içtenlik kazandırıyordu bu.

Her sanatta otobiyografi öğelerinin yeri büyük. Ama, sanırım, en çok da şiir sanatında. Bir şair hiçbir zaman, sözgelimi bir romancı kadar gözlemci olamıyor. Bugün o adlar, o fotoğraflar şiirden çıkıp gitmiş de olsa; kimi sanatçıda sokağın yerini coğrafya, evin yerini tarih almış gibi de olsa, temeldeki yönseme değişmiş değil. Özel isimler cins isimlerle yer değiştirmiş sadece. Turgut Uyar penceredeki saksıyı okşayacak, Edip Cansever masadaki heykelciği eline alacak... Şairler yine çoğunlukla kendilerini anlatıyorlar. Her şiirde, olduğu gibi hayatlarını anlatanlar da az değil.

Burda hemen akla zorlu bir soru geliyor: Yazmak, söz almak değil de, sözü almak demekse, olur mu böyle şey? Bence olur, ama belli bir koşulla. O koşul şu: şair kendini anlatırken çağını, çevresini, toplumunu da şiire dökebilmelidir. O zaman kişisel öğeler bireyin parçalarına dönüşebiliyor.

Aslında başka şey söyleyecektim. Şairin hayatının, şiirsel yazgısında da, yani toplumca kendisine verilecek yerde de büyük payı oluyor. Yalnız şiirine koyduğu hayatı değil, bütün hayatı (elbet bilinen hayatı). Ahmet Muhip Dıranas'ın, Fahriye Abla'yı şaka olsun, biraz da mizah olsun diye yazdığını öğrenince o şiir biraz sarsılmıştı bende. Dağlarca'nın geçen yıl bir yarışmaya katılması da, on yıl kadar önce **Devrim** dergisinde yayımladığı bazı şiirleri zedeledi.

Mademe Hanska daha çok Balzac araştırmacıları için önemlidir. Ama şiir okurunun gözünde Piraye'nin kendisi de her zaman önemli. Şiir okuru, şairin, yapıtına yansımamış hayat bölümünü de o yapıtın bir parçası sayıyor. Neyzen Tevfik'in şiirini sevenleri düşünelim. Neyzen içkici biri; uyuşturucu da kullanırmış. Bir an onun Tayyar Altıkulaç gibi bir adam olduğunun yeni öğrenildiğini varsayalım; sevenleri, sevecekler midir yine o şiiri? Eskisi kadar sevecekler mi? Şairin hayatı derken, yüce bir hayattan söz etmediğimi açıklamak için verdim Neyzen örneğini.

Otobiyografi şiire dahildir.

Rimbaud, "Esrik Gemi"yi daha deniz görmeden yazmış. Buna ne diyeceğiz? Sanırım, durumu kavrayan bir soru olmadı. Günümüzde olsa Rimbaud'ya asıl "esir ticareti" yapmış olması sarsardı. Ama Yahya Kemal'in, İspanya'da krallık devrilir devrilmez, Büyükelçi olarak bulunduğu Madrid'ten kaçması onun sadece kralcı olduğunu mu göstermiştir?

Otobiyografi ve roman. Daha önce de bir yerde yazdım, yineleyeceğim: her hayat roman olarak anlatılabilir. Burda da iki koşul olduğu kanısındayım. Ya hiçbir şeyi saklamadan yazacaksın, ya da her şeyi ortaya döküp ayıklamayı çok iyi yapacaksın. Birincisi çok büyük bir çalışmayı gerektirir; daha önemlisi, çok büyük bir cesaret ister. Örneğine rastlayamadım. Füsun Erbulak'ın kitabı geliyor aklıma. Ne var ki Füsun Erbulak, kitapta, Altan'la evlenene dek geçen süre içinde yalnız kendini anlatıyor da, ondan sonra yalnız başkalarını anlatma yolunu yeğliyor.

İkinci yolun güzel bir örneğini Vedat Türkali vermişti.

Bir de şu: her hayat roman olarak anlatılabilir; ama bir hayattan on roman da çıkmaz. Bizde çıkaranlar var. Naif ressamlara benzetiyorum onları. Sahteleri, gerçeklerinden fazla.

Dönelim şiire. Rüştü Onur ve Muzaffer Tayyip Uslu genç yaşta ölmüş iki şair. Ortaya eksik bir yapıt bile koymuş sayılmazlar. İki üç güzel şiirleri var. Onlar da kendi yaşıtları olan bugünkü büyük ustaların o sırada yazdıklarının yanında bir şey değil. Yine de, açın seçkileri, hep rastlarsınız onlara. Kuşakdaşlarının, vefa ve dayanışma anlayışının yanı sıra, bir başka nedeni daha yok mu bunun? İkisi de şiirleriyle hayatlarını, daha doğrusu ölümlerini, bir arada götürmüş. Buna karşılık, başlangıçta daha kapsamlı bir şiir girişimi içinde görünen Faik Baysal, belki de şiirini hayatıyla hiç kanıtlayamadığından, vefanın ve dayanışmanın da işlemeyeceği bir sessizlik içinde şimdi.

Hayat, hayat... Gelgelelim hayatın okuru tam ilgilendirmesi için, şiirin de bir noktaya gelmiş olması gerekir. Rüştü Onur'un da, Muzaffer Tayyip Uslu'nun da bir süre sonra yeni seçkilerde yerlerini başkalarına bırakacaklarını sanıyorum. Sabri Altınel, Günel Altıntaş, Ahmet Ada, Abdülkadir Bulut, İsmail Uyaroğlu, Veysel Çolak, Ali Cengizkan, Ahmet Erhan daha mı az şair onlardan? Daha başkalarından?

Yeni bir seçki öneriyorum.

OKURKEN YAZARKEN

AHMET OKTAY

ÖVÜNME VE ULUSAL BİLİNÇ

Cumhuriyet, getirdiği ilkeler ve kurumlarla imparatorluğun **karşıtında** yer alır elbet. Başka bir toplumsal örgütlenme, başka bir yaşama biçimi söz konusudur. Ne var ki, kim karşı çıkmış olursa olsun, "bu" toplumla "o" toplum arasında görünen ve görünmeyen **bağlar** vardır. Türkiye'deki "ilericilik/gericilik" tartışmalarının bir katmanını **da** bu düzeyde yer alan çekişmeler oluşturmuş, dolayısıyla sorun "canlılığını" her zaman korumuştur. İstanbulin'den ceket-pantolona, fes'ten fötre geçerken ve fasıl'dan cazband'a evrilirken yepyeni bir **tür** izlenimi vermiş olsa bile, bu büyük değişmeyi yaşayan insanın, kendi **tarih-öncesi** ile ilişkisini kesmediği/kesemediği bellidir. Böyle bir beklentinin olanaksızlığı da. Bu yüzden, arkasında 600 yıllık koca bir imparatorluğun tarihsel/kültürel **kalıtı** bulunan bir ülkede, hâlâ **ulusal bilincin** güçlendirilmesini istemek, bana oldukça **ironik** bir davranış olarak görünüyor. Bizi Osmanlı'dan ayıran temel özelliğin **uluslaşma** olduğu yolundaki tezi bilmiyor değilim. Soruna bu açıdan baksak bile, aradan geçen 60 yıl içinde, ekonomik açıdan gerçekleştiremediğimiz kalkınmayı ulusal bilinç açısından gerçekleştirmiş olduğumuzu varsaymak zorundayız. Aksi halde, emperyalizme karşı verilmiş savaşın manevî tabanını yitirmiş oluruz. Aynı şekilde: yeni bir toplum kurma yolunda 60 yıldır sürdürülen savaşımın tabanını da.

Oysa son günlerde, kültürün ve eğitimin ulusallaştırılmasından, resmî ağızların dilindeki kullanılış biçimiyle söylersem "millileştirilmesinden" çok sık konuşuluyor. Ulusal kavramının kuramsal içeriği ayrıntılı bir çözümlemeyi hatta tartışmayı gerektirir. Ama ben burada kimi güncel uygulamalardan yola çıkıp oldukça sınırlandırılmış sorunlar üzerinde duracağım. Millî Eğitim Bakanlığı'nın kararı, öğrenim yılının ikinci yarısında uygulamaya konuldu: Tarih ve coğrafya kitaplarındaki öteki ülkelere ilişkin bilgiler en aza indirildi. Üniversitelere zorunlu Türkçe dersleri kondu ve okutulacak kitapların listesi de açıklandı. Bu liste, doğrusunu söylemek gerekirse, günümüz Türk yazınını ve düşüncesini temsil edebilecek, çağcıl eğilimleri yansıtabilecek nitelikte değildir. Üstelik, "tavsiye edilen" kitapların yazarları, Yahya Kemal ve Halide Edip gibi bir kaçı dışında, okura kendiliklerinden ulaşabilmiş değillerdir. Arkalarında her zaman bir zorlayıcı güç bulunmuş, ama, ancak **fanatik** bir azınlığın yazarı olabilmişlerdir onlar. Lise ve üniversite gençliğine bir kez daha **resmen** sunulmak istenen bu "yazarların" siyasal/ideolojik kimliklerini burada uzun boylu tartışmanın gereği yok. Ne var ki, bu türden yazarlarla, olsa olsa "hamasî" bir taban oluşturulabileceği söylenmeli, bilimsel değil. "Müfredat programları"nda yapılan düzenlemenin de **şovenizmi** hortlatmasından şüphe edilebilir.

Dünya ve **insanlık**, bir toplumun kendisini yalıtmaması gereken doğal ortamdır. Her renkten ve cinsten insanın, kısaca çeşitli ulusların uzun çileler pahasına oluşturduğu ve oluşturmaya devam ettiği bir şeydir **uygarlık**. Bu genel kavramın ortak paydasından uzaklaşan ya da bu paydadan sapan bir kültürün "ulusal" olması da söz konusu edilemez. Çünkü, gerçek anlamda üretken bir kültür olma niteliğini yitirmiştir. Orta okul, lise öğrencilerine bir "Orta Asya" miti çevresinde yoğunlaştırılmış ve eski "fetih" düşleriyle bezenmiş bir **tarih bilinci** aşılamanın kuramsal/kılgısal yararı yoktur. Viyana kapılarına dayanmışlığımız ya da Atilla'nın Roma önlerine ulaşmışlığı, Türk toplumunda büyük bilimsel buluşlara yol açmayacağı gibi, bugün en temel sorunlar sayılan üretim ve dışsatım eksikliğini de artırmayacaktır. Geçmiş ilgisi ve bilgisi, ancak gelecek boyutu üzerinde düşünüldüğü ve bilimsel ölçütlerle değerlendirildiği zaman anlam taşır. Geçmişte büyük başarılar elde edilmiş olmasının, son kertede fazla önemi yoktur çünkü. Önemli olan, **bugün** niye aynı başarıyı gösteremediğimizi anlayabilmek, sanayileşememenin ve her alanda demokratikleşememenin **nedenlerini** bilebilmektir. Başka ulusların tarihinden **korkmak**, onları görmezden gelmeye çalışmak, gerçekten bir ulusal bilinç eksikliğini açığa vurmakla kalmaz, bir umutsuzluğu da dile getirir.

Ulusalcı sloganlarla düşünmenin, bu türden eğilimleri kışkırtmanın tehlikeli **siyasal** sonuçlara yol açabileceği de görmezden gelinmemelidir elbet. Bu yoldaki her girişimin bir **usallık** ve **bellek** yitimine yol açtığı da tarihsel olgularla kanıtlanmış bir gerçek. Çok taze bir örnek vermek gerekirse, ulusalcılıktan çok çekmiş olan Yahudilerin devlet olarak örgütlendikten sonra izlemeye başladığı ırkçı ve yayılmacı siyaset anımsatılabilir. Şurası kesin: Biz bir güreş karşılaşmasını ya da futbol maçını bile olağan boyutu içinde değerlendiremiyor, sporu da **savaş** kavramı içinden algılıyoruz. Her yenilgiden sonra "ulusalcı" gürültüler koparılmasının nedeni bu değil mi? Takımın yenilgisi ulusun yenilgisi gibi sunuluyor. Asgarî ücretin brüt 16.200 lira olduğu bir ülkede Mark Spitz ya da Bayern Münih'in çıkamayacağını hiç düşünmüyoruz. Ve Yaşar Doğu'nun dönemine ya da 3-1'lik Macaristan yengisinin anısına sığınıyoruz.

Kültürde "infiratçılık" politikası belki bu türden övünülecek bir geçmiş sağlar topluma, ama bu övünme, ansal bir çöküntüye yol açmakta da gecikmez.

Ulusal bilinç, ancak **öteki** ulusal bilinçlerle **diyaloga** girerek kendisinin gerçekten var olduğuna inanabilir. Kendi kendisini **sınayarak** yani.

SİNEMA

OYUN "MİNE"DEN FİLM "MİNE"YE

OĞUZ MAKAL

Başlangıçta 'gerçeğin sanatı' olacağı sanılan sinema, öykülerin peşine takılıp, '**öyküleme sanatı**' olma yolunda ilerlerken tiyatro bu yeni sanata unutamayacağı çelmeler takmıştı. 1900'lü

2. **Filmin İlhan'ı, oyunun İlhan'ına karşıdır:** İlhan, öğretmen kardeşi Perihan'ın durumunu zorlaştırabilir kaygısıyla kasabalı kadınlara karşı dikkatlidir. Öte yandan "kasabanın ve Mine" gerçeğini de pek algılayamaz oyunda, doğrusu da budur. Mine denli, kasaba-

yeni anlamlar mı getirilmiştir?

Mine ile ilgili çeşitli yazılardaki genel geçer doğrular ve saptamaların dışında bana ilginç gelen, asıl etkileyici bulduğum yanını belirtmeden geçemeyeceğim: Mine herkesi olmasa da-çoğumuzu ortak bir duyguya davet eder. Toplumda

gözaltısının sızıları dinmeyen bir toplumun Mine'si/ ilişkileri olsa olsa bu duygunun göstergesi sayılabilir. Düşünsel, kültürel, sanatsal üretime, onların yaşantısına yönelik toplumdaki tedirgin edici bakışların göğüsleri can sıkan birer şarkılı saate dönüştürdüğünü de anım-

---

PLASTİK SANATLAR

DONMA NOKTASININ KIYISINDALAR

SEZER TANSUĞ

8 Mart- 2. Nisan tarihleri arasında Maçka Sanat galerisinde açılan sergi, yeni akımlar ya da eğilimler çerçevesi içine girebilir nitelikte, kimi doğal, kimi soyut

leştirmekte pek çoğuna fark yapan bir sanatçıdır.

Sergide yer alan sanatçıların en genci Resim Heykel Müzesinde görevli Yusuf Taktak'tır. Bu sanatçı yetenekli genç sanatçılar arasında en çok dikkati çekenlerden yılların filmleri, dekoruyla, yönetmeniyle, oyuncusuyla tiyatronun etkilerini taşır. Ama öte yandan bu filmler (Film d'art gibi) sinemanın "büyük yanılsama/kâr" için en uygun sanat olacağını da muştuluyordu, yeter ki yatırım yapılsın. Sinema sanatı, tiyatroya özgü olandan kendini sıyırmak için az çaba göstermedi. Özellikle "kurgu"yu sinema sanatının belirleyici aracı olarak sayan, Sovyet sinemacılarının (Kuleşov, Ayzenştayn, Pudovkin, Vertof) önemli katkılarının altı çizilmelidir. Teatral olandan uzaklaşmaksa, Susan Sontag'ın tiyatro-sinema ilişkilerini inceleyen yazısındaki deyişiyle "anlatım gücüne güven duyuşundan", anlatım özelliklerini geliştirmesinden başka bir şey değildir. Sonraları sinemanın tiyatroyu nasıl etkilediği, tiyatronun sinemaya az şey borçlanmadığı, filmlerdeki epik jest, kurgu öğelerinden (Brecht belirtiyor bunu), belgesel filmin kendisine değin yararlandığı görülür.

Ülkemizde sinemanın gelişebileceği en önemli evrede (1922 - 1939) salt Muhsin Ertuğrul / Darülbedayi etkisi var olmuştur. Sinemanın ne tecimsel, ne ideolojik bir üretim alanı olduğu kimselerin dikkatini çekmiyordu. "Milli burjuva" (!) düşlerinin yaygın, girişimci kişiler için daha kolay/daha kârlı iş alanlarının önlerinde uzandığı o günlerde, tiyatro çabalarını bir yana koyacak olursak, bir sinema heveskârı olan Muhsin Ertuğrul'un yapabileceği başka ne olurdu ki? Oyunuyla, oyuncusuyla, dekoruyla hazır olanı filme çekmekten başka... Yo, hayır! Atıf Yılmaz tiyatromsu filmler yapan bir yönetmen değil, piyasa koşullarına göre düzenlenmiş öyküler anlatmaya zorlandığı filmler bir yana, tersine, türünün hep yeni filmlerini yapmaya adamış bir yönetmen, bir yapımcıdır. Ama "Mine" önce bir oyundur, şimdiyse bir film. Üstelik 'tiyatro olanı' sahnede bırakıp, filme taşımamış da. Bu gerçekse, oyunla filmin içerdiklerini -kısaca da olsa- karşılaştırmamızı sanırım yine de engellemeyecektir.

I. Filmin "Mine"si, oyunun "Mine"sine karşıdır: Oyunun Mine'si sosyal bir kişi, İlhan'ın sözleriyle "hiç etrafındaki kimselere uymuşa benzemiyor" bir kadındır. Filmin Mine'si tümüyle cinsel açlığın/görünümün baskısıyla tedirginleşmiş - mutsuz kişiliktir. Erkeğin dünyasıyla- mutsuzluğu arasındaki ilişkiyi de şöyle belirtir oyunda: "Başka ümitleriniz var, erkeksiniz! Hayatınızın herdevresinde aradığınızı bulabilirsiniz. Bir kadın için öyle mi? Bir kadının ümitle yaşadığı günler öyle az ki!..."

Filmin İlhan'ı ise, örnek kahramana yöneltilmiş, her şeyiyle olumlanmış, ilgiçeken, Mine'nin etkilenmemesi ve ona sığınması olanaksız kişiye dönüştürülmüştür.

Kuşkusuz benzer sözler filmde de yer almasına karşın, oyunda daha başından yoğun duygulu, canlı, sağduyulu yerini almıştır Mine. Belki bu nedenle, oyunda gerçeğe daha yakın olanı yapar, İlhan'ın gitmesini ister ve İlhan da gider.

nın geçici dinginliği de etkilemiştir onu: "Böyle bir yerde okuyarak, yazarak ömrümün sonuna kadar yaşamak isterdim" demektedir. Gerçekte Mine ile olan ilişkilerinde tedirgin de olmuş, "kalabalığın meraklı, insanı göz hapsine alan hali" rahatsız etmiştir onu.

3. Filmin kasabası, oyunun kasabasına karşıdır: Oyunda mahkemesi süren köylülerin konuşmaları, maça düşkün gençler, kaymakamın kasabaya ve çevresine kayıtsızlığı, doktorun siyasi yaşama yönelik özlemleri, vb. oyunun bütününde 'kasaba gerçeği'ni ortaya koyar. Filmde olduğunca herkes "Mine hastalığı"na yakalanmış değildir. Filmde gelişmişliğini belli eden (görüyoruz), doğal olarak ahlak anlayışında da değişiklikler göstermesi gerek bir kasaba vardır karşımızda. "Dallas" dizisinin etkilerinin toplumsal yaşama sindiği, kara yolu-tren yoluna sahip, sık olmasa da turistlerin uğradığı bir yer. İletişimin tümden kopuk/kapalı bir ekonominin karabasana çevirdiği yer betimlemesine uygun değil bu yapısıyla. Öte yandan bu inandırıcı olmamaya istasyon-kasaba ilişkisi de katılmalıdır.

Ve filmin sonu, oyunun sonuna karşıdır: "Bir kadının ümitle yaşadığı günler öyle azdır ki" düşüncesindeki Mine'nin Ofisçi'yi - İlhan gittikten sonra- öldürmesinin anlamıyla, yaralandığını ya da ölüp ölmediğini bilmediği bir kişinin- olayla daha az ilgili- varlığına karşın çevrenin ahlak anlayışına karşı 'bir karşı edimi' yerine getirmek için (sevebileceği biri) İlhan'a koşmasının anlamı da birbirine karşıdır.

Doğal olarak oyundan sinemaya geçilirken bu tür 'Karşı'lıkların olması da elbet istenmiştir. Senaryo da bu anlamda yeniden düzenlenmiştir. Ama oyunun içerdiklerine göre, daha tutarlı, daha doğru, mutlak söylenmesi gereken,

'aykırı sayılan' her şeyin göz hapsine alınışının, suçlanışının acı veren, kahreden, tedirgin eden duygusuna. Büyük

sarsak, Mine'nin oyundan sinemaya geçerken getirdiği bu karşı yanı için ne söylemeliyiz?

Gürel Yontan

mekân düzleminin yüzey zorunluluğuna yerleştirilmiş, herbiri kendine özgü bir çarpıcılık savı taşıyan ve bunu da başardığı söylenebilen; dramatik figür ilgisine yatkın sanatçıların topluluğa oldukça egemen oldukları bir karma oluşturuyor. Neşe Erdok, Mustafa Ata, Alâattin Aksoy, Özer Kabaş, Şükrü Aysan yeni Mimar Sinan Üniversitesinin Güzel Sanatlar Fakültesi resim bölümü olan eski DGSA'nın genç eğitici kadrosu içinde yer alıyorlar. Bu sanatçılar Şükrü Aysan dışında figür ressamıdırlar, ancak bu ilgilerini bir ucu Bacon'a dayanan hızlı figüratif deformasyonun genel çerçevesi içinde çeşitlendiriyorlar. (Buraya Bacon dışında Batıda bir alay temsilcisi bulunan bu çerçeve mensuplarından diğer bazılarının isimlerini eklemiyorum;bunun nedeni de bu figür ressamlarının yerel insan imgesini resmin sorunu haline getirme yolunda duyarlı olmalarıdır ve benim de bu duyarlılığı yabancı isim darbeleriyle zedelemeye hakkım yok. Figür ilgisi demişken, bu karma sergide foto-realistik yorum çabası gösteren herhangi bir sanatçının yer almamasını bir eksik olarak değerlendirebilirim. Fakat öte yandan foto-realistik yorum çabası aşırı bir narsistik fenomene dönüşmüşse, foto-realistik açıdan yaş sınırlamasının uygulanma zorunluluğu bu eksiği hoşgördürebilir.)

Sergiye katılanlar arasında Utku Varlık yaşamını ve sanatını Paris'te sürdürüyor. Coşkun Gürkan, nam-ı diğer Komet'se aynı kentin yaşam kesitlerinde düşle gerçeğin en ziyade çatıştığı hayal metrosundaki loş canavar gibi gezinmektedir. Sergide yapıtları yer alan Sabri Berkel'le Adnan Çoker düz zemin duvarı üzerinde soyut biçimlerle tutunmasını beceren eski DGSA eğitimcileridir (biri emekli). Bu sanatçılar son bir kaç yıldır Amerikan menşeli soyut kavramsal resim düzenlemelerinde özgün bir yol tutturan Şükrü Aysan'ın artık gerisinden gelmektedirler. Bu da doğaldır çünkü Şükrü Aysan, adı geçen soyut eğilimliler kadar titiz ve teknik değerlere taze duyarlılığını da ekleyen bir kavram biçimleyicisidir.

Ergin İnan, eski DTGSYO (M.Ü.G.S.F.) nin resim alanında en seçkin uğraşlarını temsil eden sanatçılardan biridir. Figür alanında fantastik nitelikte gizemli düzen ilişkisi serüvenlerini yüzey dokusuyla bütün-

biridir; henüz belirginlik kazanmayan bir üslûp araştırması içinde olmasına karşın bu durum, şimdilik akademik kadro çevresi içine kesinlikle malolmayışı açısından lehinedir. Bu noktadan hareketle sergide üzerinde durulması gereken başlıca sorun, akademik kadro içi değerlerin karşılaştığı derin açmazdır. Bu karma sergi topluluğu içinde ön plânda gelenleri Neşe Erdok, Mustafa Ata ve Alâattin Aksoy oluşturmaktadır; ama yukarda işini Paris'te sürdürdüğünü belirttiğimiz Komet, eğitici kadro dışını yeğleyerek, resmini yeni gelişme aşamalarına ulaştırmak yolunda öbürlerinden daha büyük bir savaşım vermektedir. Bu olgunun kuşkusuz Paris ya da İstanbul'da yaşanması arasında önemli bir fark görülmeyebilir; hattâ burada olmak belki daha iyidir, ama üslûp geliştirmeyi yoğunlaştırmakta çok yönlü mukayeselere girişebilmek için süreli bir dışarı deneyimi (süresizi de) önemlidir. Sözü edilen bu sanatçılar, yapıtlarının büyük boyutları ötesinden anlatımcı, dramatik ifade gizleriyle de etkindirler. Bu özellikleri onları kavramsalcı Şükrü Aysan'dan ayırır, ama eşit bir değer ve açmaz çevresine hep birlikte oturtulmalarına engel olmaz. Buraya eklenmesi gereken "kritik" nokta, soruna eğitim içi standartlar zorunluluğu açısından bakıldıkça, ve hele artık usta - çırak ilişkisinin önemini yitirdiği de düşünülünce, bu sanatçıların yakında bir donma noktasına gelebilecekleri olasılığıdır. Mustafa Ata, geçen yıl Almanya deneyimiyle de güçlenen hızlı, devingen, coşkulu tazeliğiyle bu tehlikenin şimdilik en uzağında bulunanıdır. Neşe Erdok ve diğerleri kadro içi sanatçılara gelince, bu nitelikli üslûpçular donma noktasının oldukça kıyısına yaklaşmış durumdadırlar.

Türkiye'de klâsik resim eğitimi, belli oranda eski usta-çırak ilişkisi geleneğinden iz taşıyan (ki bu iz Çallı İbrahim'le başlar, Bedri Rahmi'yle son bulur) özelliği bakımından Batıdaki örneklerden farklı bir süre tanımış, fakat belirlenmeye çalışıldığı gibi, çoktandır sıradan standartlarla yüzyüze gelmiştir. Bu bakımdan eğitici kadro içinde yetenekleri ağır basan bu sanatçılar, bizim artık "dışardan bakan gözlerimizle" sürekli olarak önemsemezler. Ve üstelik usta geleneğini "ihya edebilecek bir mizaca" da kesinlikle sahip değildirler.

TELEVİZYON

TRT'DE AHLAK DENGESİ

MAHMUT T. ÖNGÖREN

Önce, 1 Aralık 1982 tarihinde Hürriyet'te Hasan Pulur yazdı. "Eğer bu dizi (Flamingo Yolu) ahlaksızlığın eleştirisi olsaydı, mazur gösterilecek, savunulacak bir yanı olabilirdi. Ama ne münasebet, Flamingo Yolu'nda ahlaksızlık eleştirilmiyor, düpedüz özendiriliyor."

Sonra, 11 Aralık 1982 tarihinde Milliyet'te Mümtaz Soysal dedi ki: "Çok konuda eleştirdiğimiz TRT'yi bir konuda kutlamak gerek. Son haftalarda koparılan "Flamingo Yolu" fırtınasına sabırla ve serinkanlılıkla karşı koymayı bildi. Dizi, son bölümünün son görüntüsüne kadar sürecek... Namussuzluk sizi rahatsız edecek ölçüye varmışsa, daha başında koltuktan kalkar, düğmeyi kapatırsınız."

Daha sonra, 15 Aralık 1982 tarihinde de yine Milliyet'te Mehmet Barlas devreye girdi: "Bizde olduğu gibi bir çok ülkede, hatta gelişmiş ülkelerde bile üzerinde tartışma açılan Dallas ve Flamingo Yolu dizilerindeki "namus" kavramı üzerindeki münakaşayı, TRT'nin yapacağı yerli diziler üzerinde yapmak olanağını bulabilsek!.. Bu olmayacak duaya "amin" derken, ister dizilerden yana, ister karşı olalım, cevaplanması gereken soru herhalde şu oluyor: Kişi kötü, namussuz, orospu, deyyus, üç kâğıtçı olunca, gayet güzel yaşıyor da, iyi, dürüst, kısaca normal olunca mı başı beladan kurtulamıyor."

En sonunda da, 24 Aralık 1982 tarihinde, TRT Genel Müdürü Macit Akman, gazetelerde yer alan demecinde konuyu şöyle bağladı: "Dallas'ın **gösterilmemesi** için bir sebep görmüyorum. 'Ahlaksızlık aşılıyor' eleştirisine de katılmıyorum... Toplumumuzun Dallas'tan alacağı ve aldığı çok güzel dersler vardır..."

Bu tartışmaların sonunda, söz konusu olan "Flamingo Yolu" son bölümünün son görüntüsüne değin sürdü ve hemen onun arkasından da "Dallas" başladı. Ne var ki, Sayın Mümtaz Soysal'ın yazdığının aksine, "Flamingo Yolu"na karşı basında sürdürülen fırtınaya, TRT sabırla ve serinkanlılıkla karşı koymadı. Gerçi bu dizi TRT'nin elindeki son bölümüne değin yayımlandı ama, aynı tarihlerde de, gösterileceği daha önceden açıklanmış olan "Henüz Onyedi Yaşında" adlı bir yerli yapım görülmemiş bir ivedilikle kaldırıldı. Gerekçe olarak da 3 Aralık 1982 tarihli gazetelerde TV Daire Başkanı şöyle bir açıklama yaptı: "Üç hafta aşağı yukarı aynı konuda oyunlar üstüste geldi. İzleyenleri bıktırmamak için yayından kaldırdık. Birkaç hafta sonra yayına konacak." Ama aradan aylar geçti ve başkanın sözü gerçekleşmedi.

Bilindiği gibi, Ahmet Mithat Efendi'nin "Henüz Onyedi Yaşında" adlı romanında TV film yönetmeni Naci Çelik ve senaryo yazarı Engin Noyan tarafından televizyona uyarlanan bu yapıt, yoksulluk yüzünden geneleve düşmüş, on yedi yaşındaki bir Rum kızının hikâyesini anlatır. "Henüz Onyedi Yaşında" adlı TV Filmi "Ünlü Türk Hikâye ve Romanları" dizisinin üçüncüsüydü. Bu dizinin tüm bölümlerinde hangi hikâye ya da romanların yer alacağı önceden biliniyordu ve denetimden geçmişti. Ama TRT yetkilileri 2 Aralık'ta yayımlanacak olan "Henüz Onyedi Yaşında"yı, Hasan Pulur'un yukarda da anılan bir gün önceki yazısında "Flamingo Yolu"nun ahlâksızlığı özendirdiğini belirtmesi üzerine, yayımlamak cesaretini kendilerinde bulamadılar. Hem de TV yayıncılığına ters düşen, göstermelik bir açıklamayla... Aynı genel başlık altında gösterilen bir dizide üç hafta aşağı yukarı aynı konudaki oyunların üstüste gelmesinden daha doğal ne olabilir ki?

"Flamingo Yolu"nda ve "Dallas"da da aylarca her hafta aynı konudaki oyunlar üstüste gelmiyor mu? Gerçek neden, iki yabancı dizideki kural dışı cinsel ilişkilerin oluşturduğu tepkinin en sonunda basındaki bir yazıyla TRT yönetimi üzerinde bardağı taşıran damla etkisi yaratması ve bu yöneticilerin de geneleve düşen bir kızın öyküsünü yayımlamayı göze alamamalarıdır.

Oysa burada çok daha önemli bir nokta var. TRT Televizyonu yıllardan beri toplumumuzdaki sorunları, çarpıklıkları, yanlışlıkları ve üçkâğıtçılığı yansıtan ve tartışan yerli yapımlardan özenle kaçınıyor. Son olarak "Onlar da Çocuk" adlı TV izlencesinde de gördüğümüz gibi, eğer arada sırada söz konusu sorunlara değinme gereğini duyarsa, bunu da olayı toplumsal boyutlarından soyutlayarak sergiliyor. Televizyonumuzun yerli yapımlarının durumu bu iken, toplumumuza ders vermek üzere kala kala "Dallas" ve "Flamingo Yolu"mu kaldı? Gerçi her iki diziyle toplum ahlâkının bozulduğunu ileriye sürmenin saçmalığı düşünülebilir ama, toplumumuzun "Dallas" ve "Flamingo Yolu"ndan alacağı ve aldığı çok güzel dersler olduğunu kabul edebilen ve "Henüz Onyedi Yaşında" gibi gerçek dersi verebilecek yerli yapımları ortadan yok eden bir TV kurumunun, ahlâk anlayışından değilse bile, bir toplumdaki ahlâk değerleri arasında denge kurabilme yeteneğinden her zaman kuşku duyulabilir.

İşte TRT Televizyonu'nun yayınlarında bu denge kurulamadığı için de "kişi kötü, namussuz, orospu, deyyus, üç kâğıtçı olunca, gayet güzel yaşıyor da, iyi, dürüst, kısaca normal olunca başı belâdan kurtulamıyor" görüşü, yabancı dizilerle toplumumuza yerleştiriliyor.

yazko somut

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

İsa Çelik, onur ödülü aldı

Tanınmış fotoğraf sanatçımız İsa Çelik, dünya fotoğraf örgütleri arasında düzenlenen ve 18 ülkenin 33 fotoğraf örgütünden **676** sanatçının katıldığı **Photanderlues'82 Salon International d'Artistes Photographes** yarışmasında **Pencerede Çocuklar** adlı yapıtıyla onur ödülüne layık görüldü.

İsa Çelik, ayrıca Fransa'da düzenlenen **Uluslararası I. Renkli Fotoğraf Yarışması**'na **Özgürlük Nedir?** adlı yapıtıyla katılmaya çağrıldı. Bu yarışmaya, 22 ülkeden 228 fotoğraf sanatçısı 818 fotoğrafıyla katılıyor.

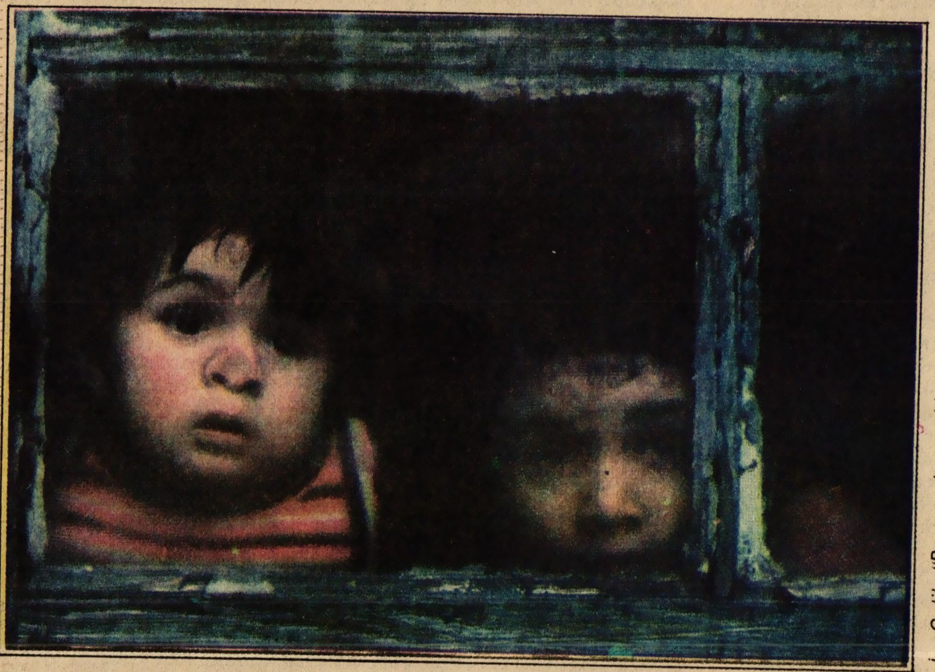

İsa Çelik, "Pencerede çocuklar"

Yeditepe ödülünü Ilhan Berk kazandı

Yeditepe Şiir Armağanı'nı Oktay Akbal, Recep Bilginer, Hüsamettin Bozok. Konur Ertop, Sami Karaören, Atilla Özkırımlı ve Adnan Özyalçıner'den oluşan seçici kurul, 1983 yılı için ödülü İlhan Berk'e **Deniz Eskisi** adlı kitabı için verdi.

"Yaşar Nabi Nayır Edebiyat Ödülü" verildi

Bu yıl özgün ve çeviri roman dallarında verilmesi kararlaştırılmış olan **Yaşar Nabi Nayır 1983 Edebiyat Ödülü**'ne 11 özgün ve 4 çeviri roman katıldı. Filiz Nayır, Prof. Tahsin Yücel, Prof. Akşit Göktürk, Doğan Hızlan, Konur Ertop'tan oluşan seçici kurul, yarışmaya katılan özgün romanlar arasında ödüle değer yapıt bulunmadığı sonucuna vardı. Çeviri roman ödülünü, İspanyol yazar Pio Baroja'nın **Bilgi Ağacı** adlı romanını dilimize aktaran Yıldız Canpolat kazandı.

Kazanan yapıtın ödül karşılığı 30.000 lira. Yapıt ayrıca Varlık Yayınları tarafından basılacak.

"Bardaklar" adlı saydam gösterisi

"Hakkari'de Bir Mevsim"in Berlin başarısı üzerine epeyce söz söylendi son günlerde. Hepimiz bize dört ödül birden kazandıran filmin, yönetmeni, yapımcı, senarist, roman yazarı ve, emeği geçenlerinden sevgi ve coşkuyla söz ettik. "Bu Genç Türk Sineması'nın başarısıdır..." "Artık ona sahip çıkılsın.." dedik. Yazılar yazıldı, Berlin'den festival haberleri verildi. Ancak bu arada, göremediğimiz ama 'göreceğiz' umuduna sarılıp bekleyeceğimiz "Hakkari'de Bir Mevsim'in" bir neferini unuttuk. Belki de alışık olmadığımız bir işi yaptığı için unuttuk. Filmin özgün müziğini yapan, sanatçımız Timur Selçuk'tan söz ediyoruz. Timur Selçuk'la konuştuk, bize bu konuda şunları söyledi:

Foto: Samih Rifat

"FİLM MÜZİĞİ ÖNEMLİDİR"

NİMET TUNA

-Hakkari'de Bir Mevsim'in müziği sizin özgün bir çalışmanız değil mi? Nasıl gerçekleşti?

- Evet. Filmde 3-4 dakikalık bir bölüm, oradaki halkın tefleriyle, zilleriyle çalıp söylediği otantik müziktir. Onun dışında aşağı yukarı 24 dakikalık, tamamen özgün bir çalışma yaptık. Burada hemen belirtmek istediğim bir konu var. Film müziği yazanlarla ilgili, nedense bir unutulma söz konusu.

-Özgün film müziği yapımı, ülkemizde yeni bir olay. Şimdiye kadar bir iki kişi girişti. Bunun sonucu olarak da herkesin gözünden kaçtığı düşünülebilir. Yabancı filmlerin müzik yapımcıları da bizde pek bilinmez.

- En azından yerli bestecilerden daha fazla bilinir. Tabii yine de özgün film müziği yazmanın yeniliğine bağlıyorum bunu. Başka bir şeye değil. Ancak, gelecekteki genç besteci arkadaşları özendirmemiz için dikkatli olmamız gerekiyor. Yurt dışında çağdaş, çok sesli müziği yazanlar, diğer meslek dallarında olduğu gibi, artık bestecilikte de uzmanlaşmaya gidiyorlar. Biz ise çok az olduğumuzdan Türkiye'de her şeyi yazmak zorunda kalıyoruz. Şarkıdan bale müziğine kadar. Oysa ileriye dönük genç arkadaşları özendirmek açısından film müziği olayına da, film eleştirmenlerinin zorunlu olarak, olumlu ve olumsuz yanlarıyla önem vermeleri gerekir. Kısaca, müzik üretici ordusunun özendirici yanını bugünden hazırlamış olalım. Gereksiz alçak gönüllülüğü bir yana atıp "bunu hatırlatmak görevimiz" diyorum.

Erden, Ferit Bey ve ben, çalışmaya şöyle yaklaşmıştık. Filmin anlatımı çok yalın olduğu için, hatta 'sessizliğin müziği' diyordu Erden

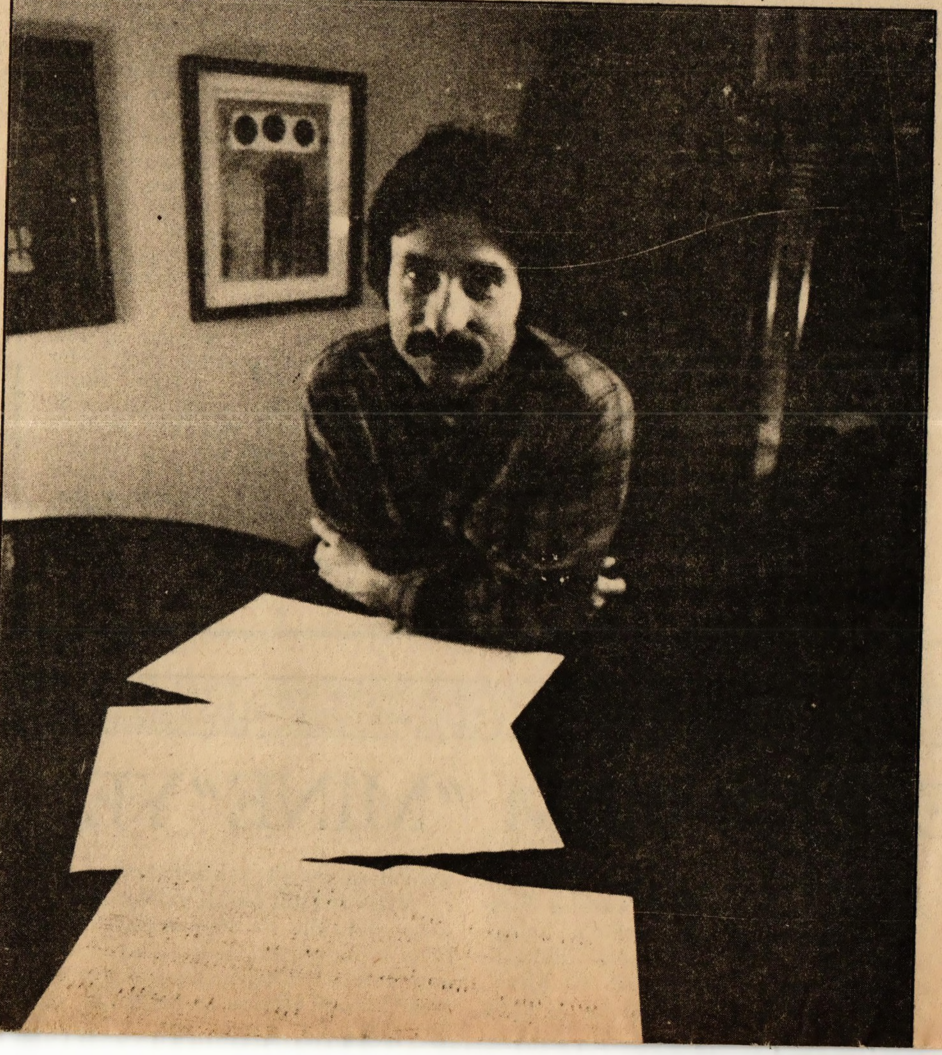

GÖRECE

MEMET FUAT

ENDÜSTRİ TASARIMCILIĞI

Beğeni oluşumundaki yönlendiriciliği ilk bakışta göze batmayan, örnekse kültürel yozlaşmalardan söz edilirken —tıpkı mimarlık gibi— pek akla gelmeyen bir etki kaynağı daha var.

Içlerinde yaşadığımız, çalıştığımız düşündüğümüz, duygulandığımız, düş kurduğumuz mimarlık yapıtlarının yanı sıra, kullandığımız eşyaların, araçların, aygıtların makinelerin de etki alanındayız. Onlar da bize durmadan biçimler, renkler, sesler iletiyor, bizi bu biçimler, renkler, sesler arasındaki uyumlara ya da uyumsuzluklara alıştırıyorlar. Böylece de beğeni oluşumumuzda güzel sanatlardan çok daha yakın, üstelik de sürekli bir etki yaratıyorlar.

Kültür tarihinin önceki dönemlerine bakılırsa, uygulamalı sanatların değişik bir niteliği olduğu görülür. İlkel bir köy toplumunda başka bir ürün karşılığı verilecek bir çorabın işlenişi, ya da bir tahta kaşığın yontulup boyanışı, günümüzün üretim anlayışında benzeri gerçekleştirilemeyecek sanatsal bir olgudur.

Kapitalist düzenin endüstri aşamasına geçilirken, piyasa için üretmenin getirdiği değişik kaygılar, el işçiliğine dayalı üretim tarzının bu kaygılara ayak uyduramayan işleyişine son vermiş, yanı sıra, uzun yıllar sonucu o işleyişe kazandırılmış olan sanatsal beğeniyi yetkinliği de yok etmiştir.

Tıpkı yeni düzende özgürlüklerine kavuşan sanatçıların, yapıtlarını pazarlayacak, satacak, paraya çevirecek girişimcilere, kendi ayaklarıyla gidip tutsak oluşları gibi, özgürlüklerine kavuşan uygulamalı sanatçılar da, piyasanın yönetiminde, sanatçılıklarını bir yana bırakıp makinelere tutsak olmuşlardır.

Endüstri, el sanatlarını öldürürken önceleri estetik değerlere hiç önem vermemiş, çabukluk, kolaylık, yani "ucuzluk", satış yarışında tek kaygı haline gelmişti.

Ne var ki kapitalizmin gelişme süreci içinde çeşitli bunalımlardan geçilirken, insanın gerek üretici, gerek tüketici olarak daha iyi tanınmaya başlanmasıyla, ruhbilimsel araştırmaların ulaştığı sonuçların değerlendirilmesiyle, estetik kaygılar yeniden önem kazandı.

Bir yandan, işçilerin daha çok iş çıkarmaları için, daha elverişli, daha güzel ortamlarda çalıştırılmaları, renklerle, seslerle iş güçlerinin artırılması gibi, üretime dönük yenilikler uygulanırken, bir yandan da, üretilen malların "ucuzluk", "sağlamlık" gibi yarışma niteliklerine, "güzellik"

Ankara'da yapılıyor

İki AFSAD üyesi 25 Mart 1983 günü (bugün) saat 18:30'da, Ankara Türk İngiliz Kültür Derneği'nde bir saydam gösterisi yapıyorlar. Hayri Ataman ve Rıza Arat'ın hazırladığı gösteri "Bardaklar" adını taşıyor.

Fotoğrafla ilgisini amatörce AFSAD içerisinde sürdüren Hayri Ataman'ın fotoğrafları AFSAD'ın karma sergi ve gösterileriyle çeşitli yarışma sergilerinde yeraldı. Rıza Arat ise 1982 içerisinde "Oku Okuyabildiğince...", "Kış", "Anadolu'dan Esintiler" ve "Marmaris'ten" adlı gösterilerde yeraldı.

Bardaklardan yola çıkarak yaşama ve topluma bir yorum getirmeyi amaçlayan gösteri önceden tasarlanarak çekilmiş saydamlardan oluşuyor.

Çekimlerin Ankara'nın çeşitli semtlerinde ve oda içinde gerçekleştirildiği gösteri şu sözlerle tanıtılıyor: "Yaşamın her alanınd akarşımıza çıkar bardaklar. Her yerde sessiz birer izleyici gibi yaşamı gözleyen bardaklar, yine yaşamın bir simgesi olabilirler mi? Kristal kadehlerin ardına kim saklanıp yaşamı bir çöle çevirmektedir? Kristal kadehler bir köşede sessizce şerefe tokuşturulurken, binbir türlü bardaktan binbir türlü içki içilirken, bu karmaşada çöller yeşerebilir mi? Bu soruların yanıtını "Bardaklar" veremez kuşkusuz. Son söz, her zaman olduğu gibi, insanlarındır..."

"Bardaklar" adlı gösteriden bir saydam

Avni Dilligil ödülü Seçici Kurulu belirlendi

Her yıl tiyatronun çeşitli dallarında ödüller dağıtan **Avni Dilligil Tiyatro Ödülleri Seçici Kurulu,** yeniden oluşturuldu. Yeni kurul Prof. Dr. Oya Başak, Nedret Güvenç, Kâmil Suveren, Mücap Ofluoğlu, Y. Doç. Dr. Jak Deleon, Yaşar İlksavaş, Rıfat Ababay, Muhittin Sirer ve Nusret Birsel'den oluşuyor.

Ödüller, Belkıs Dilligil'in 37. sanat yılının da kutlanacağı bir törenle, 11 nisan gecesi Şan Tiyatrosunda sahiplerine dağıtılacak.

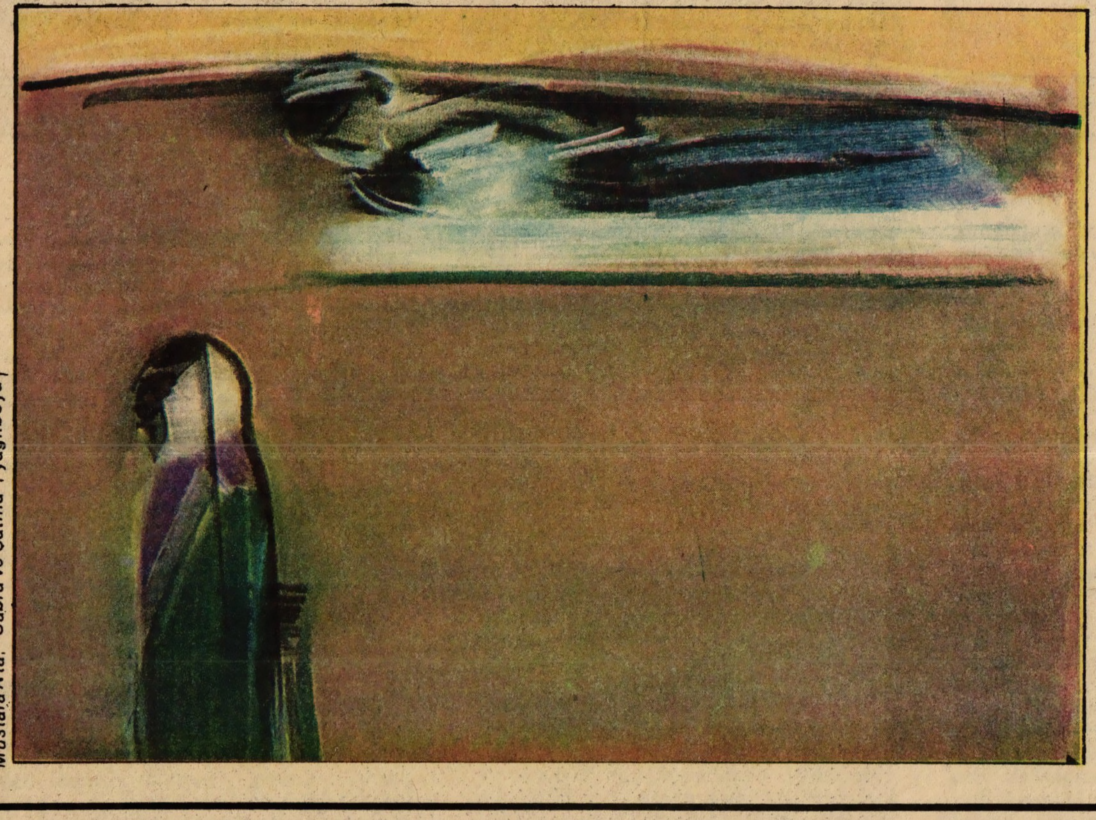

Mustafa Ata. "Sabra ve Satilla", yağlıboya

Mustafa Ata

Genç kuşak sanatçıları arasında figüratif yenilenme sürecini "hız" kavramıyla da bütünleştiriyor

'sessizliğin sesi'. Olanaklar içinde, kendini birinci plana çıkarmayan bir müzik düşünmüştük ama müziğin çeşitli fonksiyonları olacaktı filmin akışı içinde. Özetle iki temel zıtlık söz konusuydu: Öğretmen ve köy. Öğretmenin teması daha Batı'ya dönüktü, geri kalan her şey buna zıt gelişecekti. Öğretmenin teması içerisinde iki noktayı vurgulamaktı amaç. Bir öğretmenin aldığı Batı kültürünün metodlu yanı. İki, Akdeniz yanı. Dolayısıyla öğretmenin temasının birinci bölümünde batı kültürünün daha metodlu bir yanını, ikinci bölümünde de Akdeniz yanını, kendi içinde iki zıtlığı vurgulamak istedim. İkinci bölümde, Akdeniz'li kısımda diyelim, temanın ve şarkının içindeki "B" bölümü bile küçük Asya değil, Akdeniz gibi yorumlandı. O anlamda daha bir evrensel yaklaştım. Akdenizliliği koydum ama özellikle "İşte bu Türkiye'den" gibi getirmedim. Bunun karşısındaki her şey yerli malzeme. Yerli malzemeleri değerlendirirken iki noktadan yola çıktım. Bir, anlatılması, yorumlanması gereken müzikler; bir de yorumu oyuncuya, kameraman'a, yönetmene bırakan müzik. Yani, Zazi'nin teması ve Salgın'ın teması. Her iki çalışmada da yerel motifleri, diyelim ince tabakalar halinde üst üste yığarak kullandım. Dolayısıyla bir atmosfer yaratıldı. Tek tek sazlar kullandım. Bir alto flüt, 1 saz, bir 12 telli gitar, arada bir girip çıkan piyano, bir viyolonsel. Tek tek. Bir yerde yalnızlığın vurgulanması gerekiyordu. İnce tabakalar oluştu böylece. Yorum getirmeyen, sadece yorumun altında bir fon oluşturan bir müzik. Erden'in istediği de buydu. Salgın temasında da... Zaten 'salgın' başlıbaşına bir olay. Bunu bestesinin yorumlamasına gerek yok.

-Yerel çalgı var mı?

-Yerel çalgı, o anlamda yoktu. Hayır. Yani bir 'ney', 'saz' yoktu. Sadece onların renklerini çağrıştıran şeyler vardı. Birtakım motifleri yahut motif kümelerini yığdım. Yerel sazlar kullanmak istemedim. O bana daha arkaik bir yöntem geldi. Evet, biz belki çok geri kalmış, ulaşılmayacak bir yöreyi filme alıyoruz ama, 20. yüzyılın son çeyreğinde yapıyoruz bunu. Folklor yaklaşımı sadece hâlâ 300-400 yıl önce yaşayan insanların çaldığı tefler ve şarkılarla, doğal olarak gelsin istedik. Öykünerek bir takım sazları kullanmayalım, o insanlar yaşadıkları gibi söylesinler, çalsınlar dedik. Filmde 3-4 dakikalık müzikler, düğün alayında olsun, özellikle gelinin gelişi temasında, olsun, öyle kullanıldı. Hiçbir yalan yok orada. Adamlar gerçekten 400-500 yıl öncesini yaşıyorlardı. Benim yorum kattığım müziklere gelince, bir ilkbahar görüntüleri, bir de son akşam, öğretmeni uğurlamadan önce yakılan ateşin etrafında yapılan dans. Orada özellikle besteci olarak bir yorum getirmek istedim. Film, bitimine doğru gidiyordu. Bir uyarı olarak, izleyeni harekete geçirmek, belli bir folklor ambiyansı içinde bırakmamak için, özellikle hiç konuşma olmayan ilkbahar temasına bir besteci olarak yorum getirdim, yani kameramanın yorumuna eşlik ettim.

- Bu ilk film müziğiniz mi?

- Evet. Daha önce 6-7 film müziği teklifi aldım. Beğenmediğim için hiçbirini yazmadım. Bir de kısa metraj belgeseller yaptım.

-Filmi gördükten sonra müzik yapmayı mı, yoksa filmle birlikte yapmayı mı özlersin bundan sonra?

- Şimdi TV için "3 İstanbul"u hazırlıyorum. Feyzi Tuna çekti. Bu çekimlere gittim. Çok canlı bir olay. Katkısı çok oluyor gerçekten.

-Bir bütünleşme yani...

- Evet, ancak bir filmin yapısıyla da ilgili bir olay herhalde. Hakkari'de Bir Mevsim için ne farkettirecekti diyeceğim. Başka bir film için gerekli olabilir.

-Ne kadar sürede yaptınız bu müziği?

- Okunması, yazması, çizmesi iki aya yakın sürdü. Yaklaşık 3 haftası videonun başında, piyanoda çalıp, denemekle geçti. Sonra hazırlık dönemi. Önce bir maket hazırladık. Erden'e bir takım öneriler getirdim. Erden maketleri onayladıktan sonra esas yazı safhasına geçtim. Filmdeki büyük yalnızlığa uygun olarak tek tek sazlar kullandım.

Bir orkestra müziği değil yani sonuçta diyorsunuz?

- Oda müziği diyebiliriz. Ama çok değişik bir mantıkta. Örneğin, rahmetli pederin piyanosu. Özel bir piyanodur bu. Klavsen gibi, bir pedallıdır. "O"nun gittiği yerin 4-5 asır önceki bir yer olduğunu anlatabilmek için, o yarı akortlu piyanoyu stüdyoya taşıttım. Akort ettirmedim, klavsen pedalını kullanarak - adeta tozlu bir şatoyu gezer gibi- kullandım onu. Ama piyano olduğunu anlamanıza olanak yok. Akor basmadığı için sesler tek, tek.

- Belirli bir orkestra kullanmadığınıza göre, müzisyenler kimdi?

- Bu arkadaşlar İstanbul Oda Orkestrasının elemanlarıdır. Ancak tam kadro halinde gelmediler. Şu sazlara göre: Pederin eski piyanosu (tabii onu taşıtmak, müzisyenlerden daha fazla paraya maloldu!), 12 telli gitarki, özellikle sazla çağrışım yapan bir alettir. Mixing'de de o duyguyu vermek istedik. Normal flüt, piccola flüt, ve alto flüt. Üçünü tek tek Süheyl Denizci çaldı. Bir de alto flütü ağır devirde kaydederek, bir oktav aşağıdan bas flüt rengi kullandım. Viyolonsel, kontr bas ve vurma çalgılarla ilgili tüm süsleme şeyler. Tef, zil, yani metalin, tahtanın birbirine sürtmesi, dibek sesi... Bunu yerinde kaydetmişler zaten. Film de bu otantik dibek sesi ile başlıyor. Fakat "O" giderken, çaresiz bir biçimde, dibek sesini vurma çalgılarla verdik. Tek olayı da düğün sahnesinde otantiktir.

- "Hakkari'de Bir Mevsim"i film olarak yorumlar mısınız?

- Benim sevdiğim yanı, filmin çok yakın olması. Kitap olarak okuduğumda bana lezzet vermedi. Ferit Edgü, değerli bir yazar kuşkusuz. Ancak benim gibi düşünenler için kitabın filme alınması, bence yazarı da bir değişik yere getirdi. Teknik bir sorun olarak ele alıyorum konuyu. Romanda kullanılan anlatım tekniği bizim halkımızın üstünde. Başka bir teknik romanı daha yalın kılar, daha geniş kitlelere seslenebilirdi. Erden'in bu konuyu görüntülemesi yönetmesi bunu gerçekleştirecek. Bu çok önemli bence. Mesleği kullanmaktan söz ediyorum ben, bu sübjektif bir olgudur. Şundan ya da bundan yanayım gibi koymuyorum. Yanlış anlaşılmasın. Belgesel bir kitap yazmamış Ferit Bey, entelektüel bir sorunu anlatıyor. Entelektüel bir yaklaşımı var kitabın. Erden de buna ihanet etmemiş. Bu da çok güzel. Film, Erden Kıral'ın çalışmalarında bir dönüm noktası. Sıradan seyirci olarak görüşüm bu.

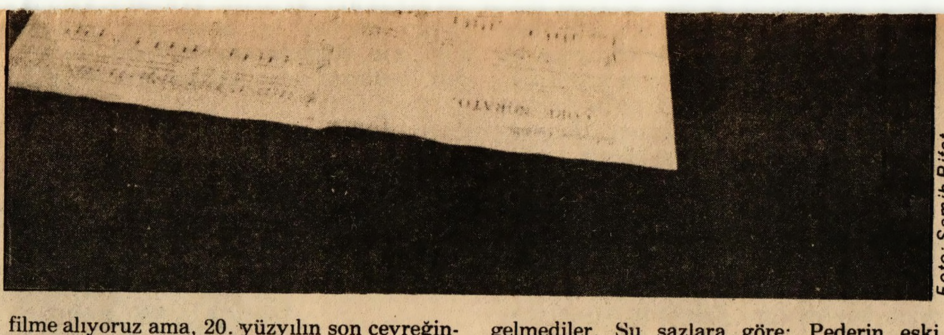

Foto: Samih Rifat

Enzensberger yurdumuzdan ayrıldı

Türk-Alman Kültür Enstitüsü'nün kitaplığının yeniden açılışı ve Titanic'in Batışı adlı yapıtının Türkçede yayımlanışı dolayısıyla İstanbul'a gelmiş olan ünlü Alman ozan ve yazarı Hans Magnus Enzensberger, ülkesine döndü.

Titanic'in Batışı'nı dilimize çeviren Sezer Duru, daha önce de aynı yazarın **Havana Duruşması** adlı yapıtını Türkçeye aktarmış, yapıt 1967'de Dostlar Tiyatrosu'nda oynanmıştı.

Wagner Sergisi açıldı

Ünlü Alman bestecisi Richard Wagner'in 200. doğum yıldönümü nedeniyle, YAZKO ve Türk-Alman Kültür Merkezi'nce düzenlenen sergi, YAZKO Yayın Pazarı Sergi Salonu'nda açıldı.

10 Nisan tarihine kadar sürecek olan sergide, Wagner'in yaşamı ve yaratıcısı resimlerle gösteriliyor.

ögesi eklendi. Alıcıyı çekmek için, dış görünüşün güzelliğine önem verilince, de ister istemez, sanata, sanatçıya başvurmak gerekti.

Ama bu başvurma bir boyun eğme değildi. Sanatçıya da bir "oy" verilmişti. Kesin belirleyici olan piyasa kaygılarına ters düşmeden, ucuzluğu, sağlamlığı, alıcıyı çekecek öbür özellikleri bozmadan, ürünün güzel görünmesi sağlanacaktı. Yani uzmanlar arasına bir de "sanatçı" katılıyordu. Çorabı işleyip süslemek gibi tek başına bir yaratıcılıktan söz edilemezdi. Çok sayıda üretilecek bir ürünün biçimi üzerine, ortak bir çalışmada, sanatsal görüş belirtilecekti. Yeni bir "malzeme", yeni bir "buluş," yeni gereksinimler yaratarak, her şeyi, her zaman değiştirebilirdi.

Sanatçıya böylesine sınırlı bir yetki tanıyan endüstri üretimleri, çağdaş yaşamın her yanını doldurmakta, çağdaş insanın beğeni oluşumunda, güzel sanatlardan daha yakın, daha sürekli bir etki yaratmaktadırlar.

Belki odanızda ünlü bir ressamın bir resmi asılı değildir, ama pencerenizde, dokunuşundan üstündeki desenlere, renklere kadar, adsız bir endüstri tasarımcısının ürünü olan bir perde asılıdır. Sürekli etkisi altındasınız o perdenin. Belki onu siz seçtiniz, beğenerek aldınız, yani sizin beğeninizi biçimlendirmiyor, beğeninize uydu, ama çocuklarınızın beğenilerinin oluşumunu etkileyecek.

Birazdan yemeğe oturacaksınız. Bir masa, üstünde bir örtü, yemek getirilen sahan, önünüzdeki tabaklar, çatal, kaşık, bıçak... Bütün bunları da belki siz seçtiniz ama belki de siz seçmediniz, alışverişe gittiğinizde aradığınızı bulamadınız, ya da pahalıydı, kesenize göre ne varsa onu aldınız. Dahası, bazıları size başkalarından kaldı, belki de armağan geldi.

Ya yollarda karşılaştığınız otomobiller, otobüsler... Onları seçiyor musunuz? Biçimleri, renkleri, sesleriyle sizi sürekli etkiliyor, bir "güzel-çirkin" anlayışına itiyor, beğeni oluşumunuzu yönlendiriyorlar.

Peki, nerede bunca yaygın etkinin kaynağı? Kim bu güzelliklerin, ya da çirkinliklerin sorumlusu? Nylon'un "ucuzluk" gücüyle getirdiği bayağılıkların, tüketiciyi yoksulluğundan yakalayıp sürükleyen onca çirkinliğin altına kimin hangi endüstri tasarımcısının adı yazılacak?

Ayrıca, kimin beğenisine göre biçimlendirildiği bilinmeyen bütün bu eşyalar, araçlar, aygıtlar, makineler, bizim beğenilerimizi oluştururlarken, yerel, ulusal sanatlarımızın etkileriyle nasıl bir uyuma giriyorlar? Yoksa onların sürekli baskısı altında kendi kaynaklarımızdan etkilenmez mi oluyoruz?

Şu otomobilin biçimi, iç donanımı dünyanın her yanına ulaşıyor. Kim bilir hangi ulustan bir tasarımcının ürünü. Bu buzdolabı da, bu televizyon da, bu saat de öyle. Bir uçtan bir uca bütün dünya insanları bunlarla her gün karşı karşıyalar. Ulusların birbirlerine gönderebildikleri sanat ürünleriyle yaratılacak kültür alışverişinin, bu yaygınlığın yanında sözü mü olur!

Ne güzel otomobil, ne güzel uçak!
Bu güzelliğe, bu beğeni oluşumuna dünya ülkelerinin katkısı nedir?
Endüstri tasarımcılarının denetiminde uluslararası bir beğeni oluşturuluyorsa, o adsız tasarımcılar aracılığıyla, onların içinden çıktıkları kültürlerin, yerel, ulusal sanatların bütün dünyayı etkilemekte olduğu açık değil mi?

Geleceğin ortak dünya kültüründe, ortak dünya sanatında çeşitli yerel, ulusal güzelliklerin yer almasını, bu evrensel ülküye kültürlerin karşılıklı etkileşimleriyle varılmasını özleyen kişiler, endüstri tasarımcılığının bu kaynağı gizli saldırısı üzerinde önemle durup düşünmelidirler.